

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Duke University Libraries

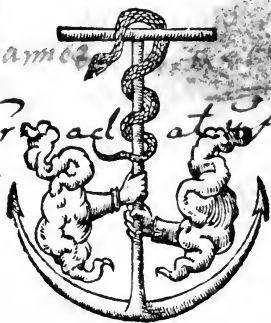
TRACTATIO

DE POLYGAMIA,

IN QVA ET OCHINI A-
POSTATÆ PRO POLYGAMIA, ET
Montanistarum ac aliorum aduersus repetitas
nuptias argumenta refutantur: addito veterum
Canonum & quarundam Ciuiliū legum ad
normam Verbi diuini examine.

EX THEODORI BEZÆ

*Vezelii prælectionibus in priorem ad
Corinthios Epistolam.*

GENEVÆ,

APVD EVSTATHIVM VIGNON.

M. D. LXXIII.

Th. R.
B5747

DE POLYGAMIA ET DIVORTIIS.

DVAS quæstiones explicare nunc cõstitui, quarum vna de Polygamia, altera de Diuortiiis agam: ita tamen vt multas præterea controuersias, in causis matrimonialibus, quas vocât, occurrentes, decidam, quantum quidem meâ, id est, Theologicæ professionis ratio patitur. Primùm igitur de Polygamia quærat.

DE POLYGAMIA.

Polygamiam voco coniugij multiplicationem, cuius duæ sunt species. Aut enim vno eodémque tempore plures vxores ducuntur, aut soluto matrimonio alia vxor ducitur: de quibus speciebus sigillatim dicam.

Polygamia quid, & quot eius species.

Priorem ergo Polygamiaæ speciem nego vnquam in foro conscientiaæ, vt loquuntur, licuisse vel licere. Contrarium nemo vnquam callidiùs vel impudentiùs defendit quàm impurus ille apostata Bernardinus Ochinus, quibusdam dialogis à bono illo

a. ij.

183259

4 TRACTATIO DE

viro Sebastiano Castellione Latinè conuersis, quibus primùm respōdebo: deinde, refutatis eorum argumentis, veram sententiam confirmabo.

Argumenta Ochini pro polygamia & specie prioris, vna cū refutationibus. Hæc sunt igitur ipsorum pro polygamia prioris defensione argumenta.

Primum. Primùm proferunt exempla multorum sanctorum Patrum, qui quum plures vxores habuerint, nusquam tamen leguntur hoc nomine reprehensi. Respondeo nec multitudine peccatum excusari posse peccatum coram Deo, nec vlllo temporis spatio posse contra Dei verbū præscribi. Talem autem ab initio fuisse Dei institutionem, vt vnus duntaxat cum vna legitimè consuefceret,

2 suo loco ostendemus. Deinde, si vnquam licuit polygamia, licuit certè mundi initio, quū tunc necesse etiam fuerit (quod alioqui naturæ honestati magis repugnat quàm polygamia) sororem à fratre duci: nec tamen ante Lamechum quenquam legimus plures simul vxores duxisse, ex quo satis intelligitur polygamiam sicut & reliquas corruptelas paulatim obtinuisse.

Obiect. 1. Excipit Ochinus etiam si non legamus quenquam ante Lamechum fuisse πολύγαμον, tamen, quū Moses singularia illa omnia non recensuerit, non cōsequi polygamiam à Lamecho cœpisse. Nam etiam, inquit, simili

mili ratione efficeretur Cainum suscepisse Gen. 4.17.
 vnicum tantum filium : & eius quoque po- 18.
 steros, quorum singulares duntaxat proles
 Moses recenset, quum tamen Cainum di-
 cat ciuitatem condidisse. Respondeo quod Responſio.
 Moses vnicum tantum Caini filium recen-
 seat, quanuis plures sustulerit, causam esse
 manifestam : quoniam videlicet, non est ei
 propositum damnatae illius familiae singu-
 las genealogias texere, sed tantum recen-
 sere cōtinuam Patrum seriem ad diluuium,
 quos electae vni familiae Seth opponit. Do-
 ceat autem nos Ochinus si ante Lamechū
 vsitata fuit polygamia, quorsum Moses hoc
 expressē notarit in Lamecho.

Obiicit rursus Ochinus illam Lamechi Obiect. 2.
 polygamiam Deo non displicuisse, quum
 ex illa nasci voluerit ingeniosissimos filios,
 & vtilium artium inuectores. Respondeo Responſ. 1.
 absurdissimam esse hanc consequutionem.
 Dona enim illa, quae filiis Lamechi Deus
 tribuit, sunt ex eorum genere, quae pro sin-
 gulari sua bonitate ipsis etiam impiis libe-
 raliter cōmunicat. Deinde vt demus Deo 2
 gratos fuisse liberos ex illa polygamia sus-
 ceptos, non tamen consequetur polyga-
 miam Deo placuisse, nisi fortè placet simili
 argumento colligere placuisse Deo scorta-
 tionem Gileadi, quod ex meretrice sustu-

a. iij.

6 T R A C T A T I O D E

lerit Iephtam, cuius fides ac aliæ multæ virtutes insignes celebrantur.

- 3 Cæterum etiam si Patres non legamus de polygamia fuisse reprehēfos, illos tamen idcirco rectè fecisse non cōsequitur. Nam ne Iacobi quidem incestum, vt qui duas simul sorores duxerit, reprehensum legimus: neque filiarum Lothi, cum patre concubitum: neque iniquissimum illud Dauidis pro Siba iudicium cōtra Miphiboseth, neque alia etiam multa. Habuerunt Patres verbū Dei, habuerunt legem naturæ quantumuis corruptæ, à qua oportuit conscientiam ipsorum redargui.

Concedo tamen multa esse quæ culpam Patrum eleuent, ne quis illos existimet à nobis inter impuros illos scortatores vel adulteros numerari. Primùm enim, tollen-

1 Patrū polygamia quatenus tolerabilis

- 1 dæ potiùs prolis, quàm turpis libidinis explendæ gratia, polygamos fuisse plerosque satis constat: quanuis homines etiam nonnullos hac in re fuisse minimè sit diffitendum, vt ex ipsius Iacobi Rachelem præ Lia diligētis, & Dauidis nō vna historia liquet. Solomonem autem & plerosque ipsius successores non est quòd à magna incontinentia excusemus. Deinde quanuis exempla maiorum non efficiant quominus peccata sint peccata, tamen leuior est eorum culpa qui

qui peccant eorum hominum exemplis, quos alioqui sanctos & honestos fuisse constat, quàm qui primi aliquid audent ambigente conscientia. Iudicandi enim sunt illi iudicij potiùs errore quàm aperta improbitate vel de industria peccare: præsertim quoties exemplorum multitudo effecit, ut peccatum quandam rei indifferentis veluti speciem induerit, sicut in polygamia factum est. Præterea non inuitus agnosco Deum in politia Israelis, atque ad eò in illis populi sui primis auctoribus, ad polygamiam veluti conuiuere pro sua clementia voluisse, non modò ea ratione qua libellum Diuortij permisit (quem tamen nunquam simpliciter probauit) sed etiam ut præstandæ suæ fidei de innumerabili multitudine ex paucissimis oritura, quendam aditum hoc etiam modo sibi patefaceret. Etsi autem bene usus est eo Patrum factò Dominus, non consequitur tamen nullum in ea re fuisse peccatum, in qua Patres à Dei verbo deflexerunt. Sic delegit sibi Solomonem Dominus, nec tamen probauit Dauidis cum Solomonis matre coniugium, utpote quod disertè reprehēdat: cuiusmodi multa exempla proferre ex Sacris historiis possemus. Hic verò si quis roget, quid igitur sentiam his Patribus factum esse quos in illa poly-

3

2. Sam. 12.
10.

Obiect. 3.

8 TRACTATIO DE

Responſio. legamus : reſpondeo, quòd perſeuerarint, & eius fortaffe illos non pœnituerit, idcirco factum quòd hoc ſuum peccatum non ſatis intelligerēt, ob eas quas diximus cauſas. Nego tamen hoc illorum factum venia non indigniſſe. Etsi autē ad miſericordiam requiritur pœnitentia, tamen non neceſſe eſt ſingulorum peccatorum expreſſè nos pœnitere. Quàm multa enim non rectè fiunt, quæ tamen ſcleratè non agimus, ſed duntaxat non ſatis crudita conſcientia? & quàm multa ſunt, quorum obliuiſcimus? Quum autem Patres illi ſeſe in omnibus vitæ ſuæ partibus miſerrimos eſſe peccatores etiam atque etiam agnouerint, non dubium eſt quin hæc illorum pœnitentia, & fides in venturum Chriſtum, ipſos ſeruauerit. Denique etiã ſi Patres expreſſis verbis non fuerūt à Deo de polygamia reprehendi, dico tamen variis & acribus pœnis ſatis apertè fuiſſe demonſtratum quanto-
Gen. 16. pere illam improbaret. Hinc illa Saræ & Agaris cõtentio, quam non tantùm eiectio matris, ſed etiam Iſmaelis exhæredatio cõ-
Gen. 30. ſequuta eſt. Hinc Liæ & Rachelis rixæ &
1. Sam. 1. 16 æmulationes, itémque Annæ & Phenennæ: idque etiam ex tragicis multis familiæ Dauidis ſcleribus, & multorum Regum Iuda
 triſtiſ-

tristissimis exemplis liquet.

Obiicit tamen Ochinus dissidia etiam Obiect. 2.
 fuisse inter Esau & Iacobum, & frequentis-
 simè, testibus quoque Comicis, lites inter
 socros & nurus exoriri, nec propterea ta-
 men damnari *πυλυτενίαν* neque affinitatem
 quæ matrimonio contrahitur. Ego verò Responsio.
 minimè inficior quin hoc verum sit. Dico
 tamen huiusmodi lites, ex sola hominū im-
 probitate, non autem ex re ipsa, exoriri, vt
 in polygamia accidit. Neque enim Cain Gen. 26. 35.
 odit Abelem, neque Esau Iacobū aliam ob & 27. 46.
 causam, quàm quòd ipsi peruersi & impro-
 bi essent, ad eò vt suos etiam patres despi-
 cerent. Æmulatio autem inter illas mulie-
 res ex eo ipso orta est, quòd vna alteram
 corriualem pati non posset.

Alterum Ochini argumētum est, Quòd Secūdam.
 nulla expressa lege polygamia prohibea-
 tur. Ego verò respondeo non esse scriptas Responsio.
 leges de rebus omnibus, quòd ipsi etiam
 Iurisconsulti minimè dissimulant. Relin-
 quunt enim multi Legislatores omnes quæ
 ex consequenti vel licere vel non licere fa-
 cilè iudicatur. Id autem vel maximè appa-
 ret ex primi ante diluuium seculi & proximi-
 morum temporum historia. Neque enim
 iis temporibus (quæ legibus ab ipsa natura,
 potiùs quàm ab alio vllò Legislatore po-

Gen. 9 5.
Gen. 38. 34

fitis regebantur) scriptam aliam legem inuenimus quàm de homicidio: & tamen Iudamurum suam Thamaram (quam adulteram esse suspicabatur, quoniam videlicet postremum suum filium ei desponderat)

2 flàmis adiudicat. Porrò quæ ratio damnat adulterium cum muliere soluta, damnat multò magis polygamiam. Præterquam enim quòd Deus vagas libidines prohibet, peculiarem rationem esse oportet, cur grauiùs peccet, qui quum sit alterius maritus rem habet cum soluta, quàm qui solutus cum soluta scortatur. Ratio autem hæc est, quoniam ille non in sese tantùm, sed in suam etiam vxorem peccat, hic verò non item. Et rursus ille ideo in vxorem suam peccare dicitur, quoniam corpus suum quod vxori mancipauit, scorto iure tradere non potest. Sic autem argumentor à comparatis. Si peccat maritus, qui absque commercij diuturnioris spe aut voluntate cum soluta coit, multò magis peccat qui fidem vxori datam violans, alteri sese perpetua consuetudinis vitæ obligatione tradit, vt fit in polygamia. Itaque naturæ lex adulteria & furta suiipsius prohibens, polygamiam quoque euertit. Sed & ipsa ordinatio coniugij à Deo perscripta polygamiam prohibet à consequenti.

Nam

Nam qui sunt caro vna, tunc vna esse desinunt, quum altera pars cum tertia quapiam carne vnum fit, quæ non est vtriusque illius communis. Vxorem autem suam superinductam priori, certum est fieri vnam carnem cum marito duntaxat, non autem cum priore vxore: ex quo efficitur istiusmodi maritum, dum fit vna caro cum superinducta, desinere vnam esse carnem cum priore, aut certè veluti in duas partes discerpi, vt neutra totum habeat, sed tantùm dimidium. Quid igitur illis fieret, qui plures etiam vxores duabus haberent? quotam illi sui partem primæ vxori relinquerent?

Aliud Ochini argumentum huiusmodi est. Dicit Dominus Dauidi per Prophetam Natham, Dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinum tuum. Tertium.
1. Sam. 12. 8
Dauid ergo videtur auctore Domino plures habuisse vxores. Responso 1.
Respondeo nusquam legi Dauidem accepisse sibi vxores ex iis quæ Saulis fuerant. Quod enim diuinant Rabbini intelligi hoc loco Æglam & Rispa, quæ primùm Saulis, deinde Dauidis vxores fuerint, commentitium est. Nusquam enim dicitur Ægla Saulis vxor, & Rispa quidem narratur fuisse Saulis concubina, nusquam verò Dauidi nu- 2

psisse. Deinde si valeret Ochini argum-
 tum, profectò non tantùm Polygamiam,
 sed etiam incestus probaret : si quidem cõ-
 sanguinei vxoris, eodem gradu iunguntur
 viro, quo ipsi vxori. Itaque non magis li-
 cuit Dauidi ducere vxoris suæ Michol no-
 uercas, quàm suam ipsius nouercam. Ex
 hoc autẽ vtroque responso efficitur, quan-
 uis locutio illa IN SINVM TVVM pro-
 priè & vsitatè de coniugiis dicatur, illo ta-
 men loco potestatem tantùm & imperiũ
 declarare, sicut etiam interdũ Latini scri-
 ptores hac loquendi formula vtuntur : ac si
 diceret Dominus, Tradidi tibi omnes do-
 mini tui facultates, ne exceptis quidem
 eius vxoribus, vt eas in manu & potestate
 haberes ac si tuæ ipsius vxores essent.

Quartum.
 Deut. 21. 15

Quarto loco sic colligit Ochinus: Ca-
 uetur in Lege, vt si cui duæ fuerint vxores,
 vna quidem dilecta, altera exosa : & exosæ
 natus fuerit primogenitus, non possit pater
 filium dilectæ primogenitum antepo-
 nere exosæ filio. Atqui fieri potest vt illa
 exosa quæ prior liberos sustulit, posterior
 tamen nupserit : ex quo efficitur vtriusque
 matrimonij liberos pariter legitimos esse,

Responsio. ac proinde posterius matrimonium non
 minùs approbari quàm prius. Respondeo
 vt suprà, Deum tolerasse in populo suo po-
 lygamiam,

lygamiam, (quanuis eam nunquam appro-
barit tãquam legi suæ cõsentaneam) ideò-
que in parètum successionibus meritò ha-
bitos fuisse legitimos, etiam qui ex secūdis
aut tertiis aut aliis deinceps vxoribus nati
essent. Sed quid hoc ad conscientiaẽ forum?

Quintum Ochini argumentũ sic habet. Quintum.
Deut. 25.5
Iubetur in lege frater excitare fratris sine
sobole defuncti semen, nec additur exce-
ptio, nisi iam antea vxorem habuerit, adcò
vt hac lege polygamia etiam præcipi vi-
deatur. Responsio. Respondeo exceptionem illam per
se satis intelligi, quia probabile non est vo-
luisse Dominum vt quispiam suum ipsius
semen, atque adcò vxorem suam negligēs,
alienum semen excitaret, sed voluisse tan-
tũ fratrem in demortui locum substitui.
Id autem manifestè indicant verba legis
S I S I M V L H A B I T A V E R I N T
F R A T R E S : quibus verbis eos excipi ap-
paret qui vxorem, ac proinde familias se-
orsim distinctas habebant. 2 Quid si præter-
ea excipiam quod verum est, specialem at-
que extraordinariam esse hanc speciem?
Nam alioqui non modò simpliciter pro-
hibetur, sed etiam damnatur vt incestuo-
sum eiusmodi coniugium. Itaque hæc O- Leuit. 18.
16.
chini conclusio si firma fuerit, ad incestum
non minùs quàm polygamiam proban-

14 T R A C T A T I O D E
dam valuerit.

Sextum.
1. Tim. 3.

Sextò sic argumentatur Ochinus: Vult
Apostolus Episcopum esse vnus vxoris
virum, ex quo liquet aliquos tum fuisse
in Ecclesia polygamos, quos tamen Apo-
stolus non arcet ab Ecclesia, sed duntaxat

Responſio.

ab Episcopatu. Mihi verò dubium non est
quin multi eo tempore polygami in Ec-
clesia fuerint, tum ex Iudæis, tum ex Gen-
tibus, quanuis rata semper fuerint in Oc-
cidente polygamiæ istiusmodi exempla:
sed qui iam tum essent polygami quum
Christo nomē darent, quos tamē an Eccle-
sia non abiectis posterioribus vxoribus te-
merè admiserit, nolim sanè affirmare. Ve-
rùm vt eos fuisse toleratos demus, hacten-
us saltem vt inuitas vxores dimittere non
cogerentur, noluit tamen Apostolus ex i-
storum numero deligi qui ministerio Ver-
bi fungerentur, nimirum quòd infamis e-
tiam in illis esset polygamia, ministros au-
tem esse oporteat, quoad eius fieri potest,
ἀνεπιλήπτως: nedum vt hinc efficiatur quod
vult Ochinus. Nam quod ad eos attinet
qui quum Christianos se profiterentur, v-
na vxore contenti non erant, quid de iis
censuerit vetus Ecclesia vel ex eo liquet
quòd Clerici istiusmodi nuptiis interesse
prohibeantur, quibus etiam non benedi-
cebatur,

cebatur, sicut suo loco declarabimus.

Repulsus autem à verbo Dei Ochinus *Septimū.* ad istas rationes confugit. Si concederetur, inquit, polygamia, non ita crebra essent diuortia. Id ego verò prorsus inficior. *Responsio.* Diuidit enim polygamia mutuū coniugum amorem, quem singulares nuptiæ inter honestos quidem coniuges, fouent.

At enim, inquit rursus Ochinus, numerosior esset generis humani multiplicatio. *Octauum.*

Respondeo, quærendam esse prolem legitimis modis: nec mala esse nobis faciendam, *Responsio.* ut bona eueniant. *+ proles non cum pure numero mos*

Excipit ille, admissos tamen olim fuisse *Nonum.*

polygamos ad baptismum, quod fieri non debuit si scortatores vel adulteri habitii *Responsio.* essent. Respondeo eiusmodi polygamos etsi non probaretur eorum factum, minime tamen inter scortatores vel adulteros fuisse numeratos. Plurimum enim interest inter scortatorem vel adulterum qui non nisi contra conscientiam peccat, & eum qui aliorum exemplum sequutus, plures alioqui honestas vxores prius duxerit quam se in ea re peccare intelligeret. Demus autem Ecclesiam ad tempus tolerasse quod infectum reddi non potuit nisi pars vtraque vtrò consentiret, an propterea polygamiam licuisse consequetur?

Decimum. Pergit tamen Ochinus, & hoc quoque argumentum torquet, Vxorem, inquit, habere non est repugnans rationibus ad salutem necessariis. Ergo neque vxores habere repugnat regno Dei, ad quod admissi sunt Abrahamus, Iacobus, Dauid, & alij multi polygami. Excipio, quanuis regnum Dei non sit positum vel in coniugio vel in cælibatu, nihilominus tamen abuti nos posse rebus quantumuis per se indifferentibus. Sit ergo per se ἀδιάφορον coniugium. Mandandum est tamen in Dei verbo, quod iubet vt vni vna cõiungatur. Deinde quid absurdius dici potest, quàm licere cuipiã centies aut millies bibere, quoniã intra modũ licet bibere, & neq; in esca neque in potu regnum Dei consistit? Preterea, vt concedam in coniugio non esse positum regnum Dei, at certè in eo positum est vt Dei mândatis obsequamur, in quibus etiam multa de coniugio præcipiuntur. Et nemini dubium esse potest quin polygamum plures curæ necessariò velut in varias partes distrahant, quod ipsi etiam monogamo vsu venire testatur Apostolus.

Vndecimum.

Quid amplius? non est, inquit Ochinus, res monstruosa vt vnicũ caput habeat multa membra: sed illud planè monstruosum est, vt vnum membrum habeat multa capita.

pita. Itaque vt in mulieribus improbetur, in viris tamen probanda est polygamia. Respondeo hanc demum esse naturalem ac minimè monstrosam corporis structuram, quæ ordini & numero à Deo opifice constituto respondeat. Itaque non minùs esset *ὅτι ἑῷ* vni capiti duos nasos, quàm vni naso tribui duo capita, quoniam videlicet singulis capitibus singulos nasos attribuit Dominus. Inepta est igitur illa Ochini conclusio, nisi forte probarit sicut multis membris vnum caput imposuit Dominus, sic etiam vni marito plures vxores assignasse.

Dicit præterea Ochinus multos Patres sic loqui de polygamia, vt eam simpliciter non condemnent. Sed quos patres citat? Leonem quintum, Gregorium secundum & tertium, Romanos pontifices. Deinde sit hoc in genere responsum, examinanda esse scripta patrum ad Verbi diuini normam, quod Augustinus expressè monet inter cæteros, & aduersus Pelagianos scribens factitauit.

At enim, inquit, miris laudibus effert Ambrosius Valentinianum, qui quum duas vno tempore vxores habuerit, atque adeò legem vt id liceret tulerit, nusquam tamen legitur hoc nomine vel ab Ambrosio, acerrimo alioqui disciplinæ Christianæ vindi-

Responſio.

ce, vel à quoquam alio reprehensus. Idem quoque de Carolo magno & aliis nonnullis Imperatoribus ac Galliarum regibus scribitur. Respondeo infirmisſimum eſſe iſtud argumētum. Notum enim eſt quàm licentioſi ſint interdum in nōnullis Principes alioqui pij & religioſi: neque perſcripta ſunt ſingula Epiſcoporum dicta vel facta. Quòd ſi huc deueniendum eſſet vt probaretur quicquid non fuit in principibus expreſſè reprehenuſum, quid obſtat quominus baptiſmi ad extremam uſque ætatem dilationem probemus, Conſtantini magni exemplo, in quo tamen Imperatore laudando Græci etiam optimi Epiſcopi modum tenere non potuerūt? Sed quod Eccleſiæ veteris de polygamia iudicium fuerit, ex veteribus Canonibus petendum eſt, qui digamis benedicti prohibent: nec placuiſſe illam Valentiniani legem fatiſ ex eo conſtat quòd vnà cum ipſo eſt ſublata, ſicut nemo eſt olim inuētus qui illam Antiochi de nouerca ducenda, & alteram Claudij de fratris filia patruo collocanda ſequeretur.

Plutar. in
Demetrio.
Sueton. in
Claudio.

Argumen-
ta contra
priorē po-
lygamie
ſpeciem.
Primum.

Et hæcenus quidem Ochino cæteriſque polygamie defenſoribus ſit reſponſum. Deinceps autem ſolidiſ firmiſque argumētis illam oppugnabo, primùm quidem petitiſ à triplici coniugij fine. Nam quod
ad

ad prolis propagationem attinet, quãuis in speciem videatur quispiam plures liberos ex pluribus vxoribus quàm ex vna tollere posse, certum est tamen non posse fieri vt pluribus vxoribus vnus vir debitum soluat, quin eius corpus mirum in modum exhauriatur & insigniter lædatur. Quales ergo liberos polygamus iste suscipiet? vt interea turpissima & nefaria plurima prætermittam. Iam verò si communem vitæ societatem spectemus, quis non videt negligi quod à multis curatur? Omitto infinitas rixas, quas ex æmulatione oriri necesse est, adeò vt nulla penè vitæ societas, nulla tranquillitas sit in polygamia, sicut non tantùm ex Abrahami & Iacobi historia liquet, verumetiam ex eo ipso quod de impuro illo Mahumete referunt, quem affirmant in vxoris suæ odium polygamiam sanxisse. Denique quum idcirco etiam ordinatum sit à Deo matrimonium, vt aduersus scortationem remedium esset, tantùm abest vt polygamia scortationem tollat, vt etiam castos alioqui & pudicos homines ad immoderatam libidinem accendat, sicut copia cibi gulosos, & copia vini ebriosos facit.

Illi ipsi certè damnant polygamiam, qui Secundum. illam vsurpabant, quod videre est in La- Gen. 31. 59. bane Iacobi socero. Cur enim obtestatur

Jacobum, ne suis filiabus alias vxores superinducat, nisi quòd iniuriam illis hoc modo factum iri existimabat?

Tertium. Sed & Romani Imperatores & quidem nonnulli inter eos acerrimi Christianæ religionis hostes, veluti Diocletianus & Maximianus, polygamiam his verbis damnant,

l. 2. C. de incest. & inutil. nup. l. j. D. de iis qui not. infam. l. eū qui. C. ad leg. Iul. de adult. l. nemo. C. de Iud. Obicatio. Neminem (aiunt) qui sub ditione sit Romani nominis, binas vxores habere posse vulgò patet, quum etiam in edicto Prætoris huiusmodi viri infamia notati sint. Exstant & aliæ eiusmodi sanctiones, ad eò quidem vt Arcadius & Honorius ne Iudæis quidem polygamiam concedant.

Respons. Excipit tamen Ochinus, nec Prætores nec Imperatores illos simpliciter prohibere plures vxores, quum permittant concubinas: sed hoc tantum velle vt vnica sit mater familiâs. Respondeo, nos quoque non niti istiusmodi constitutionibus Imperatorum prophanorum, neque prætorum Romanorum edictis: sed hoc tamen maximè pro nobis facere, vt ostendamus polygamiam nihil aliud esse quàm vagæ libidinis ipsi naturæ honestati repugnâns velamentum, quòd homines, sola præcunte naturæ luce, illam vt infamem damnandam esse cognouerint, quanuis humanum quiddam pãsi, concubinas tolerarint.

Sed

Sed à legibus penitus humanis, agè ad Quartum Canon. Apostol. 17. Neoc. c. 13. sacros Canonas progrediamur, quos tamen vtinam patribus ad vnicum Dei verbum exigere placuisset. Ij certè digamos, id est, vt ipsi loquuntur, τὸς δύο γάμοις συμπληέντας, siue πλείους γάμοις συμπλήοντας arcent ab Ecclesiæ benedictione, & durissimis ὄτις πμίους multant. Sed excipit Ochinus, Canonas tamen illos vetustiores & puriores simpliciter non prohibere nec dissoluere digamiam. Obiectio. Respondeo veteres Canonas ne de incestis quidem nuptiis dirimendis agerent quia Ciuilis erat Magistratus munus sub Imperio Romano leges ferre de diuortiis, tū verò multò magis, quia verbum Dei & iudicium Ecclesiæ pœnitentiam infligentis, sufficiebat admonendis eiusmodi polygamis vt ab illicito concubitu abstinerent, quum nulla sit pœnitentia eorum qui in peccatis perseuerant. Responso.

Præterea rem alienam nemo inuito Domino potest bona conscientia alteri donare. Vir autem non habet in potestate suum Quintum. 1. Cor. 7. 4. corpus. Ergo illud alteri mancipare non potest, cuius vsu ne ad tempus quidem alter alterum fraudare potest. Sed excipit Obiectio. Ochinus posse virum cum priore vxore contrahentem, hanc adiicere conditionem, vt aliam superinducere sibi liceat, & posse

quoque priorem uxorem iuri suo renuntiare, ut altera possit ex eius consensu superinduci, sicut Sara suam Agarem Abrahamo, Lia & Rachel suas ancillas Iacobo subdiderunt. Ego verò respōdeo hanc esse coniugij naturam ut includatur pactum de indiuidua vitæ consuetudine, & mutuò sese in solidum alter alteri utendum tradat. Itaque si addatur illa exceptio, coniugium non erit, nec duo fient vna caro, si quidem

1. tertix locus relinquatur. Deinde, iuri quidem suo quispiam renuntiare potest, at non alieno. Coniugij autem vinculum non astringitur vno contrahentium consensu, sed multò magis ipsius Dei vtrunque coniungentis autoritate: cui nihil detrahere potest mutata contrahentium voluntas, quum dicat Christus, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Præterea, quum iuri suo quispiam renuntiat, diligenter considerandum est, quousque ius illud protendatur. In coniugio autem, alter alterius corpus sic possidet, ut eo quidem uti possit, ad alium verò suo arbitrato illud transferre non item, manente nimirum penes Deum directo dominio, qui etiam usum illius certis conditionibus definiit. Ex his autem etiam illud consequitur, Saræ itémque Liæ & Rachelis factum culpa non carere,

rere, nec in exemplum trahi oportere.

Sed agè, expendamus primam matrimoni- Sextum.
 monij institutionem: & primùm quidem
 obseruemus vnā cum vno à Domino copu-
 lari: & mox dicere Adamum, H O C
 N V N C O S E X O S S I B V S M E I S. De-
 inde & illud quod sequitur, E T A D H A E-
 R E B I T V X O R I S V A E (non, V X O-
 R I B V S S V I S:)& illud quoque, E R V N T
 D V O (non, P L V R E S) I N C A R N E V-
 N A: quæ omnia manifestè polygamiam e-
 uertunt. Itaque miris modis conatus est
 impurus Ochinus hūc locum nobis extor-
 quere. Nam (inquit) etiamsi Deus vnā Obiect. 1.
 cum vno coniunxit, singula tamen Dei
 facta nos non obligant absque expresso
 ipsius mandato: alioqui, dicendum fuerit
 vtendum nobis esse vestibus pellicis, quo-
 niam eiusmodi veste Dominus Adamum
 & Euam induit: neque celebrandam no-
 bis esse Cœnam Domini, nisi vesperè, in a-
 liquo cœnaculo, inter duodecim homines,
 panibus azymis, & Paschæ festo. Ego ve- Respons. 1.
 rò primùm respondeo nos hîc non consi-
 derare simpliciter quòd vnus cum vna fue-
 rit à Deo coniunctus, sed eā simul coniun-
 gere quæ sequuntur, nempe E T A D H A E-
 R E B I T V X O R I S V A E, E T E R V N T
 D V O I N C A R N E V N A. Deinde di- 2

co hæc verba, ADHÆREBIT VXORI
 SVAE, significare expressum Dei manda-
 tū: ista verò ERUNT DVO IN CAR-
 NE VNA, expressam Dei benedictionem
 continere, sed quæ ad duos tantum perti-
 3 neat. Præterea quum hoc Dei factum su-
 mimus pro certa omnis legitimi matrimo-
 nij norma, tres sequimur diuinæ volunta-
 tis interpretes omni exceptione maiores.

Malach. 2. Primùm enim Malachias propheta disertè
 15 hoc ipsum inculcat, his verbis aduersus po-
 lygamos vtens, Nónne (inquit) vnum fe-
 cit? & tamen ei non deerat spiritus abun-
 dantia. Et cur vnum fecit? quærens semen
 Dei. Itaque ibi pronuntiat Dominus tole-
 rabiliùs peccare qui vxores priores abii-
 ciunt, quàm qui illis retentis alias superin-

Mat. 19. 4. ducunt. Ipse autem Christus Filius Dei, de
 diuortio differens, quo negat matrimo-
 nium in foro conscientiæ vnquam fuisse
 dissolutum, Iudæos reuocat ad illud Dei
 factum tanquam ad certam & inuariabilem
 matrimonij regulam: & illa Mosis verba
 expendit, MASCVLVM ET FOEMI-
 NAM (NON FOEMINAS) CREAVIT. Iti-
 dem Paulus alludens proculdubiò ad illum

1. Cor. 7. 2. Mosis locum, disertè scribit, Vnusquisque
 SVAM VXOREM, & vnaquæque SVVM
 4 VIRVM habeat. Postremò quod ad illam

Ochini

Ochini obiectionem attinet de Cœna Domini & vestibus pelliceis, concedo singula Dei facta nos nec debere sequi per omnia, nec etiam posse si maximè velimus, quoniam non quicquid fecit, etiam faciendum præcepit. In præceptis autem Christi, cuiusmodi est illud, **HOC FACITE**, dico accidentarias circumstantias à re ipsa esse distinguendas. Hoc autem vel illo tempore, loco, pane, numero Cœnam celebrare, circumstantiæ sunt quæ necessariò variantur: in quibus danda est duntaxat opera, ut ritè & ordine omnia fiant, eo videlicet tempore, loco, pane, numero, qui maximè conueniant. Sed panem & vinum sumere & benedicere: panem frangere, dare, accipere, manducare: vinum itidem cum benedictione tradere, accipere & bibere, illa demum sunt quibus constat sacramentalis actio, quæ proinde prætermitti nec possunt, nec debent.

Sed rursus ad illud, *Adheret uxori suæ*, Obiect. 2. respondet Ochinus, scriptum etiam esse, *Diliges proximum tuum*, ac proinde illis verbis non videri vxorum multitudinem prohiberi, nisi ex hoc etiam colligamus vetari ne plures proximos diligamus. Responsio. Respondeo nos non simpliciter considerare verba illa, *Vxori suæ*, sed totam illam sententiam,

Adhærebit uxori suæ, qua significatur peculiaris quædam coniunctio multo arctior, quàm vllum vel sanguinis vel vulgaris amicitia ac societatis vinculum: vtpote quæ
 1. Cor. 7. 4. hanc vim habeat, sicut exponit Paulus, vt alter in alterum seipsum transferat, & alter cum altero totus cohæreat. Hoc autem fieri non posset, si pars vna mariti cum vna vxore, altera cum altera vxore cohæreret, quia duæ vxores non possunt in solidum vnus mariti corpus possidere: quoniam realis, ipsiusque aded, vt loquuntur, facti est mutua ista corporum coniunctio. Aliud autem est dilectio proximi, quæ, quum in animo & voluntatis consensu tota posita fit, multitudine eorum quos amamus, non impeditur: imò quodammodo adaugetur.

Obiect. 3. Præterea ad illud, *Erunt duo* in carne vna, respondet Ochinus, Mosen particulam illam *duo* non expressisse. At ego respōdeo
 1. blasphemam esse hanc Ochini exceptionem, vtpote quæ aduersus Christum ipsum torqueatur. Dico præterea hæc verba vel
 2. Adami coniugio non conuenire (quod est dictu absurdum) vel de duobus intelligenda esse, non de pluribus, (quanuis Moses duorum numerum non expresserit) quum tunc non extarent plures homines quàm illi duo, videlicet Adamus & Eua.

Sed

Sed vult Ochinus hanc esse illorum verborum sententiam, vt vir iubeatur diligere vnamquamque vxorem suam, ac si eadem cum ipso caro idémque corpus esset. Ego verò credendum esse dico Christo non Ochino. Christus autem illam particulã *duo* expendi iubet, ex qua colligit cum esse adulterum qui dimissa priore vxore, excepto adulterio, alteram ducat: quod quum ita sit, multò certè grauiùs peccare dicendus est qui plures simul vxores habet. Nego etiam hanc esse verborum Adami sententiam, quam Ochinus comminiscitur, sed hanc potius, Deum sic benedicere duobus matrimonio iunctis, vt duo esse desinant, sicut ex verbis Mosis ipse Christus colligit.

Rursum obiicit Ochinus scriptum etiam esse, Vbi *duo* consenserint super terram, nec tamen inde posse colligi non licere pluribus quàm duobus consentire. Quasi verò dicamus vbicunque occurrit hæc particula *duo*, maiorem numerum excludi. Cur autem Christus eo loco duorum vel trium meminerit, manifestum est, nēpe non vt maiorem numerum excludat, sed vt ostendat se ne duorum quidem vel trium consensum ac fidem negligere, vt discat Ecclesia etiam ad summã paucitatem

Obiect. 4.

Responsi.

2

Obiect. 5.
Mat. 18. 19.

Responsio.

redacta, se Deo nihilominus curæ esse, & minimè irritas esse suas preces. Apud Mo-
sen autem duos non plures coniungi, duo-
bus non pluribus benedici, ne ipse quidem
Ochinus inficiari possit: & Christus hanc
vul esse omnis legitimi coniugij normam.

Obiect. 6.

Act. 4. 32.

Respõsio.

Obiicit præterea idem Ochinus illud
ex Luca, Multitudinis credentium erat cor
vnum & anima vna: ex quo colligit posse
quempiam cum pluribus vxoribus vnam
carnem esse. Respondeo absurdissima hæc
esse, quum plurimum inter se differant a-
nimorum & corporum coniunctio. Iam e-
nim antea diximus nihil impedire quomi-
nus voluntate & affectu cum multis co-
hæreamus, ita vt animus non distrahatur,
sicut animus Ionathæ dicitur conglutina-
tus cum animo Dauidis. quod tamen vix ac
ne vix quidem fieri potest, si inter se dissi-
deant quos amamus: quo sensu Dominus
dicit non posse nos duobus dominis serui-
re. Sed in corporum coniunctione, & vsu,
quem vocant, reali, fieri non potest, vt vir
cum priore vxore in solidum cohæreat, si
ad posteriorem quampiam sese adiungat.

Obiect. 7.

Denique sic excipit Ochinus, Si in scortatione duo fiunt vna caro, etiam si scortator sit cum alia muliere matrimonio coniunctus: multò magis quispiam cum secunda vel

da vel tertia vxore (sic deinceps) fiet vna caro. Ego verò hoc argumentum in ipsum ^{Respōsio.} Ochinum retorqueo. Concedo enim scortatorem cum scorto vnam carnem fieri: sed addo quod reticuit Ochinus, scortatorem quia cum scorto fit vna caro, desinere esse vxoris suæ carnē: quæ causa etiã est cur propter adulterium potiùs quàm propter idololatriã (quod tamē scelus longè maximum est) diuortiũ concedatur: quia nimirũ potest aliquis esse idololatra, & tamen vxoris suæ caro: scorti autem & vxoris suæ caro simul esse nemo potest. Sic igitur argumentor: Si adulter desinit esse vxoris suæ caro, multò magis idem statuendum est de polygamo, quoniam videlicet adulterium committere non est coniunctũ cum indiuiduæ vitæ pacto, ac proinde adulteriũ natura sui non tam repugnat matrimonio quàm polygamia.

Postremò, pronuntiat Christus cũ mœ- ^{Septimũ.} chari, qui dimissa vxore sua (excepta nimirum causa adulterij) aliam ducat. Atqui si plures simul vxores habere liceret, non committeret adulterium quisquam aliam ducendo, siue priorem repudiaret siue minús. Ergo prohibetur polygamia. Vult tamen Ochinus mœchandi verbum nihil a- ^{Obiectio.} liud declarare quàm adulterij occasionem

Respons. 1. illi dimissæ priori vxori præbere. Sed quis
 Mat. 5. 32. non potiùs Christo credat vtrumque simul
 dicēti, nempe eum qui excepta causâ adul-
 terij vxorem dimittat, facere vt illa mœ-
 chetur : quòd si præterea vxorem duxerit,

2 mœchari? Deinde quomodo illud ita ex-
 plicabit Ochinus quod est apud Marcum,

Marc. 10. 11 *μειχᾶται ἐπ' αὐτῶ;*

Octauum. Deniq; verbo ἔχειν, & nomine ἴδιον in hac
 Apostoli sententia ἕκαστος τῶ ἐαυτῆ γυναῖκα ἔ-
 χέτω, ἢ ἐκάσῃ τὸν ἴδιον ἄνδρα, multitudo mari-
 torum & vxorum tam apertè prohibetur,
 vt polygamiã, meo quidem iudicio, nemo
 nili præfractus & impudenter contumax
 tueri possit.

Nonum. Postremò considerent saltem isti poly-
 gamiæ defensores, quid de hac re sapien-
 tes homines iudicarint, ex istis Euripidis
 In An-
 dram. sententiis,

οὐδὲ γὰρ καλὸν
 Δυσὸν γευαῖκῶν ἄνδρ' ἐν ἡνίας ἔχειν,
 Ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες δυνάμιν κύωριν
 Στέρχουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλοι.

Et rursus,

Οὐδέ ποτ' αὖ δίδυμα
 Λεχίρ' ἐπαίεσθαι ἔσθην,
 Οὐδ' ἀμφιμάτορας κόρους,

Εἴεν.

Ἐν μὲν οἴκων,
 Δυσμετεῖς τε λύπας.

Cuiusmodi alias sententias multas alij obseruarunt.

Cæterùm & illud obseruandum est, hac specie polygamix comprehendendi non eos tantùm qui pluribus simul vxoribus vtuntur, sed etiam qui vna aliã ob causam quàm ob adulterium repudiata (qua de re suo loco dicemus) aliam ducunt. Quum enim manifestè dicat Christus eiusmodi homines mœchari, constat prius vinculum in foro conscientix firmum permanere. Quòd autem Pontificij etiam ad nuda sponsalia hoc extendunt, hæctenus verum est, vt polygamus censatur qui vna sibi desponsa, neque legitimè diremptis sponsalibus, aliam sibi despondet, aut etiam re ipsa coniungit. Sponsalia enim verum esse coniugium (et si non de facto, tamen de iure, vt vulgò loquuntur) vel ex eo liquet quòd mulierem alicui desponsam violans, punitur vt adulter, ex lege Domini: & libello diuortij in sponsalibus quoque opus fuisse colligi potest ex Iosephi & Mariæ virginis historia.

Matt. 19. 9

Deut. 22.
 23.

Mat. 1. 19.

D E A L T E R A P O L Y -
g a m i a s p e c i e .

Contra al-
teram po-
lygamix
speciē ar-
gumenta
Tertullia-
ni, cum re-
futacione.

ALTERA polygamix species est, quum quis soluto ritē matrimonio aliam ducit: quod nonnulli in quibusuis fidelibus damnant, vt præ cæteris Cathari & Montanistæ, quorū facilè princeps fuit Tertullianus, vir alioqui maximus: nōnulli verò in Clero duntaxat, quem vocant. Nos autem è contrariò id omnibus Christianis semper bona conscientia licuisse ac licere constanter ex Dei verbo affirmamus. Ac primùm quidem Tertulliani, deinde etiã cæterorum argumenta sigillatim refutabimus, veram sententiam postea firmis rationibus probaturū.

Primum.

Carnale quiddam est (inquit Tertullianus & pudori repugnans matrimonij repetitio: contrà verò spiritualius & diuinius quiddam est, in vno matrimonio acquiescere, sicut Ecclesia vnum Deum pro marito suo credit & agnoscit. Respondeo honestas quoque & sanctas esse nuptias, sicut pronunciat Apostolus, absque vlla distinctione, siue primæ siue repetitæ fuerint. Quod si credendū est iis quæ de Iosepho Mariæ virginis marito plerique veteres tradunt,

Responso 1.

2

tradunt, voluerit sanè Christus quãuis non ex secundis nuptiis (vt qui ne ex nuptiis quidem natus sit) tamen in secundis nuptiis nasci, quod est magnum illarum ornamentum, quum nusquam reprehendantur, imò generaliter, quemadmodum dixi, nuptiæ Heb. 13. 4.

vt impollutæ & honoratæ commendentur.

Deinde, vt hoc, quàm illud per se diuinius 3

esse vitæ genus Tertulliano concedamus,

quis tamen propterea illicitũ esse dixerit,

quod minùs est spirituale? An enim, obsecro,

quoniam excellentius est sermoni &

precibus vacare in Ecclesia Dei, quàm cer-

donem esse vel negociatorem, idcirco istas

artes vt illicitas & nefarias damnabimus?

Quid autẽ initiò dixit Dominus hac de re? 4

Nõ est bonũ (inquit) hominem solum esse, Gen. 2. 18.

id est (vt res ipsa ostendit) absque vxoris

adiutorio. Ista verò solitudo an non etiam

eos comprehendit, quorum vxores obie-

rint? Quòd autem excipiunt nonnulli di- 5

ctum id esse ante peccatum, non modò pro

illis non facit, verum etiam nostræ causæ

magnopere fauet. Nam si peccatum hanc

vitam plurimis maximisque difficultatibus

& incommodis obnoxiam reddidit, eò sanè

magis requiritur adiutorium, cuius o-

pera commodius vitæ huius cursus confi-

ciatur. Quid autem ad illud respondebit 6

Tertullianus, quòd non modò ytilem & iucundum facit legitimi matrimonij vsum, verùm etiam planè necessarium? Incontinentiam dico & vstionem, cui remedium esse coniugium, ex Apostoli verbis manifesto liquet. Est autem continentiaè donum non à natura, neque à voluntate per se, sed à mera gratia: ac proinde non omnis incontinentia damnanda est, quum mihi quidem sit verisimile, etsi ante peccatum nulla fuit in mutuaè coniunctionis appetitione *ἀταξία*, tamen ne primos quidem illos nostros parentes, quum ad matrimonium essent diuinitus vocati, continentiaè perpetuaè donum habuisse, cuius nimirum nullus fuisset vsum. Præterea si spiritualius est in vna acquiescere, quàm matrimonium post vnam mortuam repetere, sanè multò magis etiam spirituale est *ἀγαμον* manere quàm *μονόγαμον* esse. At si damnanda sunt idcirco secundaè nuptiaè, cur non etiam propter *ἀγαμίαν μονογαμία*? Porrò sicut recurrente fame & siti stulti hominis fuerit repetitum cibi & potus vsum reprehendere, quia videlicet naturales non autem voluntariaè sunt cibi & potus appetitiones, quas nisi moderatè saltem expleas, mortem consequi necesse sit: eadem certè ratione efficitur illos non minùs insanire qui recur-

recurrente mutuæ coniunctionis cupiditate (recurrat autem ad vstionem vsque, in iis omnibus qui donum continentia non habent) repetitionem matrimonij damnât, quum hæc quoque appetitio in suo genere non minus sit naturalis quàm sitis aut fames: & nisi vstioni tempestiuum remedium à Deo constitutum adhibeas, periculum multò maius, nempe amittendi regni cælorum, subeatur. At enim (aiunt) Obiectio. ista matrimonij repetitio est magnæ incontinentia argumentum. Ego verò Respons. 1. primum omnium dico id perpetuum non esse, quum qui plures vxores duxit, & multos annos postea cælebs vixit, continentior meritò sit habendus, quàm qui cum vna ad extremam vsque senectutem fuit coniunctus. Sed vt ita esse demus, si nemo 2 germanè Christianus est nisi qui continentia donum habet, sanè vereor ne non modò ad summam paucitatem redacta, sed etiam abolita iâ pridem fuerit Ecclesia. Imò vbi fuerit ante diluuium, & tot post annis, Ecclesia? Et quo tandem iure Abraham, alioqui in Agare non omni culpa vacans, ducta post Saræ mortem Cethura gloriosum illud Patris credentium nomen non amiserit? Est tamen, fateor, (quod & res ipsa 3 conuincit) magna in hac humana imbecilli-

tate ἀταξία, atque etiam sceditas, sed quæ (quum in ipsa re non hæreat, & singulari Dei bonitate, qua legitimo coniugio ab initio benedixit, exculetur) non impediat tum primarum, tum etiam deinceps repetitarum nuptiarum ἀγαθὸν, quas alioqui

- 4 Spiritus sanctus nunquam præciperet. Denique quod affert Tertullianus de Ecclesia vnicum Deum sponsum agnoscente, verè quidem, sed admodum imperitè dicitur. Quum enim neque Christus sponsus, neque Ecclesia sponsa vnquam moriatur, mirum non est nullum hîc locum repetitis nuptiis relinqui. Quorsum autem hæc ad huius vitæ imbecillitatem? Pertinent igitur ista ad priorem polygamix speciem: isti verò posteriori de qua nunc disserimus, nullo modo conveniunt, quum in repetitis nuptiis, non minùs quàm in iis quæ primæ contrahuntur, vnus cum vna coniungatur, ac proinde Ecclesiæ cum Christo spiritualis coniunctionis *μυστήριον* & in his & in illis eluceat.
- 5 Quid, quod vni Deo Ezechiel uxores duas vno etiam tempore, Oholam videlicet & Oholibam collocat? Quid, quòd apud Paulum dicuntur fideles Christo non nisi priore marito mortuo (peccato videlicet) nubere? Sed de his plurà etiam deinceps.

Ezech. 23.

Pergit

Pergit tamen Tertullianus, & inquit, Secūda.
 Quum dicat Apostolus bonum esse homi- 1. Cor. 7. 1.
 ni mulierem non tangere, & nuptias non & deinceps.
 nisi penè inuitus concedat, idque ex huma-
 na æstimatione potiùs quàm ex diuina au-
 thoritate, postea quodammodo reuocans
 quod ex necessitate indulserat (quia vide-
 licet melius, id est minùs malum sit nubere
 quàm vri) oportuerit autem nos tot secu-
 lis proficere: omnino putandum est Spiritus
 sancti afflatu regi qui nūc arctius quid-
 dam & perfectius à Christianis exigunt,
 quum necessitatem illam cessare iam o-
 portuerit. Respondeo *Bonum* illic non op- Respons. 1.
 poni ei quod sit vitiosum & Dei voluntati
 repugnans. Nam si ita esset, non modò re-
 petitæ sed primæ etiam nuptiæ vel essent à
 diabolo (quod apertè falsum esse liquet vel
 ex eo quòd matrimonij prohibitionem
 Paulus vocat *doctrinam demoniorum*) vel ita 1 Tim. 4. 1.
 essent deprauatæ vt à Spiritu sancto nun-
 quam laudarentur. *Bonum* igitur non aliud
 apud Apostolum declarat quàm id quod
 commodum est, & ad hanc vitam absque
 distractione tranſigendam accommoda-
 tum. Deinde ne hoc quidem respectu vni- 2
 uersaliter & sine exceptione intelligēdum
 esse affirmo illud Apostoli dictum, sed eo-
 rum tantùm habita ratione, in quos colla-

tum est continentiae donum. Id autem ipse
 mox declarat, praecipiens ut propter scortationem unusquisque (id est quisquis uir-
 tur, quia continentiae donum non habet)
 uxorem suam habeat: nunquam id certe
 suafurus nedum praecipiturus, si mulierem
 attingere siue primis siue secundis nuptiis
 malum, hoc est vitiosum, & Dei volunta-
 ti repugnans esset, quum non sint facienda
 3 mala ut bona eueniant. Peruertit etiam a-
 liis multis modis eiusdem Apostoli senten-
 tiam Tertullianus. Verba enim illa, *Velim*
 omnes esse ut ego sum, non sunt praeci-
 pientis sed optantis: idque non simplici-
 ter (quid enim hoc aliud esset quam hu-
 mani generis interneccionem optare?) sed
 suorum temporum, atque adeo Ecclesia-
 sticae potius vocationis habita ratione. Il-
 4 lud autem $\chi\tau\iota$ *συγγνώμην* non eò refertur quò
 putat Tertullianus, & alij post eum multi,
 sed ad illud potius quod proximè dixerat
 Apostolus, nempe ut unusquisque uxorem
 suam habeat. Id ergo testatur Apostolus
 interpretandum ex æquo & bono, siue
 quoad eius fieri oportere (ad scortationem
 nimirum fugiendam) videbitur, non quasi
 unicuique sine exceptione id praecipiat.
 nisi malimus assentiri auctori libri de bo-
 no viduitatis, qui inter Augustini opera
 repositus

repositus est. Arbitratur autem ipse hoc intelligendum, non de coniugio quod liberorum procreandorum causâ copulatur, aut fide pudicitiaë conjugalis, & indissolubili, quandiu ambo viuunt, matrimonij sacramento (quæ omnia, inquit, bona sunt) sed de illo immodico carnis vsu qui in cõiugum infirmitate agnoscitur, & interuentu boni nuptialis ignoscitur, de quo ait Apostolus, Secundum veniam dico, non secundum imperium. Illa verò verba, *Ego dico, non Dominus*, quum sic accipit Tertullianus acsi Paulus non diuinitus sed humanitus hæc consuleret, à blasphemia non procul abest, & ne refutatione quidem eget. Denique quod idem Tertullianus dicit, oportuisse nos à temporibus Apostolorum proficere, rectè quidem dicit, sed huc profectum dico positum esse in rebus longè aliis, nempe in fructibus Spiritus qui in epistola ad Galatas commemorantur. Errat autem vehementer qui perfectius aut melius quicquam in Ecclesia vel præstari posse arbitratur, quàm Apostoli mandarint. quod tamen de sui Montani paracleto miserè fasciatus Tertullianus somniat.

Citat quoque Tertullianus locum illum *Tertium.* Ioannis, *Quisquis spem habet in eo sitam, 1. Ioan. 3. 3.* castificat sese, vt & ille castus est: & illum

1. Pet. 1. 16. Petri, Estote sancti, sicut & ille sanctus
 Responf. 1. fuit, Christus videlicet in carne sua. Re-
 spondeo non omnia quæ fecit Christus no-
 bis ad imitationem proponi. Nam alioqui
 nobis esset omnibus ex virgine nascen-
 dum, idque in stabulo, & quadraginta per-
 petuis diebus ieiunandum, & crux in car-
 ne verè ac re ipsa subeunda: quæ omnia, vt
 & alia eiusmodi, quis ita insanit, vt à no-
 bis exigat? Multa enim in Christo perso-
 nalia fuerunt, id est ipsius personæ ac mu-
 neris propria. Quòd autem Christus fuit
 prorsus ἀγαμος, si ad singulos Christianos
 pertineret, certè ne primæ quidem nuptiæ
 licerent, quas tamen Tertullianus ipse con-
 cedit. Et quorsum ipse Christus testaretur
 non omnes posse hoc verbum capere? Locus
 2. autem ille Ioannis, de generali sancti-
 monia tum corporis tum animæ intelli-
 gendus est, quæ nisi in matrimonio quo-
 que vigeret siue primo siue repetito, nulli
 3. certè pij coniugati essent. Denique locum
 Petri ex Mose desumptum non rectè ad
 Christi carnem traducit Tertullianus, quò
 de purissima sanctissimâque ipsius Diuini-
 tatis natura intelligatur, quâuis alioqui mi-
 nimè negandum sit Christum, etiam secun-
 dùm carnem, esse perfectum omnis purita-
 tis exemplar.

Præterea,

Præterea, inquit ille, scribit Paulus Chri- Quartum.
 stum missum esse ut in eo omnia recapitu-
 larentur, id est ad suum caput & initium re-
 uocarentur. Initium verò eiusmodi fuit ut
 Adamo una uxor semel fuerit adiuncta. Et
 prophetice quoque tunc dictum est, *Et e-*
runt duo in carne una. Sic etiam Noe, alter
 humani generis pater, monogamus fuit, &
 ipsius filij, & præstantissimi quique Patrum,
 ut Ioseph, Moses, Aaron, Iosue. Etsi autem
 digamus fuit Abraham, tamen quum ex fi-
 de iustificaretur, monogamus erat. Quòd
 si digamiam eius recipiamus, recipiamus
 etiam circumcisionem, quoniam non antea
 fuit digamus. Ego verò respondeo verbum Respons. r.
ἀνακεφαλαιώσασθαι nihil neque ad monogamiam
 neque ad repetitas nuptias pertinere, sed
 huc duntaxat ut significetur quum omnia
 prius essent extra Christum dissipata, in
 eum postea fuisse recollecta, sicut docti in-
 terpretes explicant. Deinde & hoc dico, 2
 minimè stabilienda esse dogmata ex par-
 ticularibus exemplis. Addo & illud, non 3
 minùs multa, imò etiam plura reperiri
 posse exempla Patrum, istis repugnantia.
 Sed & Abrahamum constat multò prius 4
 digamum fuisse quàm circumcisum, quum
 Ismaelem demum circumciderit, annum
 iam agentem decimum tertium. Denique

si quid valerent hæc argumenta, torquenda essent aduersus priorem polygamiæ speciem, quia non minùs est vnus vxoris vir qui mortua vxore alteram ducit, quàm qui in vna superstite acquiescit: nisi fortè somniemus contra Pauli doctrinam, & sensum ipsum communem, ne morte quidem matrimonium dissolui, qua de re mox dicemus.

Quintum. At enim, inquit Tertullianus, Lex prohibet sacerdotes matrimonium repetere: sumus autem omnes in Christo sacerdotes.

Respons. 1. Respondeo nusquam in Lege extare prohibitionem huiusmodi, sed hoc tātùm præcipi summo sacerdoti, vt non aliam quàm virginem ducat, idq; mysterij causa, de quò
 2 alibi differemus. Deinde quo iure Tertullianus externum illud & carnale sacerdotium soli tribui Leui peculiare, cum nostro spirituali & Christianis omnibus communi comparat?

Sextum. Colligit idem præterea Noui Testamenti exempla, vt Zachariæ monogami, & Ioannis ἀγάμω: Simeon etiam (inquit) non fuit digamus, Anna mansit vidua, solus ex Apostolis Petrus maritus legitur. His addit Eliam ἄγαμον, & Moysen μονόγαμον, quos potissimum transformationis suæ testes Christus delegit. Postea colligit oportere
 Chri-

Christianos istis præstantissimis viris esse similes. Respondeo multa poni in huius *Responsio.* enthymematis antecedente, quæ si negentur, probari nõ possint. Deinde nego istiusmodi consequutionem, non modò quoniam ex istis particularibus constitui affirmans vniuersalis nõ potest (quõ præsertim multò etiã plura proferri possint exempla in contrariam partem) verùm etiam quia placuisse istos ob eam ipsam causam, quòd alij quidem monogami, alij verò essent *ἀγαμοί*, probandum fuerit, quod certè nunquam euincetur. Præterea si qua posita esset præstantia, qualem isti imaginantur, tum in *ἀγαμία* tum in *μονογαμία*, illa certè isti præstare, ac proinde sicut ex *δραμίας* reprehensione Tertullianus *μονογαμίαν* suã exornat, ita etiam excludendi essent *μονόγαμοί* à regno cælorum, & in Marcionis castra transeundum, vt solis *ἀγάμοις* locus relinqueretur: quod quàm absurdum sit ne Tertullianus quidem ipse ignorasset, vt pote Marcionis hostis, nisi Montanus ipsum fascinasset.

Profert præterea quosdam Scripturæ *Septimū.* locos. Oportet enim, inquit, nos fieri pueris similes: pueri verò de nuptiis non cogitant. Atqui si hoc ita se habet, ne primæ *Responsio.* quidem nuptiæ licent. Quo verò respectu 2

Luc. 18. 17. id postulet Christus aded quidem vt denuntiet nos alioqui in regnum cælorum nunquam ingressuros, nempe quod ad malitiam non quod ad nuptias attinet, satis superque constat.

Octavum. Huc etiam idem detorquet aliud Christi dictum, nempe quod oporteat nos esse columbæ similes, quam vnâ, inquit, non

Matth. 10 16. **Responsio.** uuit masculus. Huius autem rei penes illarum rerum scrutatores fides esto. Illud certè cogitare debuit Tertullianus, similitudinem illam ab ipso Christo restringi ad morum simplicitatem.

Nonum. Magis illud vrget quod ex Ioanne citat, nempe quod Christus sextum illius Samaritanæ virum negauerit esse illius maritum.

Ioh. 4. 18. **Responsio.** Sed in eo fallitur, quod illam sextò nupsisse existimat, quum potiùs, quinto marito mortuo, scortari cœpisset, ac proinde à Christo non vt πολύγαμος, sed vt scortatrix reprehendatur.

Decimum. At enim, inquit, nuptiis semel duntaxat Christus interfuit, id est quoties illas celebrari voluit.

Responsio. Quid si verò secundæ illæ erant nuptiæ, quibus Christus interfuit? quod tamen vt omittam, ne refutatione quidem eget hoc argumentum.

Vndecimum. Pergit autem, & inquit: Si non licet separare diuortio quos Deus coniunxit, non licebit

licebit etiã coniungere matrimonio quos Deus separauit. Respondeo ne hoc quidẽ ^{Responsio.} nos agere, quod frustra moliremur, nempe vt morte separatos rursus coniungamus. Sed nimirum aliò torquetur hæc sententia à Tertulliano sic colligente: Si non possunt homines efficere vt diuortio disiungantur quos Deus matrimonij vinculo coniunxit: consequitur ne hoc quidẽ posse, vt nouo matrimonio coniungatur secunda vxor cum eo qui primis nuptiis cum alia coniunctus, ab illa postea est separatus. Assumit igitur Tertullianus duorum alterum in hoc argumento: nempe aut ne morte quidem planè dissolui vinculum, quod planè ^{1. Cor 7.39} repugnat Apostolo, liberam esse mulierem pronuncianti post mariti mortem: aut istiusmodi separatione Dominum tacitè admonere superstitem personam ne de matrimonio deinceps cogitet: quod si quis inficietur, vt ego sanè inficior, quĩ tandem probabit Tertullianus? Vana est igitur tota hæc collectio: neque si ad secundas aut vlteriùs etiam repetitas nuptias veniatur, vel dirimitur quod Deus coniunxit (quum ipsemet per mortem interuenientem diremerit quod coniunxerat) vel coniungitur quod separauerat, quum de separata persona nõ agatur rursus cum

eadem coniungenda à qua disiuncta fuit.

Duodeci-
mum.

Addit præterea : Si non licet repudiatae ad alium virum transire, consequitur repudiatam teneri viro quanuis discordi & inimico. Hoc autem si verum est, multò sanè magis videtur teneri viro, à quo nullo ipsius vitio, sed Dominicæ legis euentu, id est sola mortis necessitate separata est.

Responsio. Respondeo hac etiã in re magnopere falli Tertullianũ. Nam vt omittam quod modò dixi, pronũtiari videlicet liberam vxorem post mariti mortem, vt nubere possit cui velit, Christus de diuortio differēs causam adulterij disertè excepit. At si adulterio, (quod tamen per se mutuum corporum vsu non tollit) vinculum matrimonij abrumpitur, id ipsum sanè multò magis de morte dicendũ esse nemo bene sanæ mentis ambiget.

Decimum
tertium.

Sed non licet, inquit, postulare ab Episcopo, quod ipse habere non potest : Episcopos autem oportet esse monogamos. Ego verò & illud & istud nego. Quid enim prohibet quominus ab aliquo postulem, quod vt ipse sibi non habeat, mihi tamen ab alio largiatur ? Nam alioqui certè virtus omnis eorum, quæ in Ecclesia dicuntur & fiunt, à ministris penderet, non

2 ab eo qui ministrorũ opera vtitur. Deinde
semel

femel duntaxat contrahendi matrimonij necessitatem vel Episcopis vel aliis vllis Christianis à Domino simpliciter impostam fuisse prorsus nego.

Sed aliud eiusdem argumentum, quavis non ita manifestè ab ipso expressum, audiamus. Oportet nos, vt bene quippiam velimus, id demum velle quod Deus vult, & id nolle quod Deus non vult. Deus autem vel maritum vxore, vel vxorem marito priuans, videtur omnino superstiti parti indicere vt extra matrimonium viuat, ac proinde vt sit cælebs, & nolle vt ad matrimonium redeat cuius vinculum ipse abrupit. Ego verò illud quidem maximè cōcedo, sed hoc prorsus nego. Etsi enim certum est, quum nemo nisi volente Deo moriatur, quoties alter coniugum moritur, non placere Deo vt diuturnius sit illud matrimonium quod ipsemet morte dissoluit: non tamen inde rectè concluditur partem superstitem ad cælibatum vocari, nisi simul habeat continentia donum.

Decimum
quartum.

Respōsio.

Erimus, inquit rursus ille, post mortē. Quòd si credimus resurrectionem mortuorum, vtique tenebimur cum quibus resurrecturi simus rationē de alterutro reddituri. Ego verò resurrectionem mortuorum credo, nos autem proximis rationem

Decimum
quintum.

Respōsio 1.

reddituros nusquam lego nec etiã credo, in hoc potiùs occupatus, quomodo ne De⁹ quidem ipse mecum intret in iudicium, ac me potiùs sua misericordia per gratuitam in Christo remissionẽ peccatorum absoluat. Denique miror Tertulliano non venisse in mentem, hanc ipsam quæstionem esse de qua rogatus à Sadducæis Dominus, Erratis inquit, nescientes Scripturas.

2
Mat. 22. 27

Obiectio.

Imò, excipit Tertullianus, si in illo ævo neque nubent, neque nubentur, sed erunt æquales angelis, non ideo tenebimur coniugibus defunctis, quia non erit restitutio coniugij: imò eò magis tenebimur, quia in meliorem statum destinamur, resurrecturi in spiritale consortium, agniture tam nosmetipsos quàm nostros. Honoratior erit maritus, quo mundior factus erit. In vita æterna magis non separabit quos coniunxit Deus, qui in ista vita separari vetat. Hęc

Responsio.

ille à Montani paraclito fasciatus, quæne refutatione quidem egent: tanti est momenti intra verbi Dei limites ita consistere, ut neque ad dextrã neque ad sinistram declines. Institutum est porrò matrimonium initidò, quòd bonum homini non esset solum esse: illic verò, id est in Dei gloria soli certe non erimus, nec eiusmodi adiutorio egebimus, quia Deus erit omnia
in

in omnibus. Finis coniugij alter est humani generis propagatio, cuius tum aduenerit terminus. Scortationi verò quærendum nullum erit ibi remedium vbi hæredes Dei & cohæredes Christi erimus. Quorsum igitur ista noui paracleti deliria?

Hæc sunt præcipua Montanistarũ aduersus successiuè repetitas nuptias argumenta, studiosius etiam, opinor, à Tertulliano quàm ab ipso Montano explicata. Operæpretium autem me facturum putauì, si in eorum gratiam (qui lectione illius alioqui maximi, sed maximo cum iudicio audiendi viri delectantur) ea quoque adlicerem quibus contrariæ partis, id est orthodoxorum rationes aggressus est refutare.

Quarundã
Tertullia-
ni respon-
sionum re-
futatio.

Itaque ad locum illum Pauli planum & 1. Cor. 7. 39 penitus perspicuum, *Mulier iuncta est in quantum temporis vixit vir eius: si autem mortuus fuerit, libera est, cui vult nubat: tantum in Domino*, ita respondet vt neget sic concedi licetiam secundi matrimonij post fidem Christo datam. Primum quoniam Paulus sibi ipsi repugnaret. Si enim, inquit Tertullianus, secundas nuptias remittit, quæ ab initio non fuerunt, quomodo affirmat omnia ad initium recolligi in Christo? Si vult nos iterare coniugia, quomodo semen nostrũ in Isaac semel marito auctore

d. j.

defendit? quomodo totum ordinem Ecclesiæ de monogamis disponit? Hæc ille, cuius primum argumentum antea refutauimus. Alterum certè nullius est momenti. Nec enim Isaac ideo proponitur nostri seminis auctor, quia semel maritus, sed quia promissionis filius: vt neque Abraham pater credentium, neque Iacob fortis luctator ideo grati Deo quoniam bimariti: sed quoniam vterque Deo credidit. Tertium denique argumentū nihil mouere quenquam debet, quum de iis demum monogamis agat Apostolus qui veris polygamis, id est iis qui plures simul vxores habuerint, opponuntur, vt suo loco plenius demonstrabimus, & nō modò Chrysostronus, sed ipse quoque Hieronymus egregia illa ad Oceanum epistola interpretatur.

Secundò præfatus Tertullianus Apostolum hæc scripsissæ nouæ adhuc Ecclesiæ quam lacte pasceret, dicit hoc accipiendum de ea muliere quæ fuerit in viduitate à fide deprehensa: id est, vt planius loquar, quæ non nisi iam vidua ad Christianismum accesserit, cuius nouus maritus (inquit) non deputabitur secundus, qui est à fide primus: sicut ante fidem soluto ab vxore non numerabitur post fidem secunda vxor quæ post fidem prima est, quoniam ipsa vita
nostra

nostra à fide cēſeatur. Sed quis iſta violentè ac ſophiſticè prorsus declamata fuiſſe non videt? Cur enim iſta planiùs non explicaret Apoſtolus, præſertim cum rudibus agens? Etsi autem meritò Corinthiis exprobrat Apoſtolus quòd crasſè adhuc errarēt, tamen minimè rudem fuiſſe illam Eccleſiam, ſatis apertè initio prioris Epistołæ te-
1. Cor. 1. 5.
 ſtatur, gratias agens Deo quòd abundarent
 εν παντι λόγω η̄ γνώσει. Præterea quum hoc
 ipſum Romanis ſcribat quorum fidem ma-
Rom. 1. 8.
& 7. 2.
 gnificētiffimè prædicat, quorſum iſta Tertulliani effugia? Denique quum inter infideles quoque ſint nuptiæ, (nam alioqui nõ ſuaderet fidelibus Paulus vt in cuiusmodi
1. Cor. 7. 12
 contubernio manerēt) certè ſecundus maritus ſemper ſecūduſ erit, quicquid garriat Montani paracletus.

Item quum colligerent Orthodoxi, permitti reliquis iterationem matrimonij ab Apoſtolo, eò quòd ſolos qui ſunt in Clero
1. Tim. 5. 1.
 adſtrinxerit monogamiæ iugo: Tertullian⁹ primùm reſpondet ideo potiùs omnibus præſcribi monogamiam, quia Episcopis, & ideo Episcopis, quia omnibus. Vnde enim (inquit) Episcopi & Clerus? nõnne de omnibus? Hic verò rursam manifeſta eſt ſophiſtice. Nam ſi *de omnibus* eligi cenſet, qui ex ipſo Eccleſiæ corpore ſeligantur, rectè
 d. ij.

loquitur, nec inde consequitur singula Ec-
clesiæ mēbra iisdem legibus adstringi qui-
bus Clerus adstringatur. Sin verò *de omni-
bus* ita interpretatur ac si quivis ex Ecclesia
eligi possit, hoc quidem posito conseque-
tur illud quod colligit: sed quis tandem id
verū esse ipsi largietur? An enim quoniam
ex fidelium turba deligūtur Episcopi qua-
les esse iubet Apostolus, ideò vnumquem-
que ex illa turba consequetur talem esse
oportere vt ad Episcopatum sit idoneus, ac
non potius ij demum ex tanto numero de-
ligendi qui idonei comperientur? Deinde
aliud opponit, nempe si verba illa *Vnius u-
xoris virum*, ad solos Episcopos referantur,
idem quoque de cæteris quæ sequūtur vir-
tutibus dicendum, quas tamen absurdum
fuerit solis Episcopis tribuere. Respondeo
vanam etiam esse istius argumenti conse-
quutionem. Quid enim prohibet quomi-
nus Apostolus tum ea recēsuerit quæ pro-
priè in Episcopo requiruntur, tum etiam
quæ habeat vel cū reliquis omnibus Chri-
stianis, vel cum aliquibus duntaxat com-
munia, in quibus tamen ipsum præ cæteris
oporteat eminere? Obscuro enim an hoc
à quibusuis ad Baptismum accedentibus
requirendū vel ipse Tertullianus cēsuisset,
vt essent ἀνεπίληπτοι? an vt essent διδακτικοί?

Imò

Imò ne in Episcopis quidem ipsis similiter illa omnia requiri res ipsa clamat, quoniam alioqui dicendum fuerit qua ratione non est eligendus qui non sit temperans aut qui sit ebriosus, excludi quoque ἀγαμον, & qui familia & liberis careat, quod vel cogitari nisi perabsurdè non potest.

Ad locum autem Pauli ex Epistola ad Romanos, Quæ sub viro est mulier viuentem viro, iuncta est: si autem obierit, euacuata est à lege viri, respondet dupliciter, primum addenda esse quæ subiiciuntur quibus iubet nos mortificari legi per corpus Christi, id est, inquit, nos aufert à lege quæ non tenet vxorem marito defuncto quominus alij viro fiat, vt ad contrariam nos redigat conditionem, ne mulier amisso viro nubat. Deinde si Apostolus absolutè, inquit, permisisset amisso in fide matrimonio nubere, perinde fecisset quemadmodum & cætera quæ aduersus formam regulæ suæ gessit, circumcidens Timotheum, & rasos quosdam inducens in templum, rebus ita exigentibus vt omnibus omnia fieret quò omnes lucrifaceret. Neutrum verò responsum vnquam vir iste tantus protulisset, nisi fuisset à falso illo Montani paracleto dementatus. Quis enim locum illum vel leuiter inspiciens, non animaduertit

d. iij.

Paulum ibi ex professo non agere de matrimonio, sed similitudinem à legitimo cōiugio quale fert huius vitæ status, ad spiritualem nostram cum Christo significādam cōiunctionem ducere? Sublato autem illius similitudinis fundamento (quod iste quidem sedulò facit) ruere fanè & illud oporteat cuius causa est instituta. Apostolum verò vbi tandem comperiemus matrimonium inter illa numerasse quæ ad tempus tolerauit vt omnibus omnia fieret?

Et de istis quidem hæctenus. Iam enim tempus est vt aduersus eos disseramus qui quanuis non eundem prorsus atque Montanistæ cursum tenuerint, tamen ad eundem prorsus scopulum naufragium fecerunt.

De repeti-
tis nuptiis
Clero in-
terdictis.

Dicturus autem aduersus istos qui repetitas nuptias in solis quos vocant ecclesiasticis cōdemnant, necesse habeo de primis etiam nuptiis interdictis initiò disserere, quoniam vterque error iisdem magna ex parte argumentis nititur, & sicut vnus ex altero est enatus, ita etiam altero euerso ruere alterum oportet.

Sed hoc in primis obseruandum est, sic à nobis coniugium laudari in omnibus, vt tamen cœlibatum in nemine, nisi in eo qui vratur damnemus. quod idcirco prædicere volui, ne quis eum à nobis errorem foueri putet,

putet, quem nonnulli (& quidem, vt arbitror, immeritò) Iouiniano & Vigilantio obiecerunt.

Qui igitur arcent à cōiugio in sacris ordinibus constitutos, putà Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & Hypodiaconos, non idem per omnia sentiunt. Nam alij perpetuæ continentiaë votum ab omnibus ordinandis exigunt. alij iam coniugatis permittunt vxoris vsu, sed cum duplici exceptione, nempe vt prima fuerit, neque illa mortua repetere nuptias vllò modo liceat, sicut & ei qui cœlebs ordinatus fuerit cōiugium interdicit. Eum verò qui post baptismum vel sæpius quàm semel vxorem duxerit: vel semel quidem sed viduam acceperit, à sacris ordinibus reiiciunt. Et rursus in his interdictis alij aliis sunt duriores, sicut ex eorum decretis apparet.

Deinde aliæ sunt inter eos ac multiplicēs, eæque nondum compositæ controuersia. Quidam enim iuris hoc esse diuini & quidem scripti: alij iuris, vt loquuntur, ecclesiastici & traditionis arbitratur. & hanc rursus nonnulli ab Apostolis ipsis profectam, alij recentiore esse volunt, & quum hæc initiò libera essent, accessisse postea voti necessitatem. Quid plura? ne in huius quidem necessitatis definiendo modo inter

ipſos conuenit. Nam alij votum cuiſmodi nulla prorfus ratione, ne ſi quidem (vt ipſorum verbis vtar) Soldanus cum toto Saracenorum regno fieri vellet Chriſtianus, diſſolui poſſe dicunt: alij verò relaxari certas ob cauſas volunt, de quibus rurfum inter ſe non conſentiunt. Poſtremò coniugia contra iſtas leges inita nonnulli non modò vt illegitima, ſed etiam vt inceſtuofa diſſoluunt: nonnulli etſi non probant, tamen vt vera matrimonia dirimi iure poſſe negant. En quibus labyrinthis neceſſe eſt inuolui qui recta illa via Domini relicta vel ad dextram vel ad ſiniſtram deſcendunt. Illud autem tritiſſimum eſt, cò rem euafiſſe vt nulli longiùs abſint ab omni pudicitia: nulli, quod omnibus conſtat, omni libidinum genere viuant contaminatiores quàm plerique qui hodie pro voto perpetuæ virginitatis depugnare videri volunt: qui tamen, vt res oſtendit, coniugia non aliam ob cauſam damnant, quàm vt adultèria omnéque adeo ſpurcitia genus cò liberiùs exerceant.

Sed nunc quidem nobis non eſt propoſitum aduerſus illos declamare quos in ſuis ſordibus relinquēdos vt *υποτιθηται* cenſeo, vt qui ignorat ignoret, & qui ſordeſcit ſordeſcat ampliùs. Refutare tamen illorum
argu.

argumenta constitui, ut qui sapere meliora cœperunt, magis ac magis, detecta istorum infania, in simplici puraque veritate confirmentur.

Quoniam autem isti in hac præcipuè controuersia veterum canonum ac patrum auctoritatem, & quidem non prorsus inaniter, prætexunt: necessariò quoque aduersus ipsam vetustatem disseram: quod tamè sobriè facere constitui, ne editis quidem piorum alioqui patrum, nisi si cogar, nominibus, quod meum studium vobis utile commodumque fore spero. Quòd si quis ista omnia sigillatim volet cognoscere, legat Cl. Espensæi, Parisiensis Theologi, libros sex de Continentia inscriptos, quo nemo diligentius plura ad hoc argumētum pertinentia congestit.

Itaque legis cœlibatus, id est, perpetuæ post ordinationem continentia acerrimi defensores, partim quidem pugnant auctoritate verbi Dei: partim verò traditionibus, quæ tum canonibus tum aliis etiam patrum testimoniis confirmantur: partim denique rationibus & vetustis quibusdam exemplis, quæ omnia cuius sint ponderis agè expendamus.

Cogimur autem inuiti proferre in medium quod libenter tegeremus, nisi iam

Argumen.
Hierony-
mi pro cœ
libatu.

omnibus plus satis pateret: nimirum sic laudatam fuisse à veteribus nonnullis ac præsertim ab Hieronymo virginitatem, vt planè, quicquid postea prætexere soleant, nuptias non multò minùs quàm ipse Tatianus damnarint, atque adeò illa ipsa quæ refutauimus argumenta ab eo ipso Tertulliano, quem quoties libuit hæc in parte & quidem optimo iure, damnant, mutuari ipsos non puduerit. Id autem vt penitus liqueat, Hieronymi aduersus Iouinianum prioris libri partem priorem agè persequamur, singulis ipsius vestigiis insistentes, de digamia demum postea disputaturi.

Iouinianus alioqui & ipse nuptiarum expers, stultam & supersticiosam cœlibatus admirationem non ferens, cõiugium virginitati æquabat. *Ne superbias,* aiebat, *ô virgo, eiusdem ecclesie membrum es, cuius & nuptæ.* Proferebat quoque præceptum Domini, & patrum sanctissimorũ exempla, ex quibus colligebat istos pessimè facere qui præpostero cœlibatus studio de nuptiis nõ aliter quàm de malo quodam propter aliud maius malum tolerabili iudicantes, certatim etiam quosuis ad vouendum virginitatem concitabant, quasi in ea re posita esset pietatis summa. Hoc verò ferre non potuit

potuit Hieronymus, vt qui se in primis ita carpi sentiret, vir cuiusuis reprehensionis impatiens: & quasi de religione Christiana actum esset, si virginitati pudicum matrimonium præsertim repetitum æquaretur, virginitatis dignitatem sic profectò tueri cœpit, vt contentionis æstu, vir alioqui magnus, abreptus, planè se reum faciat eius cuius accusabatur, illos nimirum sequi Manichæorum dogma qui coniugium cuiquam incontinenti prohiberent. Hoc autem quum dico, an sim in ipsum contumeliosus, ac non potiùs ingenuè dicam quòd res est, agè ex ipsiusmet verbis & argumētis iudicetur. Prouocat ad Paulum iudicē, qui, inquit, *quicquid statuerit, Christi in eo loquentis legem putemus.* Sanè verò ita faciamus. Rogatus, inquit, *Apostolus à Corinthiis utrum post fidem Christi cœlibes esse deberent & continentia causa vxores dimittere, respondet, Bonum esse homini mulierem non tangere. Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere. Nihil enim bono contrarium est, nisi malum.* Quid audio, Hieronyme? professus es initiò te non damnare nuptias: an verò non damnat, qui malum esse dicit, mulierem tangere? Agnoscis paulò pòst, cogente Apostolo, nuptias esse Dei donum: an verò mala sunt

Primū arg.
1. Cor. 7. 1.

Responſio 2

2

3 Dei dona? Imò si malæ sunt, an rectè facis
 quum illas non damnas? Res autem ita se
 habet. Contradicentia tum demum sese
 mutuò expellunt, vt omnes in scholis no-
 runt, quum eidem subiecto simul codém-
 que, vt loquuntur, respectu tribuuntur. Po-
 namus hoc axioma, Bonum est ieiunare.
 An ideò simpliciter malum erit cibum ca-
 pere? bonum est vigilare, an ideò simplici-
 ter malum est dormire? Minimè profectó.
 Sed si cuipiam bonum est ieiunium aut
 vigilia, eidem profectó malum est eo tē-
 pore, eadémque ratione cibum capere vel
 dormire, & contrá. Idem quoque de nu-
 ptiis & cœlibatu statuendum est, nec illud
 concludi rectè potuit. Imò vtræque istæ
 enuntiationes & in iisdem personis & in
 diuersis, quanquam non vno, vt vulgò lo-
 quuntur, respectu veræ comperientur, Bo-
 num est mulierem non tangere, & Bonum
 est mulierem tangere: Bona est continen-
 tia, & Bonæ sunt nuptiæ: quod posterius a-
 pertè confirmat Apostolus, tum hoc ipso
 capite, quum dicit eum benefacere qui
 nuptui tradit suam virginem, tum etiam a-
 libi, quum vult iuniores viduas nubere,
 nusquã id certè dicturus nisi nubere quo-
 que bonum esset ex ipsius sententia. Præ-
 4 terea quum Boni nomen proinde accipit
 Hieronymus

Hieronymus, ac si significaret rem iustam & per se expetendam, quæ videlicet vitio opponatur, in qua denique regnum Dei sit positum, aberrat sanè ab Apostoli scopo, vt qui hoc loco nec de continentia nec de coniugio vt de virtute vel vt de vitio disputet, sed quatenus vitæ commodiùs & minore cum impedimento transigendæ conueniebant. Denique qui mulierem tangere dicit per se malum esse, quomodo non est reus doctrinæ quam meritò Iouinianus cum Apostolo, vt doctrinam dæmoniorum damnat? Fuit enim homicida diabolus ab inìtiò, & is profectò homicida est qui coniugium vt rem per se malam damnat.

Sed & illud quod in eundem locum an- Secūdum.
 notat quomodo tandem excusabimus? *Nō dixit Apostolus, inquit, Bonum est mulierem non habere: sed, Bonum est mulierem non tangere, quasi & in tactu sit periculum.* Subiicit Prouer. 6.
 postea Solomonis sententiam de fœmina quæ virorum pretiosas animas rapit. Item illud eiusdem, Alligabit quis in sinum ignem, & non comburetur? Et ne quid deesset, Erichthonium ex prophanis fabulis depromit, *Vnde, inquit, & noster Ioseph, quia tangere eum volebat A Egyptia, fugit ex eius manibus.* Obsecro verò quid aliud di- Respons. r.

- 2 cerent Manichæi si reuiuifcerent? Totum autem istud inane prorsus est commentum. Quorsum enim coniux mulier, si tangere nefas est? Quòd si tangere non licet citra conscientiaè periculum, certè nec habere
- 3 quam tangas. Ista verò quæ citantur testimonia tum ex Solomone tum ex Mose, quid aliud ostendunt quàm vel nullum esse inter adulteram & iustam vxorem discrimen, vel magnam ita fieri Spiritui Dei iniuriam per Solomonem & Mosen coniugium probanti, scortationem & adulterium reprehendenti? Quid si reuiuifceret
- 4 Ioseph? Certè responderet sese qua conscientia adulteram abhorruit, eàdem prorsus suscepisse ex vxore sua duos charissimos filios Ephraim & Manassè.

Tertium. Scribit postea in hæc verba: *Propter fornicationem autem, &c. Si malum est & ignoscitur, ideo conceditur, ne quid malo deterius fiat. Quale autem bonum est quod conditione deterioris conceditur? Tolle fornicationes, & non dicet, Vnusquisque vxorem suam habeat.*

Responſio. Respondeo multipliciter hîc quoque erratum fuisse, & quòd ipse Hieronymus etiam postea sese excusare de hoc dicto conatus est ad Pammachium, quasi videlicet nonnisi sub conditione sic loquutus sit, magis etiam eum redarguere, quum antea disertè

fertè dixerit hoc ipsum malū esse, ac proinde non sit in his verbis vlla conditio, sed potiùs expressa ἀπὸ λόγῳ. Deinde quod ad rem ipsam attinet, non est certè Christianæ religionis quicquam malum concedere nequid deterius eueniat, quum nunquam sint facienda mala. liceat hoc quidem ciuilibus legislatoribus, sicut permissus fuit diuortij libellus ad duritiem cordis. Sed quoties de conscientix legibus agitur, nunquam conceditur malum. Et quorsum obsecro ignoscetur cuius ipse Deus auctor est? Paulò post enim dicit Apostolus in genere; *Vnusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.* 1. Cor. 7. 20. An verò nos Deus ad malum vocat? Redarguat igitur Hieronymum Augustinus in hunc ipsum Iouinianū, sed longè rectiùs scribens. *Coniugiū, inquit, non sic dicimus bonum ut in fornicationis comparatione sit bonum, alioqui duo mala erunt, quorum alterum peius: aut bonum erit & fornicatio, quia est peius adulterium. Hoc autem falsum esse quis dubitet? Non ergo duo mala sunt coniugium & fornicatio, quorum alterum sit peius: sed duo bona sunt coniugiū & continentia, quorum alterum est melius.* Hæc ille, cui si ne in hoc quidē assentitur Hieronymus, quæsierim libenter ex aliquo Hieronymi sectatore, quo tempore cœperit esse con-

iugium ex earum rerum genere quæ ignoscuntur, siue quæ maioris duntaxat mali vitandi causa conceduntur, quod tamen in conscientię legibus diximus nunquam valuisse. Nam certè, ab initio non fuit sic, quum apertè dixerit Dominus, non esse bonum homini solum, id est extra coniugium esse. An vero postea vel ἀποξία illa quæ in hac potissimum cupiditate efferebuit, vel maxima plurimèque illa incommoda quæ in istam alioqui suauissimam in communi tuenda familia coniunctionem per peccatū inuecta sunt, ita rē ipsam peruerterunt ut per se vitiosa facta sit? Certè qui ita sentit, nihil sentit: neque hoc unquam Hieronymus ipse isto disputationis feruore sedato magis dixisset quàm damnandum esse cibi & potus vsum aut alias eiusmodi naturales appetitiones, quoniam homines in iis modum tenere non possint, ac proinde nunquam illis sic utantur quin venia indigeant. Quasi verò non sit magnus interdum ipsius quoque virginitatis abusus, quum eleemosynas etiam ipsas Pharisæorum ac ieiunia Dominus reprehendat. Fefellit autem Hieronymum inter cetera nomen συγγνώμης, quod non accipi pro venia quæ peccato detur, sed pro moderatione ex æquo & bono, quum quippiam

quippiam videlicet relinquitur eorū ipso-
 rum arbitrio de quibus agitur, colligere
 saltem debuit ex opposito *ἐπιταγή* nomine,
 quod præcisum mandatū declarat. Postre- 6
 mò in eo quoque fallitur quòd fornicatio-
 num periculo cessante existimat Apostolū
 fuisse coniugio quibusvis interdicturum.
 Quid enim hoc aliud fuisset quàm exitium
 humani generis quantum in ipso erat pro-
 curare? Neq; ignoro quæ subterfugia quæ- **Obiect. 1.**
 sierit tum idem Hieronymus tum etiam a-
 licubi Augustinus, quum ad hoc argumen- **August. de**
 tum esset respondendum. Stat enim illud **bono con-**
 firmum, sublato coniugio tolli honestam **iugali, ca-**
 omnem propagādi humani generis propa- **pite 10.**
 gationem, quod nemo, nisi naturæ ipsius **Respons. 1.**
 hostis & alter Timon *μισαίδρωπος*, facere co-
 gitarit. Rectè enim idem Augustinus eo- 2
 dem libro, nempe de bono coniugali, cap.
 16, *Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est*
concupiscit ad salutem generis. Nec obstat a- **Obiect. 2.**
 liud eiusdem Apostoli dictum quod mox
 explicabitur. Ipsi certè Romani pontifices, **Responsio.**
 perpetui alioqui nō tam scortationis quàm
 coniugij hostes, vbi nullū erat incontinen-
 tiæ periculum, monachos etiam nōnullos,
 familiæ alicuius seruandæ & publici boni
 causa, è suis claustris educere non dubi-
 tarunt.

Quartum. Addit Hieronymus, *Bonum est illud naturaliter quod comparationem non habet mali,*

Respons. I. *quod praelatione alterius non obūbratur. Quid*

ergo? an coniugium cuius auctor est Deus, & quod ipse Hieronymus mox donum Dei vocat, naturaliter malum esse arbitratus

2 est? Sit sanè viri & sc̃minæ coniunctio per peccatum magnopere deprauata: verùm si propterea naturaliter esse bona desiit, quid tandem naturaliter bonum in hac vita censuerimus? Certè ne virginitatem quidem quantumuis incorruptam, posse quoque Deo multis de causis ingratisimam fieri, ne ipse quidem, opinor, negarit. Rectè enim Augustinus, de sancta virginitate, cap.

II, *Neque nos hoc in virginibus predicamus, quòd virgines sunt, sed quòd Deo dicata pia*

3 continentia virgines. Præterea quæ hæc est argumētandi ratio? An enim nuptias comparat cum scortatione, vt minus malū cum deteriore, qui illas vitandi mali causa præcipit? Continentiam suadet Apostolus ad vitandam tribulationem in carne. Sit igitur etiam ex hoc Hieronymi argumento con-

4 tinentia naturaliter non bona. Alterum autem illud cuiusmodi est, *naturaliter bonum, id non esse quod praelatione alterius obumbra-*
tur? Continentiam cōiugum temporariam probat Apostolus, propter ieiunium &
 preces.

preces, an igitur naturaliter bona non est? Imò quomodo effugiet quin fateri cogatur 5 hoc ieiunium & has preces melius quiddam esse hac continentia, quum hæc ad illa referatur? Et certè ita esse dico, vt ne in iis quidem bonis sit numeranda continentia quæ suapte natura & necessariò bona sunt, quum potius prout aliquis eam vel ad bonum vel ad malum refert, vel bona vel mala sit necessariò existimanda: quod manifestè tradit de coniugio, ac proinde de continentia quoque Augustinus.

August. de
bono cõiu.
cap. 9.
Quintum.

Subiicit postea in hæc Apostoli verba,

Vt vacetis orationi. Oro te quale illud bonum est, quod orare prohibet? quod Christi corpus accipi non permittit? quandiu impleo mariti officium, non impleo Christiani.

Respons. r.

Imò verò si Christiani & mariti officium ita repugnant vt stare simul non possint, quid isto deterius esse potest, quo illud abrogatur quo nihil est melius? Si mariti officio fungi & precari simul non licet, quid aliud illud est quàm peccare? Vtri credemus, obsecro, tibi ne qui mariti cum vxore cõgressum adeò pollutum esse existimas vt in hæc etiam verba eruperis, *Si semper orandum est vt iubet*

1. Theff. 5.

Apostolus, nunquam ergo cõiugio seruiendum: quoniam quotiescunque uxori debitum reddo, orare non possum: an potius Spiritui sancto

nuptias *πμίς* & thorum matrimonij *ἀμίαν-*
 2 *τον* in omnibus pronuntianti? Requiris ali-
 cuius Synodi auctoritatem? Nicæna Syno-
 dus ex Paphnutij cœlibis sententia iudicat
 vniuscuiusque etiam Episcopi cum vxore
 sua congressum esse *σωφροσύνη καλῶ*. Quod
 3 verò non impedit offerentem, quo iure pro-
 hibuerit accipientem? Membra simul esse
 nos non posse Christi & meretricis lego:
 honestæ vxoris & Christi simul esse nos
 membra non posse vbi tandem inuenies?
 Membrū autem Christi quo iure à Christi
 4 corpore arcebis? Requiris Patrum auctori-
 tatem? Augustinus tibi rursus velut ex pro-
 fesso contradicens & quidem in eundem
 Iouinianum scribens, *Decus, inquit, est con-*
iugale, castitas, procreandi & reddendi carna-
lis debiti fides, hoc est opus nuptiarum, hoc ab
omni crimine defendit Apostolus. Res autem
 ita se habet, vt à melioribus interpretibus
 5 est annotatum. Agit Apostolus de extraor-
 dinariis siue publicis siue priuatis precibus,
 quod & res ipsa indicat, & cōiunctum cum
 precibus ieiunium: nisi fortè sicut assidue
 precandum, sic etiam semper ieiunandum
 aliquis somniet. Cur autem eo tempore
 prorsus intermittendum coniugalis copu-
 læ vsus, nec id tamen absque magna cau-
 tione suadeat Apostolus, apparet ex verbo

πολλάζειται, nempe vt coniuges toti velut à præsentis vitæ vsu alioqui per se licito auocati melioribus istis vacēt: quod quidem absit vt damnemus.

Istud autē est etiam deterius quod mox Sextum.
 subiicit Hieronymus, illud videlicet Petri,
vt videant viri castam vestram conuersationem: & illud, Similiter viri cohābitantes, &c.
 his verbis explicans, *Ecce, inquit, eodem sensu, quia eodem Spiritu, impediri dicit orationes officio coniugali.* Imò nullum neque apud Responsi.
 Paulum neque apud Petrum inuenerimus
 quod illis affingitur. Imò ἀγνόητος nomine 2
 commēdatur id quoque quod hīc damnat
 vt impurum. Et quod mox subiicit cuius-
 modi est? *Cohabitātes, inquit, iuxta scientiā, vt nouerint quid velit, quid desideret Deus, vt tribuant honorem vasculo muliebri. Si abstinemus nos à coitu, honorem tribuimus vxoribus: si non abstinemus, persequium est honori contrariam esse contumeliam.* Imò verò nomine 3
 τῆς συνοικίσεως quis non videt illud ipsum
 quoque comprehēdi quod ipse contume-
 liam, nimium certè indignè & cōtumelio-
 se, vocat? Quo verò tādē verbi Dei testi- 4
 monio confirmabitur ista vocabuli Hono-
 ris significatio? & qua ratione istud *secun-* 5
dum scientiam, quo sancta prudentia ad re-
 gendam vxorem ac familiam necessaria

significatur, ad vnam illam Hieronymi cō-
tinentiam referemus?

Septimū. Addit autem deinceps: *Verūm ne quis
putet ex eo quod sequitur, Vt vacetis orationi,
& iterum reuertimini ad ipsum, hoc velle, &
non propter maiorem ruinam concedere, statim
infert, ne tentet vos Satan per incontinentiam.*

Responf. 1. Pulchra nimirū indulgētia. Et mox, *Quum
autē, inquit, dicat Apostolus iuxta indulgen-
tiam, non iuxta præceptum, an mussitamus ad-
huc nuptias non vocare indulgentiam sed præ-
ceptum? quasi non eodem modo secūda & tertia
matrimonia cōcedantur: quasi non & fornica-
toribus per pœnitētiā fores Ecclesiæ aperian-
tur, quod q̄, his est maius, incestis.* Rursum er-
go pergit in suo instituto Hieronymus, &
vt nuptias esse probet malum (quod tamen
indulgentia cōcedatur, maioris mali vitādi
causa) arripit τῆς συγγνώμης nomen. Enim-
uerò cui ignoscitur nisi peccato? quanuis
nuptias non audeat apertē vocare peccatū:
quod fortasse tamen fecisset, si venisset ei
in mentem illud Davidis, Et in peccatis
concepit me mater mea, quum alios locos
3 plurimos magis etiam torqueat. Imò verò
quorsum illud de pœnitentia? Ac de dig-
norum quidem pœnitentia postea videri-
mus. Incestorum autem quorsum, obsecro,
meminit, nisi vt eodem quoque remedio,
nempe

nempe pœnitentiæ, nuptias etiam primas indigere doceat? Rursum igitur redarguat Hieronymū Augustinus & quidem in hoc ipso argumento. *Non duo sunt mala, inquit, cōnubium & fornicatio, quorum alterum peius: sed duo sunt bona, coniugium & continentia, quorum alterum est melius.* Nomen autem *συγγάμιος*, quod veniam interpretatur, audiamus quātò etiam rectiùs exponat quàm Hieronymus. *Mihi, inquit, videtur eos qui se non continent coniugari oportere, secundum illam eiusdem Apostoli sententiam, Quod si se non continent, nubant. Nec ipsis tamen peccatum sunt nuptia, quæ si in comparatione fornicationis eligerentur, minus peccatum essent quàm fornicatio, sed tamen peccatum essent. Nunc autem quid dicturi sumus aduersus euidentiſſimam vocem Apostoli dicentis, Quod vult faciat, non peccat si nubat? Non itaque nuptias secundum veniam concedit Apostolus. Nam quis ambigat absurdissimè dici, non eos peccasse quibus venia datur? Sed illum concubitum secundum veniam concedit, qui sit per incontinentiam, non procreandi causa, & aliquando nulla causa procreandi.* Hæc ille, velut ex professo istum Hieronymi & aliorū errorem oppugnans: & eadem inculcans in libello de bono viduitatis, capite 3, & 4. quanquam illi nō assentior in ipsa senten-

De bono
coniugali,
cap. 8. &
10.

e. iiii.

tiæ Apostolicæ enarratione, quum ne tenuissimam quidem eius rei mentionem faciat Apostolus. Omnino igitur συγγνώμην nō declarat hoc in loco veniam quæ peccato ignoscat, sed potius moderationem siue concessionem ex æquo & bono: potestque vel ad proximè præcedentem sententiam referri, (nequis videlicet existimet imperari quod de secessu ad tēpus dixerat, quod se testatur vniuscuiusque arbitrio relinquere:) vel ad alteram illam sententiam, vniuscuiusque suam vxorem habeat, quod se dicit non præcipere, ac si omnes oporteret necessariò esse coniugatos, sed vnumquemque hîc sibi iudicem esse oportere, vt videat quid expediat, siue an continere possit an secus: in quam sententiam magis inclino propter illa quæ proximè idem Apostolus subiicit.

Octauum. Paulò pòst idem autem Hieronymus exponens illud, *Volo autem omnes homines esse sicut meipsum.* Aliud est, inquit, velle Apostolum, aliud est ignoscere. *Vis scire quid velit Apostolus? Volo homines omnes esse sicut & meipsum. Hoc, inquit, volo, hoc desidero vt imitatores mei sitis, sicut & ego Christi. Ille virgo de virgine, de incorrupta incorruptus. Nos quia homines sumus, & natiuitatem Saluatoris non possumus imitari, imitemur saltem conuersa-*

uersionem, &c. Qui enim in Christum credit, debet sicut & ille ambulauit, & ipse ambulare. Hæc ille, rursus ad eosdem scopulos impingens, quod nō sine tanti viri commiseratione dico, nedum vt eius reprehensione delecter. Mirum est autem eum ab v-
 na vocula sic pendere vt ausit dicere Apostolum cōiugium noluisse, sed duntaxat tolerasse, aut etiam ignouisse. Quasi verò verba illa ἐχέτω, & μὴ ἀποστρέψετε, nō sint mandantis. quasi qui dixit, μείνωσαν ὡς κ' ἀγῶ, non dixerit γαμησάτωσαν. Cui enim dubiū est quin coniugij remediū, quatenus aduersus vstionem, necessarium est, præcipiatur? Imò verò tantū abest vt non præceptæ sint inconuenientibus nuptiæ, vt contrā virginitas nusquam præcipiatur. Quid plura? Hoc ipso *Volendi* verbo vtitur idem Apostolus de viduarum coniugio loquens, *Volo*, inquit, *iuniores nubere, liberos gignere, &c.* quod quū alibi venisset in mētem eidem Hieronymo, In epist. ad Gerōtiam, de monogamia, hanc rimam quæsiuit qua elaberetur, quòd videlicet Apostolus id quidem voluerit, sed coactus voluerit. quasi verò coactio & volūtas simul stare possint. Etsi enim quædam mixtæ sunt actiones, tamen vt rectè de iis loquēs Aristoteles definit, ἐπίχρησι μὲν λον ἐκουσίοις. Ne lōgius autem aberremus, sic de re ista constituendū arbitror. Quod pru- 4

Respons. 1.

1. Tim. 5.

In epist. ad Gerōtiam, de monogamia.

Arist. lib. Ethicor. 13. cap. 1.

dentia humana solet cōsulere, & necessitas interdum à legislatoribus ciuilibus extorquet, nempe vt ex duobus malis minus cōcedatur, hoc nunquam conscientiaē concessum fuit ex sacro Dei verbo. Itaque neque Loti exēplum probandum est in conscientiaē foro, qui oblato filiarū stupro redimere maius scelus voluerit, neque eiusdem filiarum facinus, neque Abrahami mēdadium. Nunquam enim malè agendū est. ac proinde si quo modo nubere malum fuisset, nunquam id concessisset, nedum voluisset vllō

5 modo Apostolus. Superest ergo vt quod dicit Hieronymus de coacta voluntate, locum habeat tunc demum quum ex duobus bonis acquiescimus in minore, quoniam quod maius est consequi non possumus.

- 6 Demus igitur Apostolū potiùs desideratum fuisse vt omnes Corinthij cœlibes manerent, cōiugium tamen cōcedere, quoniam illud obtineri non posse videbat: an inde concludetur quod vult Hieronymus, nempe ignosci coniugio tanquam minori malo siue leuiori, ac non potiùs in minore bono acquiescere Apostolum, quoniam
- 7 maius non impetrasset? Sed ne hoc quidem concesserim Hieronymo. Affert enim longè aliam rationem Apostolus, nempe quia vitanda sit tum scortatio tum etiam vstio,

vltio, ex quo efficitur, non cōcedere ipsum
 nuptias, vel tanquam minus malum, (hoc
 enim non est Christianum, nedum Apo-
 stolicum) vel vt minus bonum maioris
 boni obtinendi desperatione, sed potiùs
 vt bonum necessarium præcipere, quo
 magnum malum vitetur. Præterea mirari 8
 & illud subit non venisse in mentem Hie-
 ronymo (malo enim obliuione id factum
 putare quàm non recta dissimulatione) A-
 postolum optare Corinthiis cœlibatum,
 non vt magis arduum aliquid, sed è con-
 trario vt ipsos infinitis coniugij molestiis
 eximeret, quibus meritò verebatur vt pa-
 res esse possent, quum in Christiana reli-
 gione diuortia non nisi propter adulte-
 rium concedantur. Quum enim coniuges
 dixisset habituros afflictionem in carne,
 subiicit statim, *Ego autem vobis parco.* Ita-
 que si qua hîc est indulgentia, ea certè po-
 tiùs ad cœlibatum quàm ad coniugium
 spectat. Quòd si credimus Apostolo (vti 9
 sanè credendum est, accedente præsertim
 ipsa experientia) multò sanè laboriosius
 est, & molestius in coniugio quàm cœli-
 bem viuere: ac proinde si, (quod isti meri-
 torum dispensatores tradunt,) pro certa-
 minum ratione præmia deferenda sunt, vi-
 derint quo iure laureolam, quam vocant,

virginitati potiùs quàm bonis & sanctis coniugibus tribuant. Sed hoc obiter dictum sit, ne quis idcirco me calumnietur peius etiam facere quàm Iouinianum qui nuptias virginitati duntaxat exæquabat. Superest vt illud admoncam, pessimè quoque in hoc facere Hieronymum, quòd illud Pauli, Imitatores mei estote vt & ego Christi, itémque generalem illam Ioannis exhortationem ad bona opera sectanda, non secus interpretetur quàm si exclusis coniugibus soli cœlibes essent Christi imitatores, quo nescio an quicquam vnquam in nuptias cõtumeliosius euomuerint Manichæi. Satis autem constat illud neque de cœlibatu neq; de cõiugio (quibus in rebus per se nõ magis esse positum regnum Dei certum est, quàm in edendo vel non edendo) sed de ea vitæ regula intelligi quam tum cõiugatos tũ cœlibes sequi oporteat.

Nonum.
1. Cor. 7. 7. Idem paulò pòst in illud, *Sed unusquisque proprium donum habet, &c.* Quid, inquit, velit Apostolus, perspicuum est. quoniam in Ecclesia diuersa sunt dona, concedit & nuptias, ne videatur damnare naturam. Simùlque considera quòd aliud sit donum virginitatis, aliud nuptiarum. Si enim eadem esset merces nuptiarum & virginum, nunquam dixisset pòst præceptum continentia, sed unusquisque proprium

proprium donum habet ex Deo. Deus bone, Responſio 1.
 quò feruor iſte contentionis abripuit Hieronymum? Primùm enim quod de mercede vel æquali vel inæquali diſputat, prorfus eſt extra ſcopum: & ſi Paulum interro- Rom. 6. 23.
 ges, reſpondebit gratuitum donum Dei eſſe vitã æternam, ac mercedẽ quidem, ſed quæ credentibus donctur, non quæ operantibus debeatur. Exemplum ad eam rem Rom. 4. 4.
 profertur Abrahami patris credentium, non agami, non monogami, ſed digami, & in quo etiam aliquid hac in parte fas ſit non laudare. Non tamen his nominibus, fateor, iuſtificatus eſt: ſed ne ob virginitatem quidem fuiſſet iuſtificatus, quum fides quæ illi ad iuſtitiam imputata eſt, neque coniugium neque nuptias reſpiciat, ſed gratuitam Dei promiſſionem. 2
 Quem autem hominum etiam *περὸ γενικότατον* auſis vel cum patre credentium Abrahamo, vel cum Moſe coniuge (cui non ſurrexit alius ſimilis propheta) comparare? Vñe ex fide ſiue coniugatus ſiue cœlebs, nec te fallat qui promiſit quod non debet. Sed neque nos ſanè coniugium neque cœlibatus ſeruabit. Regnum enim Dei non eſt neque hoc neque illud, vt neque eſca neque potus, ſed iuſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſancto. Præterea quorſum hîc meminit doni nu- Rom. 14. 17

- 3 ptiarum? Arripimus tamen hoc vt eum appareat vel detrahier' dono Dei quum nuptias malum vocat, vel sibi ipsi contradicere. Sed quàm hoc facit intempestiué? Tantum enim abest vt hæc de nuptiarum dono dicat Apostolus, vt contrà de continentia dono hæc omnino intelligat, moderans videlicet vniuersalem illam sententiam, *Velim omnes esse vt meipsum*, quam ad eos solos restringit qui continentia donum habent, quoniam, inquit, non omnia vni data sunt, sed hoc quidem isti aliud verò alij: secutus nimirum hac in re Christi vestigia, qui hac ipsa de re differens, *non omnibus*, inquit, *hoc datum est. qui potest capere, capiat*. Sed ne hoc quidem datum est omnibus, vt onus matrimonij possint sustinere. Itaque quid prohibet quominus & illud dicamus de coniugio, Cui datum est vt possit sicuti decet capere, capiat? Testatur enim, vt paulò antè dicebam, Apostolus se ad cœlibatum hortari Corinthios, non vt tanquam robustiores ad difficilius aliquod opus vocet, sicut imaginatur Hieronymus: sed potiùs vt illis tanquam infirmioribus parcat. Denique vbi tandem inueniet præceptum illud continentia quod hîc commemorat, alibi verò nusquam esse ipsemet agnoscit?
- 4

Idem postea in hæc verba, *Melius est nubere quam vri. Ideo, inquit, melius est nubere, quia peius est vri. Tolle ardorem libidinis, & non dicet, melius est nubere. Quasi verò non etiam, & quidem potissimum, propter generis propagationem nunc quoque vacandum sit matrimonio. quasi non & propter mutua alia officia coniugium ex Dei ordinatione contrahatur. Totum istud igitur inane & friuolum est. Illud verò quod sequitur prorsus est ex Manichæorum doctrina. Vbi de continentia loqueris, inquit, bonum est, ais, mulierem non tangere: & bonum est eis si sic permanserint ut & ego: & puto hoc bonum eis esse propter instantem necessitatem: & quia bonum est homini sic esse. sed dicis, melius est nubere quam vri. Si per se nuptiæ sunt bonæ, noli illas incendio comparare: sed dic simpliciter, bonum est nubere. Suspecta est mihi bonitas eius rei quam magnitudo alterius mali cogit esse malum inferius. Ego autem non leuius malum, sed simplex per se bonum volo. Hæc illæ, quæ paulò antè ex ipso Augustino refutauimus. Ostendimus & illud, non agi hîc de bono cui vitiû opponatur, sed de eo quod conducibilius est ad vitam sine distractione Deo, dicendam, idque non simpliciter, sed pro temporis & personarum ratione. Illud autem nunc e-*

Decimum.
1. Cor. 7. 9.
Responf. 1.

2

3

tiam adiicio, quòd cœlibatû. in rebus propter seipsas expetibilibus collocat, non rectè ab eo dici: quod & ipse Apostolus indicat, quum addit rationes propter quas bonum sit eis non nubere. *propter instantem, inquit, necessitatem, & ut facilius & sine ulla distractione cohereatis cum Domino.*

& *, quia vobis parco. & , quòd cupiam vos à me elirus esse.* Nam alioqui siue cœlebs fueris

siue maritus, nihilo certè propterea fueris

4 Deo commendabilior. Quòd si valet istud dictum, *Tolle ardorem libidinis, non dicit Apostolus, melius est nubere:* cur non & istud

valuerit: *Tolle presentem necessitatem, & non dicit Apostolus, bonum est sic vos esse?* Sicut

enim illud dixit propter vstionem & fornicationem, ita & istud dixit propter presentem necessitatem. Quid plura? *Dic simpliciter*,

5 inquit Paulo Hieronymus, *bonum est nubere.* An non verò satis simpliciter & perspicuè hoc expressit, quum diceret cum

qui nuptum tradit suam virginem bene facere, quanuis qui non tradit (addita tamè exceptione) meliùs faciat?

6 Sed ne illud quidè rectè Hieronymus, quòd putat in his verbis malum minus, id est coniugium, cum maiore, vstione videlicet, comparari, quum potiùs bonum cum malo sic comparetur, ut quàm necessariò sit hoc

fit hoc bono iis vtendum demonstret, quibus alioqui tātum imminet malum. Neque verò nouum est hoc dicendi genus. Melius est bene agendo affligi quàm malè agēdo, inquit Petrus. An verò affligi propter iustitiam, malum est, ac non potius insigne bonum? Quid amplius? Si qui non dat nuptum meliùs facit, annon & ille bene facit qui dat nuptum? si beator est, id est meliore conditione, vidua quæ sic manet, annon & illa beata est quæ rursus nubit in Domino? An verò fieri quicquam potest in Domino, quod malum sit, siue simpliciter siue comparatè consideres?

Item in illud, *Circumcisis aliquis vocatus est? ne adducat præputium. Per hoc*, inquit, *sicut habentibus uxores Apostolus tollit licentiam eas dimittēdi, sic virginibus amputat nubendi facultatem. Et in illud, Qui liber vocatus est, seruus est Christi. Quanta*, inquit, *fœlicitas non uxoris seruum esse, sed Christi: non carni seruire, sed spiritui? Qui enim adheret Domino, vnus spiritus est.* Mirum est verò ista potuisse tanto viro excidere, quasi non apertè contrarium affirmet Apostolus, testatus benefacere virginem quæ nubat: quasi etiam templa Spiritus sancti non vocarit idem Apostolus, sanctorum cōiugum corpora.

1. Pet. 3. 17.

7

Vndecim.

1. Cor. 7.

18. & 21.

1. Cor. 6. 17

Respons. 1.

2

Duodecimum. Illud verò cuiusmodi est? *Si bonum est homini sic esse, malum est ergo homini sic non esse.* Quid si bonū est ieiunare, an idco malum est comedere? nempe cui opus est ieiunio, Sed de hoc suprà pluribus.
1. Cor. 7. 26.
Responſio.

Decimum tertium. Item in illud, *Si acceperis uxorem, nō peccasti.* Aliud est, inquit, non peccare, aliud bene facere. Ego verò contrà affirmo, etsi multa sunt in sese à *ἀνάγκη*, tamen quicquid agimus vel bene agi vel malè, nec dari posse
1. Cor. 7. 28
Responſio.
 2 medium. Et quorsum istam inanem argutiam, quum apertè dicat Apostolus, eum quoque qui virginem nuptum tradat, bene facere?

Obiectio. Excipit autem Hieronymus eas
Responſio. 2 virgines quæ se voto obligarunt. Sed quo iure hoc faciat suo loco expendemus. Illud quidem iam nunc dicam, nō rectè cum facere videri, quòd quæ de viduis primam fidem violantibus dixit Apostolus, ad virginum vota Apostolo prorsus ignota transferat, de quo etiam alius dabitur dicendi locus.

Decimum quartum. Nec illud quoque probari potest quòd scribēs in hæc verba, *Nupta cogitat quæ sunt mundi: de hoc, inquit, dicitur ad Apostolos, Si essetis de hoc mundo, amaret utique mundus quod suū est.* An enim dicere audebit Hieronymus, iniūctum cœlibatum Apostolis, aut etiam ipsos simul maritos & seruos Dei
1. Cor. 7. 34
Responſio.

non

non fuisse? Nam si verū id esset, quomodo
 nuberet aliqua in Domino? Itaque rectè
 monet Chrysoſtomus non poni his verbis 2
 discrimen inter cœlibem & cōiugatum, sed
 inter ἀπεργασύνω & πολυπεργασύνω, neq;
 esse τὴν μίξιν κακὸν π, sed τὸ ἐμποδίζεσθαι. De- 3
 nique significat necessariò auocari ad huius
 vitæ sollicitudinem coniuges, in qua etiam
 plerique modum non tenent: contrà verò
 cœlibes maxima curarum istiusmodi parte
 non impediri, vt meritò dixerit Apostolus
 se parcere Corinthiis quum illos ad cœli-
 batum hortatur qui continere possunt. At Obiectio.
 enim, inquiūt cœlibatus meriti defensores,
 longè magis arduum est continere quàm
 cōiugij laboribus defungi. Ego verò fateor Respons. 1.
 sanè continētiam superare humanas vires,
 verū hoc nego spectari ab Apostolo, sed
 hoc potiùs quòd multò commodiùs & mi-
 nore cum molestia viuant cœlibes, infinitis
 videlicet curis vacui, quàm coniugati, iis
 præsertim temporibus quæ tum præfagie-
 bat Apostolus, ac proinde optimè sibi con-
 sulant, qui si cœlibes sint, de vxore ducēda
 non cogitent, tum qui quū iam sint mariti,
 quoad eius fieri potest, animū ab istis ter-
 renis abducunt, ad quæ alioqui coniugium
 eos vel inuitos pertrahit. Interea tamen e-
 tiam atq; etiam inculcat adeò sese nemini

laqueum iniicere, vt & moneat tum vnicuique de coniugio cogitandum qui continentia donum nō habeat, tum vnicuique coniugato sanctè colendum coniugium ne videlicet qui coniugij molestias fugiunt, in aliud pessimum malum, nempe in scortationem vel adulterium, incidāt. Quorsum autem hæc ad inanes istas & prorsus ἀνεργασίας disputationes de virginitatis & nuptiarum præstantia, quasi in istis per se positum sit regnum Dei? Quod autem idem Hieronymus ἀνεργασίας, id est, absque distractione, interpretatur sine vlla distensione, & locum Ecclesiasticis eodem refert, tum ipsius Hebræi tum Græci sermonis proprietate refellitur.

Decimum quintum. *1. Cor. 7. 36* Illud quoque refutatione non indiget quòd per *virginem suam* intelligit carnem cœlibis.

Decimum sextum. *1. Cor. 7. 37* Et quū illud *bene facit*, dicit mox obumbrari comparatione melioris, quia videlicet subiiciatur *melius facit*, nihil sanè dicit quod possit excusare contumelias quibus antea coniugium affecit.

Decimum septimum. *1. Cor. 7. 40* Sed & illud planè nō video quū tolerari possit, quòd scribēs in hæc verba, *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam: Vbi*, inquit, *ad continentiam prouocat, ibi non hominis, sed Spiritus Dei cōsiliū est. vbi autem nubendi*

nubendi concedit veniam, Spiritum Dei non nominat, sed prudētia librat consilium: ita singulis relaxās, ut unusquisq₃ ferre potest. Quasi verò Apostolus alio spiritu de continentia quàm de coniugio sit loquutus.

Et de priore quidem illius Hieronymiani libelli parte hæctenus. Nunc verò ex posteriore quoque nonnulla eòdem spectantia etiam expendamus.

Ludit Hieronymus in coniugij mysterio quod Christum & Ecclesiam adumbrat. Decimum
octauum:

Christus, inquit, in carne virgo, in Spiritu monogamus. Vnam enim habet Ecclesiam. Hoc ipsum quoque scribit Tertullianus, & quidem eodem prorsus, ut apparet, spiritu. Sed quàm hoc rectè? Primum enim si in Respons. i.

primis nuptiis saltem Hieronymus sacrum hoc mysterium cum Apostolo verè agnoscit, cur toties antea malas pronuntiauit? Deinde si hæc coaptatio coniugij carnis cum spirituali istis angustis definitur, sanè definit maritus esse typus Christi simulatque virgo esse desit, quod tamen ex diametro repugnat Apostoli consilio. Quomodo enim ista congruerent cum matrimonij typo, *Membra sumus corporis eius?* Postremò sit sanè Christus vnius Ecclesiæ cõiux in spiritu, annon etiam qui secundæ, vel tertiæ, & sic deinceps, vxoris cõiux est;

vnam habet non plures? Sed, inquires, hæc fuerit secunda, vel tertia: vna autem est Ec-
 4 clesia. Nempe quoniam ea est vitæ nostræ imbecillitas. Sed quo iure vult Hieronymus, carnalia non esse spiritualium typos, nisi penitus illis respōdeant? & istius distinctionis an nulla est vel leuissima apud Apostolum mentio?

Decimum
 nonum.
 Ephes. 5.

Ista verò penitus sunt Manichæorum, quòd hæc Apostoli verba, *Diligite uxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam*. Item, *Vnusquisque suum vas possideat in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut gentes quæ Deum non nouerunt*. Item, *Non vocauit nos Deus ad immunditiam, sed in san-*

1. Thef. 4. 4

Respōsio.

ctificationem, &c. torquet aduersus matrimonij copulam, quum Apostolus Paulus ista quidem aduersus scortationem discretè scribat, quam etiam nominat: illud verò omnia coniugalia officia planè comprehendat.

Vicesimū.

Quis autem illud excusare possit quòd quæ apud Apostolum dicuntur de vetere homine exuendo & nouo induendo secundum imaginem creatoris sui, vbi non est masculus neque fœmina, rursus eòdem detorquet? *Nam, inquit, imago creatoris non habet copulam nuptiarum. Vbi sexus diuersitas aufertur, & veteri homine exuimur, & induimur*

induimur nouo, ibi in Christum renascimur virginem, qui & natus ex virgine, & renatus per virginem est. An hoc verò nō est nuptias planè & ex professo execrari, & quidem verbo Dei manifestissimè deprauato? Responsio.

Ad illud, *Crescite & multiplicamini.* Necesse fuit, inquit, prius plantare sylvam & crescere, ut esset quod postea posset excidi. At istud quod tu vis, Hieronyme, non est sylvam putare, sed radicitus extirpare. Vicesimū
primum.

Et istud allegoricum siue pythagoricum potius quàm Christianum, cuiusmodi est? Responsio:
Vicesimū
secundum.

Scriptura, inquit, in primo, tertio, quarto, quinto, & sexto die, expletis singularum operibus dixit, & vidit Deus quia bonum est. in secundo die hoc omnino subtraxit, nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum qui ab vnione diuidat, & praefigeret fœdera nuptiarum. Argue igitur, Hieronyme, opificem, qui ex vno duos fecit, quia bonum homini non erat solum esse. Quòd si volebas hîc philosophari, cur non potius considerasti, vnum coniugio non diuidi, sed ex duobus vnum fieri? An non verò etiam longiùs ab vnitare discedunt alij numeri quàm binarius? Sed friuola sanè ista sunt, & æonibus Valentini non dissimilia. Responsio. 2
3 4 f. iij.

pressum fatis est manifesta, quoniam videlicet aquarum integra dispositio tertio demum die perficitur, in quo etiam bis illud idcirco dicitur.

Vicesimū
tertium.
Gen. 7. 1.
& 7.
Respōsio.

Quum, inquit, *Noe ingreditur in arcam, quæ est Ecclesie typus, tam ipse, quàm filii eius ab vxoribus separantur.* Imò redarguit te Moses ipse, Hieronyme, vt qui non aliter nec aliis verbis loquatur de Noe in arcam cum familia sua ingressu quàm de exitu differens. Et quum quatuor maritos, & totidem vxores, nec vllos alios in arcam ingressos legamus, quātò iustiùs colligere-mus cœlibes ab Ecclesia Dei excludi, si ludere inanibus istis allegoriis tecum vel cum Origene placeret? Itaque totum hunc locum prætermitto libens, ne quis me studiosè captare putet quod in tanto viro reprehendam.

Alia igitur quæ speciem aliquam probationis habent aggredior.

Vicesimū
quartum.
Exod. 9. 10
Respōsio.

Populus accessurus ad montem Sina, & Dei auditurus eloquiũ, tribus diebus sanctificari iussus est. Concedo. Nam fanè vel ex ipso mundo exire oportuit, si fieri potuisset, sanctam Dei legislatoris vocem audituros, & ipsius Dei colloquio interfuturos. Oportuit quoque sub pædagogia Legis positos suam immūditiam externis signis agnosce-re &

re & detestari, vt discerent impuris, cuiusmodi omnes nascimur, nullum patere ad Deum accessum: ac proinde Legem iis omnibus ad mortem cedere quorum corda non sint per fidem in Christum purificata. Ecquid autem non polluitur hominum vsu coram eo cuius conspectum ne Angeli quidem beati sustinent? Itaque & tua ista continentia, Hieronyme, coram ipso impura est, quãtuncque voles animo concipere. Et ipsum Iosue, (quem tu propter cœlibatum ipsi etiam Mosi, contra expressum Dei verbum anteponis) cæterósque virgines, si qui erant in Israel, mundare cum cæteris vestes oportuit. Vbi autem inuenies quotiès ad Dominum accedebant Israelitæ, iussos ab vxoribus abstinere, aut vestes mundare?

Quærit Achimelech daturus Dauidi panes propositionis edendos, an pueri, id est, qui eum comitabantur, mundi essent ab vxoribus, *quoniam*, inquit Hieronymus, *quod ad munditias corporis Christi, omnis coitus immundus sit.* Nos verò nostráq; omnia quis non fateatur coram Deo & Christo ipsius, nihil aliud esse quàm impurissimas sordes? Sed hoc sanè ad continentissimos etiam quosuis pertinet. Interea scimus nos omnes, siue virgines, siue maritos, in eo

Vicesimū
quintum.
1. Sam. 21. 4

Respons. 1.

puros & sanctos haberi qui factus est nobis à Deo Patre iustitia & sanctificatio, atque adeò sanctificauit seipsum pro nobis,

2 bis, vt & in ipso sancti simus. Istud verò quod dicit de quouis coitu Hieronymus, refellit Apostolus, quum coniuges esse dicit Christi membra: & alius, quum nuptias,

Hebr. 13.

nuptias, inquam, veras, non quæ sint continentia voto amputata, vocat *puirs* & cu-

3 bile impollutum. Quod autem quærit ex Dauide sacerdos, aliò spectat, quum aliis etiam modis viri vel ex solo mulierum contactu polluerentur, vt eis nihil sacrum

Vide Leuitic. 15.

attingere ad vesperam vsque liceret, nedum vt propositionis panibus extra ordinem vesci possent. Quorsum autem hæc ad coniugium alicuius immunditiei damnandum, quum sacerdotes ipsos coniugatos fuisse legamus, abstinuissent autem necessariò à suis coniugibus vlllo tempore non legamus?

Vicesimū

sexum.

Deut. 20.

24.

Respons. 1.

Qui uxorem duxerit, & qui plantauerit vineam veluti propagines filiorum, prohibetur ad bella procedere. Non enim potest Domini seruire militia, seruus uxoris. Hoc verò non

ita est, quod pace tua dixerim, Hieronymus, vt tua te planè memoria fefellerit. Quomodo enim bellasset Moses bella Domini, imò quis pugnasset in Israel, maritis à

militia

militia exclusis? & vbi legisti, maritos esse, non Domini, sed vxorum seruos? Hoc quidem inuenio, indulgere Dominum vacationem militiæ, iis qui vineæ suæ (hæreditatis videlicet charissimæ) nullum adhuc fructum perceperint: & sponsis qui nondum vxores duxerint, itémque nouis primo anno coniugibus. Causa verò quã affers, nec sanè vera nec verisimilis est: sed hæc potiùs, quòd benignus pater aliquid concedere huiusmodi affectibus voluerit, quum etiam periculum esset ne qui animum domi haberent, parum alacriter foris bellum gererent.

Ista verò quæ sequuntur, quis tandem possit in Hieronymo excusare, quum centum minimùm Scripturæ testimonia velut ex professo in manifestam coniugij contumeliam atque adeò execrationem, paucis paginis deprauet? Hoc verò quum meritò redargui postea minimè ignoraret, quis non doleat ipsum tamen tantum hoc crimen (nec enim scio quid deterius committere quisquam possit Scripturarum interpres) inani excusatione diluere quàm agnoscere & deprecari maluisse? Nos tamè hoc quàm paucissimis fieri poterit absoluemus.

Primùm quicquid Solomon in Prouerbiis differit aduersus malas mulieres, tor-

Vicesimū
septimum.

quet aduersus coniugium : sed quàm tempestiuè id faciat, ex his saltem intelligatur.

Responſio. 1. Scribit Solomon in Prouerbiis ; inquit Hieronymus , *Mulier insipiens & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nempe illius qui de celo descendit.* Atqui nusquam id apud Solomonem inuenias, vt liquidò constet Hieronymum hanc criminationem ne inspectis quidem locis, impetu quodam potius quàm certo animi iudicio effuisse, quod tamen certè facere nullo modo debuit.

2 Sed vt hoc extet, quis non istam rationem peruertendi Scripturas damnet? Euadet sanè inops & famelica quæcunque est insipiens & procax. Quorsum hoc aduersus nuptias, vel ad modestas & cordatas coniuges? *At enim*, inquit Hieronymus, *hoc periculum in memet fieri graue est.* Ergo eò prudētius agito, & Deum adhibeto in consilium. Sed annon multò grauius est, vt malum incertū effugas, te ipsum vltro dare in vſtionis & fornicationis præcipitium?

Obiectio.

Responſio.

3 Denique quæ hæc agendi ratio est, quæ in malas mulieres dicuntur aduersus nuptias torquere, & quæ sanctarum & honestarū mulierum laudes ab eodem Solomone prædicātur, silētio prætermittere?

Vicesimū octauum.

Citās etiam illud ex Ecclesiaste, *Tempus pariendi, tempus moriendi, tempus plantandi, tempus*

*tempus vellendi quod plantatum est : Peperimus, inquit, in lege cum Mose, moriamur in Evangelio cum Christo : plantauimus in nuptiis, euellamus per pudicitiam quod plantatum est. Quid hoc autē ei est, obsecro? Quis enim ignorat de rerum omniū vicissitudine Sapientem differere? Quid hoc ad nuptias aut virginitatem? Certe si tempus est aliquod pariendo, tempus quoque est vxorem amplectendi. Promissionem autem multiplicandæ posteritatis ad ea tempora restringere quæ aduentum Christi præcesserunt, quid tandem nos cogit? *Tempus, inquit Apostolus, cōtractum est.* Fateor, ideoque de cælesti potiùs quàm de terrena domo ædificanda cogitandum. Sed an ideo bene facit quisquis vxorem non ducit? Apostolum autem illic non in genere de huius vitæ breuitate vel de temporum quæ Domini aduentum præcesserunt discrimine differere, sed peculiariter notare proximè tunc imminentes Ecclesiæ tempestates, cōque demum respectu hortari vt quicumque possunt de cœlibatu potiùs (vt tranquilliore vitæ genere) quàm de coniugio cogitent, mecum, vt spero, fatebitur quisquis totum illum locum attentè considerarit. Sic non dicit absolutè Dominus, *Va pregnantibus & lactantibus,* sed addit *in die-**

Responsa.

2

3

Mat. 24.19
Iere. 6.2.

4 *bus illis.* Sic præcipitur Ieremiæ ne uxorem capiat, sed additur, *in loco isto.* & causa exprimitur, quoniam videlicet vltima vastitas à Domino imminebat. qui Ieremiæ locus optimè explicat Apostoli sententiã. Quod autem addit Hieronymus ex eodem scriptore, *Tempus amplectendi, & tempus longè fieri ab amplexu,* annon difertè cõtra ipsum facit? Nam certè nullum tempus est agendi quod malum est.

Vicesimū
nonum.
Responsio.

Multa postea ex Canticis Canticorum profert idem Hieronymus, sed ita fanè vt imprudens præuaricari videatur. Cur enim illic spiritualis coniugij tot laudes decantantur sub castarum quidem, sed tamen carnis nuptiarum typo, si bonæ istæ non sunt?

Tricesimū.
Esa. 7.14.

Vbi verò ad Esaiam ventum est, explicans aduersus Iudæos, & rectè quidem locum illum nobilem, *Ecce virgo concipiet. Si non præfertur,* inquit, *nuptiis virginitas, cur Spiritus sanctus maritatum, cur viduam non*

Responsio.

elegit? Imò verò, mi Hieronyme, ne virgo quidē Deo placuit, nisi quia fuit *κεχαριτωμένη*, id est, gratis dilecta, quod ipsamet diuinitus cecinit, non suam virginitatem, sed Dei misericordiam prædicans. Gratias igitur agant Deo, tum virgines tum nuptæ.

2 Cur autem ex virgine potius illibata quàm
vel

vel ex coniugata vel ex vidua nasci Dominus voluerit, non ea tantum causa est quod quam purissimum vas ille sibi delegit qui est ipsamet puritas, sed etiam precipue ut Filium quidem hominis, id est hominem, sed diuinitus prorsus & conceptum & natum esse citra omnem controuersiam constaret.

Quum autem idem Hieronymus ista eiusdem Prophetę verba, *Spreuit te virgo, filia Sion, cum illis comparat, Exulta sterilis quę non paris*, rursus torquet utrunque Prophetę locum. Nam illic quidem Sion orbę & destitute puellę comparatur per *Σαρρασιμὸν*, quod rex Assur eam vsque adeo contempsisset, quem postea hęc ipsa esset irrisura: hęc verò florentē Ecclesię ex Gentibus potissimum collectę statū describit Prophetas, quę quidē Gętes sunt Sionis populus nō secundum carnem, sed secundum libertatem spiritus genitus, & in naturalem filiorum locum per fidē insitus, quam interpretationē docet nos ad Galatas scribens Apostolus. Quorsum autem hęc ad id de quo agimus? Quis enim sic nuptias laudauit vnquam, ut illis acceptū ferret quod filij Dei simus, quanuis benedicat Deus tum sanctis ipsis tum etiam sanctorum semini, pro bona sua voluntate?

Tricesimū
primū.
Isa. 37. 22.
54.
Responsio.

Gal. 4. 27.

Tricesimū
secundum.
Iere. 2. 32.

Idem nihilo rectiùs istis Ieremię verbis,
*Nunquid obliuiscetur sponsa ornamenti sui,
aut virgo fasciæ pectoralis sui?* ad virginita-

Respōsio 1. tem coniugio præferendam abutitur. Pri-
mum enim videmus hęc non minùs fieri
2 sponse quàm virginis mentionem. Deinde
quis ignorat populum illic à Propheta re-
dargui, quòd Deum suum minoris fecerit,
quàm sponse aut virgines ornamenta sua?
Quorsum autē hoc ad nuptias vel damnan-
das vel virginitati postponendas?

Tricesimū
tertium.
Respōsio 1.
Ier. cap. 16.

Ieremie, inquit Hieronymus, *ideo parci-*
tur in urbis vastatione, quoniam virginitatis

erat beatitudini destinatus. Quid si verò ne-
gem Ieremiam fuisse virginem? potest e-
nim aliquis in vtero sanctificari, nec tamen
continentię donum habere. At enim pro-
hibetur vxorem ducere & liberos tollere,
2 Fateor id quidem. Sed quid si cœlebs tum
erat? Sed demus quod affirmat. Non fuisse
tamen ideo seruatum ex ipso contextu li-
quet. Aliunde igitur petere oportuit virgi-
nitatis laudes, & meminisse hunc ipsum
Prophetam passim ipsis quoque virgini-
bus internecionem minari.

Tricesimū
quartum.
Eze. 24. 18

Ezechiel testatur sese vxore vesperi
mortua, manè loquutum esse ad populum
que ipsi mandarat Dominus. *Diligenter*
attende, inquit Hieronymus, *donec vxor vi-*

ueret,

ueret, non habebat libertatem, populum com-
monendi. Moritur vxor, & coniugale vincu-
lum soluitur, & absque vlla trepidatione sem-
per est in officio prophetalis. Qui enim liber vo-
catus est, verè est seruus Christi. At te potiùs Respons.
miror, Hieronyme, sic in aduersario quo-
quo modo oppugnando fuisse occupatum,
vt non attèderes quum multo antè in mu-
nere prophético perseuerasset Ezechiel,
consequi aliam ob causam hìc fieri vxoris
mortuæ mētionem. Iussus enim fuerat non
lugere, atque ad eò populum à luctu auo-
care, quod se fecisse dicit, etiamsi domi ef-
set ipsi oblata iusti luctus occasio. Quorsum
igitur ista?

Iam ad ea testimonia accedo quæ sic col-
legit ex Paulo Hieronymus, vt planè sit
ἀνα πολύγμος.

Numerat coniugium inter illa quorum Tricesimū
quintum.
finis sit mors, & quorum fructus erubescere nos oporteat. Quænam autem illa sunt?
Sicut, inquit Apostolus, exhibuistis membra Rom. 6. 19.
vestra serua impuritati & iniquitati ad pa-
trandam iniquitatem, &c. Et dubitamus dia- Respons.
bolicam hanc doctrinam pronuntiare?

Eòdem, id est ad conuitiandum nuptiis, Tricesimū
sextum.
detorquet illa, Quum essemus in carne, &
non in nouitate Spiritus, sed in vetustate lite-
ra, faciebamus ea quæ carnis erant, & fructi-

Rom. 7.24 *ficabamus morti. Et illa, Infelix ego homo, quis
& 26. me liberabit de corpore mortis huius? Et illa,
Ipse igitur mente seruius legi Dei, carne autem*

Responſio. *legi peccati. Quod si hæc de cōiugio dicun-
tur, Hieronymus, vt tu vis, quomodo virgi-
nem audes Paulum pronuntiare?*

Tricesimū septimum.
Rom. 8.5, *Et illa, Qui secundum carnem sunt, quæ
& deinceps. sunt carnis sapiunt. Prudentia carnis, mors est.
Prudentia carnis, inimicitia est in Deum. Qui
Responſio. 1. in carne sunt, Deo placere nō possunt. Hæc ve-
rò aduersus coniugium torquere, quid est*

aliud quàm doctrinam dæmoniorum ma-
nifestè proponere? Et ne dubitemus hunc
fuisse animum Hieronymi, & hanc sententiam
ex qua Syritius & Innocentius impuras &
impias illas voces hauserūt quæ nunc quo-
que tam multos inficiūt, hæc ipsa sunt Hie-
ronymi in hunc locū verba, *Si prudentia car-
nis, inimicitia est in Deū, & qui in carne sunt,
Deo placere non possunt: arbitror eos qui ser-
uiunt officio coniugali, quod prudentiam carnis
diligant, & in carne sunt. At ego, Hierony-
me, detestor hunc spiritum qui pronuntiat
bonum, malum: & Gangrensem Synodum
arbitror rectè aduersus hanc tuam senten-
tiam anathema protulisse.*

Tricesimū octauum.
Rom. 12.2. *Et illa quorsum, Nolite conformari huic
seculo, sed reformamini in nouitate sensus ve-
stri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, &
bene-*

beneplacens, & perfecta. In quæ verba scribens Hieronymus, Concedit, inquit, nuptias, concedit digamiam, & si necesse fuerit, fornicationi & adulterio præfert etiam trigamiam. Sed nos qui corpora nostra exhibere debemus honestiam viam, &c. non quid concedat Deus, sed quid velit consideremus, ut probemus quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta. Ergo quod cõcedit nec bonum, nec beneplacens est, nec perfectum. Et mox, Aliud est voluntas Dei, aliud indulgentia. Quid hoc verò mon-

Respons. 1.

stri est? quo igitur pudore sacerdotes nuptiis benedicunt? si cõcedit Deus mala, cur non impunè peccemus? Longè aliter &

2

multo rectiùs Augustinus, non quidem in hunc locum (in quo de virginitate Apostolus ne 2° quidem, verùm de sanctis tũ virginum tum maritorum moribus agit) sed in illud eiusdem Apostoli scribens, Ego autem vobis parco, Sectatores, inquit, perpetua continentie admoneo ut sum bonum ita præferant nuptiis, ne malum iudicent nuptias, neque fallaciter sed planè veraciter ab Apostolo dictum nouerint. Qui dat nuptum, bene facit. Et illa, Induimini Christum Iesum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

August. de sancta virginitate, cap. 18.

Tricesimũ nonum.

Rom. 13. 14

Rom. 12. 3

Et illa, Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad pudicitiam, vbi Hieronymus, Non ad sobrietatem, inquit, ut malè in-

codicibus Latinis legitur. siquidem Gracè scriptum est, εἰς τὸ σωφρονεῖν. Quasi verò ipse contextus non manifestè conuincat τὸ σωφρονεῖν vel inutilibus studiis opponi, qualia nimiū multa sunt quorum cognitione nullus euadit sanioris mentis, vel eorum arrogantiae qui intra modum nolūt multis in rebus sapere, ideóque stultissimi tandem euadunt.

Et illa, Sicut carnalibus, sicut paruulis, lac vobis potum dedi, non escam. Vbi rursus hic noster, *Qui animalis est, & non recipit quae spiritus Dei sunt, stultitia enim illi est, nec potest intelligere, quia spiritualiter diiudicatur, iste nō perfectō castitatis cibo, sed rudi nuptiarum lacte nutritur.*

Et illa, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptionem. Vbi Hieronymus, parum sanè pudenter, *Hoc, inquit, tam clarum ut nulla expositione queat manifestius fieri: Si corruptio ad omnem coitum pertinet, incorruptio autem propriè castitatis est. premia pudicitiae nuptiae possidere non possunt.* Imò, Hieronyme, vt tibi penitus constares, dicere te oportuit ingenuè nuptias non possessuras regnum Dei.

Sed absit vt mendaci spiritui credamus. Illic verò quis ignorare possit Apostolum differere de corporum post resurrectionem qualitatibus, siue virgines siue mariti olim

olim fuerint qui tunc resurgent?

Et illa, *Ex operibus legis non iustificabitur* Quadragesimum primum. Gal. 2.16.
omnis caro. Opera legis, inquit, & nuptia sunt, quae si conceduntur etiam in Evangelio, aliud est indulgentiam infirmitati tribuere, aliud vir-
tutibus premia polliceri. Hoc est scilicet rem Responsio
 acu tangere. Imò verò quàm me tui pudet
 quum hæc lego, vir alioqui magne? Nam
 quid est quasi ex industria verbū Dei per-
 uertere, si hoc non est?

Item illa, *Sic insipientes estis ut quum cœ-* Quadragesimum secundum. Gal. 3.3. Gal. 5.16.
peritis spiritu, nunc carne cōsummamini? Et il-
 la, *Spiritu ambulate, & desideria carnis ne*
perfeceritis. Caro concupiscit aduersus spiri-
tum. Vbi Hieronymus, *Nō necesse est nunc,*
inquit, de operibus carnis dicere, quia longum
est. Imò, Hieronyme, vide ne meritò dica- Responsio
 ris astutè ita prætermittere quo vel vno fa-
 cilè conuinci poteras. Nec enim in operum
 carnis enumeratione nuptias inuenifcis.

Et illa, *Despondi vos uni viro, virginem* Quadragesimum tertium. 1. Cor. 11.2.
castam exhibere Christo, quod, inquit, si ad
totam Ecclesiam credentium volueris referre,
& in hac desponsione Christi & maritatas &
digamos, & viduas, & virgines contineri, hoc
quoque pro nobis facit. Nam dū omnes ad pu-
dicitiam & premium virginitatis inuitat, o-
stendit cunētis gradibus virginitatem esse po-
tiores. Sed annon saltem animaduertere Responsio. i.

te oportuit, Hieronymus, si de ista tua virginitate differeret Apostolus, ineptissimū futurum fuisse illius desiderium? Nam certè virginitas corporis amissa nunquam restituitur, ac proinde nō potuerunt vnquam pleræque ex Corinthiis eo genere virginitatis virgines, coram Deo sisti. Planius est autem quàm vt inficiari possis, Apostolum agere de tota Corinthiaca Ecclesia, & de spiritali Ecclesiæ cum Christo coniugio differentem (quod plenius descripsit alibi ad Rom. 7, & Ephes. 5.) per virginitatem nihil aliud intelligere quàm sanctificationem tum corporis tum spiritus, quæ tum virginibus, tum viduis, tum coniugatis & viris & mulieribus, credentibus denique omnibus communis est in Christo, vt discretè Augustinus annotat, lib. de bono viduitatis, cap. 10.

Quadragesimum quartum.
Gal. 5. 24. Et illa, *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Item, Qui cum Christo carnem nostram & passiones eius ac desideria crucifiximus, quid rursum*

Respons. 1. *ea quæ carnis sunt agere cupimus?* Hoc verò aduersus coniugium torquere, annon est nuptias vt rem omnium pessimam & impurissimam damnare? Et quum toties fatearis non præcipi virginitatem, Hieronymus, quomodo tibi constabis? Nam certè
dubium

dubium non est quin contraria carnis concupiscentiis præcipiantur. Imò annon est totius Legis Dei ἐπιταγή, secundum spiritum ambulare?

Et illa, *Qui seminat in carne sua, de carne met et corruptionem*, ubi etiam hæc scribit: *Existimo quòd qui uxorem habet, quandiu reuertitur ad idipsum* (sic autem solet conuertere Græcum illud ἐπι τὸ αὐτὸ quo utitur Apostolus mutuum casti coniugij vsum honestè significans) *ne tentet eum Satanas, in carne seminet, & non in spiritu. Qui autem in carne seminat, (non ego loquor, sed Apostolus) metit corruptionem.* At ego miror, tantum virginitatis defensorem tam obscœna, & tantum Theologũ tam absurda & tam falsa scribere potuisse. Certè vt cætera omittam quæ hîc in Hieronymum dici poterant, nisi hoc ipsius crimen aliæ multæ obtegerent virtutes, cuius fuit iudicij fateri (nec enim id negare poterat quod totidẽ verbis scripsit Apostolus) coniuges rursus coniungere tentet eos Satan, & tamen eos dicere corruptionem metere, quoniam in carne feminent? Nam certè tota ista carnis fatio & corruptionis messis est à Satana. Itaque hoc sanè non esset Satanam vitare, sed in ipsius laqueos sponte sese induere, aut stultos imitari de quibus ille non ineptè, Dum

Quadra-
gesimum
quintum.

Respons. 1.

2

vitant stulti vitia, in contraria currunt. Annon hoc est igitur Apostolicū præceptum ludibrio habere?

Quadra-
gesimum
sexum.

Ephes. 1. 4.

1. Cor. 7. 14

1. Pet. 3. 6.

Respons.

Item illa, *Elegit nos Pater ut essemus sancti & immaculati coram eo.* Sanè verò annon sancti sunt coniuges quorum sanctos etiam esse liberos testatur Apostolus? Annon sanctæ illæ vxores quas hoc nomine Petrus vel potius Spiritus sanctus exornat, etiam si alicubi non rectè illas imaginatur Hieronymus, vxores esse desiisse, vt sanctæ esse inciperent?

Hier. cōtra
Heliud.

Quadra-
gesimum
septimum.

Ephes. 2. 3.

& 6. 24.

Respons.

Item illa, *Ambulauimus in concupiscentiis carnis, & fuimus filii iræ vt ceteri. Nunc autem exuamus veterem hominem qui corrumpitur iuxta desideria erroris, vt,* inquit, *nobis ista Apostoli benedictio aptari possit, Gratia vobis cum omnibus qui diligunt Dominum in incorruptione.* Ergo tibi, Hieronyme, coniuges sunt iræ filij, sed redarguit te Spiritus sanctus, si quidem ita sedatus sensisti vt iratus scripsisti.

Quadra-
gesimum
octauum.
Phil. 4. 8.

Ista verò cuiusmodi sunt, si modò quicquam illis quæ iam diximus deterius dici potest? *Quæcunque sunt,* inquit Apostolus, *αἰνῶν, id est, veneranda,* (Hieronymus vertit, pudica, vt & vetus interpres, sed perperam) *quæcunque ἀγνά, id est pura* (vetus interpres legit ἁγνά, *sancta*, Hieronymus superuacuo

peruacuo verborum ambitu, *ad castitatem pertinentia*) *hæc cogitate*, (Hieronymus, codice, vt opinor, non inspecto, *his copulemur, hæc sequamur.*) Ista verò quum vt aduersus coniugium dicta profert, quis pius illis assentiatur? Respons.

Quid quum ista eodem detorquet? *Circumcisi sumus circumcisione non manufacta, in expoliationem corporis carnis?* Et illa, *Sapientia quæ sursum sunt, & nõ quæ super terram?* Et illa, *Nemo militans Deo se implicat huius vitæ negotiis?* Et illa, *Abnegantes impietatem & secularia desideria, σωφρόνως, temperanter* Quadragesimum nonum.
Col. 2. 11. &
3. 2.
1. Tim. 2. 4
Tit. 2. 12.

(vetus interpres non malè sobriè: Hieronymus suo more, *castè*, quod ipsum tamen cõtra nos non facit) *& iustè & piè viuamus in hoc seculo?* Respons.

Quid amplius? Huc etiam pertrahit illud Domini dictum, *Adhuc multa vobis habeo dicere, sed non potestis ea portare modo.* Quinquagesimum.
Ioan. 16. 12

Et torquens etiam illud Iacobi, *Omne perfectum donum de sursum descendit, vbi, inquit, non sunt nuptiæ, & descendit non à quolibet.* Certè, Hieronymus, nec illic comeditur vbi neque nubitur. Cur non igitur cibum etiam & potum, & somnum, hanc denique mortalem vitam semel prohibes? Iacob. 1. 27
Respons.

Pergit tamen etiam longiùs, & ab hæreditate incorrupta cuius meminit Petrus, ar- Quinquagesimum primum.

Respons. cet coniuges. Sed bene est quod Lazarum nouimus in sinum Abrahami etiam digami collectum.

Quinquagesimum secundum. Iubet nos idem Apostolus ex Mose, *sanctos esse*, id est, si Hieronymo credimus, à coniugio dehortatur, vt sancti simus. Sed quid si Moses ipse per quem hoc præcipiebatur coniugatus erat? Iubet nos etiam

Respons. 1. *castificare animas nostras.* Imò dicit Apostolus, *sanctos omnes iam esse purificatis animabus* (τὰς ψυχὰς ἡγιασμέναις,) & addit, ἐν ὑπακοῇ
 2 ἀληθείας, *obediendo veritati.* An verò nullus audit veritatem nisi qui virginitatem vo-
 3 uet? Subiicitur etiam, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, *ad fraternum amorem simulationis expertem*, quod miror ab eo præteritum esse qui nullos maritos fratres, nullas vxores forores agnoscit, vt antea vidimus, nisi superuenerit cœlibatus votum. At nos credamus potiùs Spiritui sancto, vbique proficenti, fidem (quæ sanctos à mundo segregat, non autem virgines à coniugibus) eorum esse qui veritatem, id est, verum Dei verbum audiant, vnde tanquam ex fonte promanat vera fraterna dilectio, omnium Ecclesiæ membrorum communis tessera. Ideo etiam idem Apostolus consentiens

1. Pet. 1. 23. Ioanni addit, *nos non esse regegitos ex communi semine siue satione* (ἀπογεῖς quod inuidioso

dioso vocabulo Hieronymus *coitum* maluit hîc interpretari) *sed incorruptibili, verbo Dei videlicet manente in æternum.* Cuius ergo iudicij, cuius pudoris fuit ista torquere aduersus nuptias, quanuis aliud sit secundum naturam gigni, quàm secundum gratiam regigni? Nam sanè vtrunque filiis Dei tum virginibus tum coniugatis necessariò commune est.

Iam verò quid contumeliosius dici in coniugium potuit, quàm quod citat ex eodem Apostolo quasi nuptiarum hoste, quem tamen cõiugatum fuisse & vxorem circumduxisse Paulus testatur? *Qui passus est in carne, inquit, quieuit à peccato, ut nequaquam in desideriis hominum, sed in voluntate Dei, reliquum in carne tempus exigamus. Sufficit enim nobis præteritum tempus, quãdo ambulauimus in luxuriis & desideriis, cæterisque vitiis.* An hoc verò si in nuptias dictum est, nuptiæ non sunt peccatum, & quidem cui necessarium sit Christianos omnes renuntiare?

Idem in altera epistola testatur *grandia nobis & pretiosa promissa donata esse, ut per hæc efficiamur diuinæ consortes nature.* Quid enim est maius eo qui datus est nobis, & in quo promissa sunt nobis quæ in cor hominis non ascenderunt? Verùm si Hierony-

Quinquagesimum tertium.

1. Pet. 4. 1.

Respons.

Quinquagesimum quartum.

2. Pet. 1. 4.

Respons.

mo credimus, *grandia nobis virginitatis promissa donauit, ut per hanc efficiamur, diuinæ consortes natura, fugientes eam quæ in mundo est cōcupiscentiam corruptionis, id est nuptias.*

Coniuges enim & ij qui nuptias suadent, si quidem ipsi credimus, ij sunt *qui post carnem in desiderijs pollutionis ambulāt, qui quasi irrationalia iumenta in ventrem & libidinem proni sunt, in quos denique competunt horrenda illa quæ in perditissimos homines ibi ab Apostolo scribuntur, & quæcunque Ioannes profert vt nos à mundi dilectione auocet. Et hæc non est doctrina illa quam Paulus doctrinam dæmoniorum vocat?*

Profert quoque Hieronymus *soles illos cantantes canticum nouum, qui non se coinquinauerunt cum mulieribus. Ac ne putaremus, inquit, de his dici qui scorta non norunt, statim iriulit Ioannes, Virgines enim permanserunt.*

Quasi verò de spirituali virginitate ibi non diuicrat Ioannes, vt totus ille liber mysteriorum & visionum corporalium ad res cælestes significandas plenus est. Alioqui nos doceat Hieronymus quomodo thero immaculato adhæreat coinquinatio.

Huc quoque spectare decem illas virgines, quæ fidelium cœtum adumbrant, res ipsa clamat. Agè verò cur quinque fatuæ exclu-

2. Pot. 2. 10.
& de in-
ceps.

Quinqua-
geli num
quingeni.
Apoc. 4. 14

Respons.

Quinqua-
gesimum
sexum.
Mat. 23. 11.

excluduntur? *Quoniam*, inquit Hieronymus, *sola absque aliis operibus virginitas non servat*. Ego verò malo assentiri Paulo claman-
 manti nos iustificari ex fide absque operibus, quanvis sanè assentiar virginitatem nihil esse nisi reliquis fidei fructibus exornatam. Sed quod addit idem Hieronymus, *omnia opera absque virginitate esse imperfecta*, quum ab hac virginitate excludat cõiugatos, falsum esse dico, eo quidem sensu quo loquitur, quum alioqui ipsarum etiam continentissimarum virginum virginitatem cæteraque ad eò opera plurimum à perfectione abesse credam. Responsa.

Et hæctenus quidem refutata sint Hieronymi aduersus Iouinianum argumenta. Nunc verò videamus quàm aptè illius argumentis responderit, ita quidem vt sunt ab eo annotata. Nam si Iouiniani liber ipse extaret, plenius ac fortassis etiam verius explicatã ipsius sententiã haberemus.

Obiiciebat Iouinianus, & quidem rectè, primam matrimonii institutionem in paradiso, aduersus eos qui præpostera cõiugatus admiratione coniugio detrahebãt. Quid ad hoc Hieronymus? *In paradiso, inquit, ante offensam virgines, post peccatum autem & extra paradysum protinus nuptiæ. Et mox, Nuptiæ terram replent, virginitas pa-*
Exceptio-
nes Hiero-
nymi ad Io-
uiniani ar-
gumenta.
Primũ Io-
uiniani ar-
gumẽtum.
Exceptio
Hierony-
mi.

Refutatio
exceptio-
nis Hyero-
nymi 1.

radifum. At ego dico, Hieronyme, In paradiso nuptiæ fuerunt ante offensam, & etiam audita iam tum vox est, Et erunt duo in carnem vnā, & illa benedictio, Crescite & multiplicamini. Est tamen, fateor, post peccatum demum soboles, quia vel ita disposuerat Dominus vt nemo nisi per gratiam seruaretur, vel quia prius amissum est bonum illud quàm tentatum, adeò breuis fuit prioris fœlicitatis vsura.

2 Nec istud sanè posterius per se verum est, quoniam coniugati quoque calum replent, quum ipsa virginitas in sinu cōiugati Abrahami sit beata, quāuis nec virgines virginitas, nec coniugium coniugatos, sed vtrosque vna Dei gratia iustificatos seruet: & virgines quoque: etsi non vt sint virgines, ac certè vt sint, hoc nuptiis debent.

Secundum
Iouiniani
arg.
1 Cor 9.
Exceptio
Hieron. 1.

Obiiciebat Iouinianus illud Apostoli, Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres vel vxores circunducendi, vt ostenderet etiam sacerdotum puritati probe conuenire cum matrimonio. Hieronymus verò etsi alibi aliquoties inculcat se non reprobare nuptias (quibus tamen audiimus & porro audiemus quales notas inurat) nouos hic fodit cuniculos quibus elabatur. Primum enim negat probari posse alium præter Petrū fuisse inter Apostolos coniu-

Refutatio
1.

coniugatum. Atqui vt de Clemente & Ignatio ipſoque adeò Ambroſio taceam, nō temerè Paulus addidit Cephæ & fratri Domini, cæteros etiam Apoſtolos. Sed hoc ſanè parum momenti habet, quia vel vnum Cepham Apoſtolum ſimul & maritum fuiſſe ſatis eſt, vt coniugium nihil officere ſacerdotij dignitati, nedum cuiuſuis fidelis munditici, probetur. Hoc tamen adiciam, inter fratres Domini vel præcipuum recenſeri Iacobum quem vetuſtas vocat Episcopum Hieroſolymorum, quod ſi verum eſt (vt ſcribit etiam diſertè Græcus ſcholiaſtes) viderit Hieronymus quo iure perpetuū eius cœlibatū prædicet. Sed ad rem venio. Excipit ergo ſecundo loco Hieronymus, ſi habuiſſe ipſos vxores concedatur, *reliquiſſe tamen officium coniugale, quod etiam teſtatur Petrus ex Apoſtolorum perſona, quum ei reſpondens Dominus, meminerit quoque eorum qui vxorem propter regnū Dei relinquunt: quod etiam oſtendat ſororum nomen, eas videlicet in ſpiritu fuiſſe germanas, non cōiuges.* Atqui dictū illud Chriſti ſi hoc modo explicandum eſt, quid fiet fratribus, ſororibus, patri, matri, domibus quoque & agris? nēpe Chriſtianus eſſe nō poterit, niſi qui ſuo etiā erga illos officio fungi deſinet, quo quid abſurdius dici poſſit? *Relinquēdi*

2

3

Exce-
ptio 2.Matth. 19.
29.
Refutatio.

- 2 igitur verbum nō eò spectat, quum disertè & generaliter dixerit Apostolus Christianis omnibus coniugibus, *Ne fraudate aliū aliū*, & Euangelium nō euertat, imò potiùs stabiliat dilectionē proximi: sed huc potiùs refertur vt Dei gloriam vnusquisque pro suæ vocationis ratione quibusuis sine exceptione rebus anteponat, nec sit quicquam omnino quod nostrum cursum abrumpat.
- 3 Nomen autem sororis minimè sanè abrogat coniugij copulam, quum è contrario Christiana omnia coniugia inter fratres &
- 4 sorores contrahantur. Deinde si ita esset, oportuit sanè Apostolum scribere potiùs mulierem siue vxorem sororem, quàm sororem mulierem vel vxorem, quum mulieris siue vxoris nomen, si interpretationē istam sequamur, latiùs pateat, ac proinde nō præcedere, sed sequi omnino debuerit.
- Exceptio Tertiò excipit nos etiam *γυναικας* posse mulieres, nō autem vxores interpretari, *vt hoc videlicet dictum sit non de vxoribus, sed de sanctis aliis mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicum magistris de sua substantia ministrabant.* Hanc verò interpretationem etsi sequuntur veteres plerique tum Græci tum Latini, tamen rectè repudiat Clemēs, quoniam, vt rectè obseruat eruditissimus ille vir Petrus Martyr, si ita esset, non fuissent istius-

Exceptio

3.
2. Reg. 4.

10

Luc. 8.3

Refutat. r.

istiusmodi mulierum circunductione gra-
uata, sed potiùs subleuata Ecclesiæ, ac pro-
inde contra Paulû hoc ipsum faceret, quod
pro se adducit. Sed alteram etiã causam 2

adiicio, quia videlicet superuacaneum esset
nomen *ὑναϊκός*. Quorsum enim subiicere-

tur, quum omnis soror sit mulier? Dico igitur
necessariò oportere sororem vxorem
interpretari, quorum illud sit latius, istud
angustius: & illud prius expressum fuisse ab

Apostolo vt maior esset sententiæ emphasis:
additum autem istud posterius, quòd alio-
qui honestum nõ fuisset mulieres etiã fi-
deles circûducere. Cæterùm quæ de Ioan-

ne subiicit, *Ipsûm videlicet quia virgo fuerit* Exceptio
plus fuisse amatum, & quòd post resurrectio- 4.

nem solus virgo virginem agnouerit: quòd di-
catur non moriturus, quia virginitas non mo-
ritur, nec sordes nuptiarum abluantur cruore

martyrii, sed maneat cum Christo: denique pro-
pterea etiã fuisse non tantum Apostolum vt
Petrum, sed etiã Prophetam, & Euangeli-

stam, & quidem aliis præstantiorem, quia ex-
posuit virginitas, quòd nuptiæ scire nõ poterat:
ista, inquam, refutatione longiore non e-

gent. Dilexit Ioannem peculiari quodam Refutatio.
affectu Dominus, pro sua misericordia: nec
eius amoris causa in Ioanne, sed in ipso di-
ligente quærenda est. Non, inquam, fuit

dilectus Ioannes præ cæteris quia virgo: sed ideo virgo quia dilectus ab eo qui dona sua distribuit vnicuique sicut vult. Agnoscit primus Dominum stantem in litore, scilicet quia virgo, ac non potius quia sic eius oculos direxit Dominus, qui ne præsens quidem ac lateri adhærens, à duobus discipulis agnosci facile potuit, quòd eorum oculos teneret. Sordes autem nuptiarum vt & ipsius virginittatis per eum tolluntur qui tollit peccata mundi: quòd hic ipse Ioannes apertè testatus est, ita scribens, Si dixerimus nos peccatum non habere, mendaces sumus. Itaque quòd diutius mansit siue superstes fuit in hac vita quàm reliqui, causa præcipua & germana fuit, Dei bonitas, Ecclesiam suam respicientis: deinde verò illa ipsa fides qua etiam interueniente translatus est Enoch, ne videret mortem. Denique quòd Petrum Hieronymus spoliat Euangelistæ & Prophetæ titulo, vt eius spoliis Ioannem vestiat, non rectè facit, quum ipsemet alibi referat Marcum ex ore Petri excepisse Euangelicam historiam, cuius proinde verus auctor fuerit Petrus, descriptor autè Marcus. Prophetiæ verò in altera Petri epistola quales & quàm veræ extent qui non sentit, sanè nihil sentit. Demus tamen hoc ita esse,

esse, prout varia sunt Dei dona, nec vna eorum mensura, quorsum hæc vt fordescant nuptiæ?

Obiiciebat etiam Iouinianus ad dignitatem conjugij asserendam, locum illum Pauli, Salua tamen fiet per filiorum generationem. Respondet Hieronymus quæ nunc nolo copiosius persequi, quoniam fortassis nec ille quid obiiceret, nec iste (quod sine iniuria dictum sit) quid de re ipsa responderet satis expendit. Sed quod inter cætera permisit, sanè non possum prætermittere. Addit Apostolus eo loco, *ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ καὶ σωφροσύνῃς*, id est si manserint in fide, in charitate, & in sanctificatione & pudicitia. *Non enim* (inquit Hieronymus) *sobrietas est legenda, vt malè habetur in Latinis codicibus, sed castitas, id est σωφροσύνη*. Ego verò miror an potuerit Hieronymus existimare, nullum inuentum iri Græcæ linguæ, vel penè rudem, qui quid esset *σωφροσύνη* non intelligeret, ac proinde non facilè agnosceret quò ipsum abripuerit istius contentionis æstus. Dicit Lucas dæmoniacum illum quem inuaserat dæmonum legio, postea repertum *σωφροσύνη* ad pedes Iesu. Paulus apud eundem, quum Festus eum vt furem argueret, Non insanio, inquit, sed verba cloquor

Tertiū Iouiniani argumentum.

Exceptio Hieronymi.

Refut. 1.

Luc. 8. 25.

Act. 16. 25.

σωφροσύνης. An hæc quoque Hieronymus voculam istã ad eò studiosè arripens, ad suum cœlibatum transtulerit? Imò ne longiùs abeamus, quum eãdem epistola & eodem capite Apostolus iubet vxores sese exornare internis dotibus quæ sanctas matronas deceant, pudore videlicet & σωφροσύνη, quis non videt modestiam eo nomine significari? Est autem varia eius vocis declaratio, quum in genere temperantiam declaret, sed tamen latiùs etiam pateat, ad eò vt omnem mentis sanitatem quæ sese intra modum cõtineat significet. Itaque & temperantiam, & modestiam, & sobrietatem, & sanam mentem, interdum interpretari oportet, prout requirit loci circumstantia. Agè tamen dicamus Pudicitix nomen hîc optimè conuenire, de quo sanè nolim contendere, quum vel præcipua sit mulierum virtus: an ideo cœlibatus præcipietur? nêpe si nullæ sunt vxores pudicæ: qua de re saltẽ autem audiatur castus ille poeta rusticum patremfamiliã, cõiugem quidem eumque multorum liberorũ patrem, sed vrbs sordium expertem sic quoque describens, *Interependent dulces circum oscula nati, Casta pudicitiam seruat domus.*

- 2 Sed longè deterius est quod subiicitur, *Tunc ergo, inquit, saluabitur mulier si illos*
genue-

genuerit filios qui virgines permansuri sunt, si quod ipsa perdidit, acquirat in liberis. Egregiè Refut. 2
 profectò, quasi matris salus à filiorum moribus pendeat, nisi si quid ipsa fortassis in educatione peccauit: quasi etiam mater nu- 2
 bens & coniugium sanctè colens, aliquam noxam contraxerit à qua in filiis absolua-
 tur: quasi salua res sit, si liberos genuerit 3
 cœlibes, aut fortassis etiam monachos fu-
 turos: quasi denique in matribus situm sit 4
 continentix donum quod filiis largiantur.
 Denique quorsum hæc? Nam certè verbū 5
μείνωσιν quo vtitur Apostolus, non potest
 commodè ad *τέσσα* referri, quod nomen
 non præcessit nisi in compositione verbi
τέσσα; πορεύειν, sed ad ipsas vxores pertinet. Ne-
 que nos mouere debet numeri mutatio,
 quum de mulieribus vxoribus in genere,
 non autem de certa quapiam differat A-
 postolus.

Quærebat Iouinianus quæ sit futura di- Quintū Io
uiniani ar
gumētum.
Exceptio
Hierony-
mi.
 uersitas inter viduam & virginem baptisa-
 tas, quæ sic permanferint. Respondet Hie-
 ronymus eadem ratione scorta & prosti-
 bula si fuerint baptisata, virginibus æquari.
 Ego, quæstionem hanc miror dignam cen- Refut. 1
 suisse tantos viros, de qua vsque ad eò con-
 tenderent vt in apertas etiam matrimonij
 cõtumelias ruerent. Sed hoc dico non con-

- sequi quod concludit Hieronymus. An enim pares sunt vidua & meretrix? Sed hoc etiam dico, quanuis multo laudabilior sit quæ integrè quàm quæ flagitiosè etiam ante baptismum vixerit, neutram tamen habere de quo in sese gloriatur, istam verò cui plura remissa sunt, eo ampliorem causam habere in Domino gloriandi: sed ab iis potiùs quæ baptismi gratiam cõsequuntur hanc diuersitatem esse petendam. Itaque si ista meliores in sua viduitate, quàm illa in sua virginitate fructus ediderit, viduam nõ dubitarim virgini antepone. Quid viduã? imò & publicam in vrbe peccatricem, si modò quia plus illi condonatũ est, ampliùs etiam dilexerit. Addam & istud: Des mihi, Hieronyme, vel continentissimam virginem baptisatam, sed superbam, maledicam, auaram: dem tibi contrà prostitutæ antea pudicitie meretricem vel ipsa Laide corruptiorem, sed iam pœnitentem, & siue in coniugio siue extra coniugium maximis plurimisque virtutibus exornatam, audebisne tu ipse illam virginem cum hac mutata peccatrice comparare?

Quintum.

Obiiciebat, & quidem perappositè, Iovinianus aduersus coniugij tãquam rei impuræ hostes, Apostolicum illud, *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Hieronymus

nymus autem triplicem exceptionem re- Exceptio
Hierony-
mi.
gerit, Sicut, inquit, in disputatione de virgini-
tate & matrimonio Apostolus suadet quod im-
perare non audeat, ne videatur laqueum iniice-
re, ita & in Ecclesiastico ordine constituendo,
quia rudis ex Gentibus constituebatur Eccle-
sia, leniora nuper credentibus dat praecepta, ne
terrifici ferre non possent. Denique Apostoli mit- Act. 15. 28.
tunt ut non amplius imponatur oneris iis qui
ex Ge- tibus crediderunt, nisi ut se abstineant
ab idololatria, fornicatione, sanguine & suffo-
catis, & quasi paruulis & infantibus lac potū
dant, non solidum cibum: nec praecipunt de con-
tinentia, nec de virginitate significant, nec ad
ieiunia prouocāt, nec dicunt illud, Ne habeant Luc. 9. 3.
duas tunicas, &c. In hac porro exceptione, Refutat. f.

Deus bone, quis agnoscat Hieronymi ac re
illud iudicium, & eruditionem minimè vul-
garem? Primū enim tātū abest ut in illa
designādi episcopi descriptione quippiam
mediocre proponat Apostolus sicut rudi-
bus discipulis solent magistri, ut cōtrā pro-
posuerit perfectissimum pastoris exēplar,
quale nullius oratoris apud Rhetores in-
uenias. Sed quoniam nescio qua penè fatali
cœlibatus persuasione fascinatus Hierony-
mus, virginitatem pro omnium virtutum
quodam, ut ita loquar, ἐπιτομήν ducebat,
idcirco nulla summarum illarum virtutum

- habita ratione quas in pastore Apostolus requirit, perperam sanè de re tota iudicauit. Deinde quod de illo Apostolorum re-
- 2 scripto profert quàm appositè dicitur? Etsi enim habita est Gentium ratio quum Circumcisionis onus illis non imponeretur, tamen hoc idcirco propriè factum non est vt earum infirmitati consuleretur, sed quoniam, vt in ipsa Synodo Petrus ostendit, iniquum fuisset atque ad eò Domini voluntati repugnans, ceremoniarum iugum iis imponere qui semper fuerant eius expertes. Et quod additur de sanguine & suffocato non arguit Gentium ruditatem, sed Iudæorum, quibus vnus hoc tribuitur, quum Gentes multò essent in Christo adultiores, cō-
- 3 trà quàm opinatus est Hieronymus. Denique sicut nulla fuit in Paulo infirmitas, sed in Iudæis, quòd Timotheum circumcidit, Græca videlicet matre natum (nunquam id alioqui facturus) ita istud Apostolicum interdictum Iudæis datum est non Genti-
- 4 bus. Sed & illud quo iudicio scripsit Hieronymus de præcepto continentia, quod cibum solidum vocat? Nam si ita est, certè nulli vnquam solidus cibus est ministratus. Nam coniugij præceptum lego saltem propter fornicationem, virginitatis autem præceptum nusquam, nusquam, in-
- quam,

quam, in sacris literis inuenio, sed suasio-
nem duntaxat: & quidem addita multipli-
ci restrictione, nempe propter instantem
necessitatem, vt vitetur solitudo nos à me-
lioribus auocans, denique si quis quod ve-
lit hoc possit, siue si quis non vratur. Nec
dicit Apostolus se hæc ita scribere quòd
vereat ne virginitati pares esse non pos-
sint Corinthij, sed contrà, quòd eis par-
cat, ne videlicet si ad eam quæ imminebat
tempestatem accederet coniugij pondus,
penitus obruerentur. Nec etiam dicit se
hortari duntaxat ad id quod expedire cen-
sebat, ne videretur eis laqueum iniicere,
sed ne ipsi iniiceret laqueum. Postremò, 5
quum Hieronymus verba illa Christi, *Ne
possidete duas tunicas*, accipit pro solido ci-
bo, omnibus, nisi infirmitas prohibeat, cõ-
ueniente, multis modis aberrat à Christi
scopo. Primùm enim solis Apostolis hoc
semel dictum est, idque peculiari certè de
causa, nempe vt plenam experientiam fa-
cerent summæ potentia præceptoris, à
quo postea suo tempore mittendi erant in
vniuersum terrarũ orbem. Et quæso quan-
do hoc illis mandatum est? tum certè quum
prorsus adhuc rudes erant, & lacte indige-
bant, nedum vt hic fuerit solidus ille ci-
bus. Quòd si quis roget, cur igitur onus

adeò difficile tam infirmis imposuerit, quàm præfertim illos iam confirmatos in orbem terrarum mittens, eadem illa non repetierit: respondeo longè facilius fuisse mandatum illud, quamuis prima fronte longè asperrimum videatur. Nam (vt de præceptoris præsentia taceam quæ vnica tum illos fulciebat, vt passim apparet) longè aliud fuit apud suos gentiles obire breuis temporis legationem, quàm ad vniuersum orbem expugnandum mitti. aliud quoque mitti viatico quidem vacuos, sed breui ad præceptorem reuersuros, addita promissione fore vt nihil tamē ipsis deesset, quàm dicere, Ecce ego mitto vos vt oues in medio luporum. Itaque tum roganti Domino respondent nihil sibi defuisse: postea verò sæpe defuerunt eis multa, quamuis nunquam, vt ait Apostolus, fuerint à Deo destituti. Alterā exceptionem mutuatur Hieronymus à tēporis sui consuetudine. *Nam, inquit, fatetur Iouinianus nō posse Episcopum esse, qui in episcopatu filios faciat. alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur: sed quasi adulter tenebitur. Oportet ergo Episcopū esse vnus uxoris virum. id est, qui vnā uxorem habuerit, non habeat.* Atqui manifesta etiam est ista cauillatio. Neque enim scripsit Apostolus *ἕνα* fuisse, sed *ἓνα* esse: quan-

Mat. 10. 16

Luc. 22. 35

2. Cor. 4. 8.

Exceptio
Hieronymi altera.

Refut. r.

quanquam in eo sanè assentior Hierony-
 mo & Chrysoftomo, non esse hæc Apосто-
 li verba sic accipienda quasi nullus nisi v-
 nius vxoris vir sit ad ministerij munus de-
 ligendus. Quod autem ad illum morem at-
 tinet nullum episcopum maritum deligen-
 di nisi qui vxoris vsui renuntiaret: fateor ve-
 tustum quidem fuisse, sed Romæ duntaxat
 præcisè seruatum, vbi constat vixisse & do-
 cuisse Iouinianum. Verùm quid ad nos si
 Romana Ecclesia iam tum pietatis prætex-
 tu mysterium iniquitatis moliens, laqueum
 iniicere voluit imperitorum conscientiæ?
 Tyrannicam autem ac planè Satanicā fuis-
 se istam legem cœlibatus, non tantùm illud
 ostendit quòd manifestè repugnat Aposto-
 licæ doctrinæ, sed etiam quòd à Nicena Sy-
 nodo clarè & expressè redarguatur: vnde
 etiam factum vt à sexta synodo OEcume-
 nica ob eam causam Romana Ecclesia di-
 fertè, quod ad presbyteros quidem & dia-
 conos, fuerit reprehensa, præsentibus nec
 repugnantibus Agathonis Papæ Romani
ποπονήταις, qua de re alibi plenius differe-
 mus. Urget tamen Hieronymus in eandem
 sententiã, *σώρενος*, & *ἀγνότις* nomina qui-
 bus ibidem vtitur Apostolus. Sed iam ostē-
 dimus ista maritis quoque fidelibus qua-
 drare. Conatur tamen præterea Hierony-

Exceptio mus istum morem sic excusare. *Si laicus;*
 tertia Hic inquit, & quicumque fidelis, orare non potest;
 ronymi. nisi careat officio coniugali: sacerdoti, cui sem-
 1. Cor. 7. 5. per pro populo offerenda sunt sacrificia, semper
 orandum est. Si semper orandum est, ergo sem-
 per carendum matrimonio. Nam & in veteri
 lege, qui pro populo hostias offerebant, non so-
 lum in domibus suis non erant, sed purificaban-
 tur ad tempus ab vxoribus separati: & vinum
 & siceram non bibebant, quæ solent libidinem
 procreare. Hæc verò si sic haberent, quis tã-
 dem nuberet in Domino? Sed de quibus
 2
 3 precibus agat Apostolus, abundè dictum
 est à nobis. Quod autem citat ex lege, nus-
 quam extat neque quod ad coniugalis coi-
 tus immunditiam, neque quod ad vxorum
 separationem attinet, vt sæpe mirari subie-
 rit ab Ambrosio quoque id dici, & Augu-
 stinum in eo qui nusquam est expediendo
 nodo tantopere laborare. Longè itaque re-
 ctiùs Chrysoftomus, *Quomodo, inquit, hono-
 rabiles sunt nuptiæ, si nos tantopere impediunt?*
 Et mox, *Si qui impediti sunt ex nuptiis, sciant
 quòd non nuptiæ illis impedimento fuerunt, sed
 voluntas quæ male utitur nuptiis. Nam neque
 vinum facit ebrietatem, sed mala voluntas, &
 moderationis excessus. Vtere cum moderatio-
 ne nuptiis, & PRIMVS ERIS IN
 REGNO, & omnibus fruèris bonis. De-
 nique*

Ambro. in
 1. ad Timo
 cap. 4.

Augusti-
 nus quæst.
 in Leuit.

62. & Re-
 tract. lib. 2.
 ca. 5. Chry-
 softo. in e-
 pist. ad
 Heb. ho. 7.

nique opponamus sibi ipsi Hieronymum longe rectius alibi de Episcopis coniugatis scribentem. *Queritur quid sit, inquit, in ordinando Episcopo, non quid fuerit, quare verò solum uxoris nomen impediatur, quòd solum peccatum non fuit?* Neque verò, inquit fortasse quispiam, dixit vsquam Hieronymus, nuptias esse peccatum. Respondeo vt totidem verbis id non dixerit, imò quoties libuit, hæreticorum esse testetur nuptias damnare: cum tamen satis ex ore suo conuinci. Quid enim est aliud peccatum quàm quod malum est? quàm quod non nisi ex venia licet? cuius denique tanta est immunditia, vt ei vacare & Christiani officium implere, imò ne precari quidem possis? Sed hoc ex iis quæ mox subiiciam magis etiam liquebit.

Quærebat quoque Iouinianus, Si omnes fuerint virgines, quomodo stabit genus humanum? Hic verò miris modis Hieronymus tergiuersatur, nec tamen elabi potest.

Quid si, inquit, omnes fuerint viduæ, vel in matrimonio continentur? Respondebit Iouinianus ne hoc quidem fieri oportere, & tu nodum non expedieris, Hieronyme. Iterum excipit Hieronymus, *Vereris ne si virginitatem plures appetierint, cessent lupæ, cessent adulteræ, ne infantes in urbibus & villis non vagiant.* Facis verò mihi iniuriam, Hieronyme,

Hieron. Oceano. tom. 2. Obiectio. Responsio. Sextum Iouiniani argumentum. Exceptio Hieronymi. Refutatio. Exceptio 2. Refutatio. 1.

- potuit optimo iure regerere Iouinianus, qui supra & adulteria fugiēda suadeo cum Apostolo quum nuptias suadeo. Imò hoc
- 2 vereor potiùs, ne manente ista Tyrannica cœlibatus lege, eueniat quod Paphnutius iam olim Synodo Nicenæ prædixit, & euētu iam cœpit confirmari, id est, vt pro legitimis vxoribus, omnia concubinis, scortis, turpissimis denique libidinibus conspurcentur, quia eò deuenire tandem oportet
- 3 qui remedium oblatum aspernantur. Vereor & illud, ne si persuaseris quod tu dicis contra Dei verbum, malum esse nimirum mulierē tangere, per te non stet quominus nulli ex sanctorum connubio propagentur.

Septimū.
Iouiniani
argumen-

Dicebat etiam Iouinianus, non pro scortatoribus aut adulteris, nec contra continētia, sed contra istos qui virginitatis admiratione nuptias non verbo quidem, sed re ipsa damnabant, alij quidē in omnibus simpliciter, (vt ex superioribus Hieronymi argumentis liquet, & multo magis ex iis quæ sequuntur cōstabit) alij verò in Clero dūtaxat, tanquā sacerdotij puritas matrimonio contaminetur: dicebat, inquā, aduersus istos Iouinianus, *Cur igitur creata sunt genitalia, & sic à Conditore sapientissimo fabricati sumus, vt mutuum nostrum patiamur ardorem, & gestiamus*

gestiamus in naturalem copulam? Hieronymus respondet, sed tamen titubans, ad alios etiam vsus eas partes esse conditas. Hoc vero nihil ad rem. Loquimur enim de alio vsu qui negari non potest. *Nunquam ergo cessamus, inquit, à libidine, ne huiusmodi mēbra frustra portemus. Cur enim maritus se absteat ab uxore? Cur casta vidua perseueret, si ad hoc tātum nati sumus, ut pecudum more viuamus? aut quid mihi nocebit si cū uxore mea alius concubuerit? Quersum eunuchos propter regnum Dei commendat Dominus? Cur Paulus imò Dominus ipse has etiā partes habuit?* Pudet enim me Hieronymi verba omnia huc adscribere. Atqui hoc quidē nō est respondere, sed calūniari. Scortatio certè & adulterium cōtra hominis ratione præditi, nedum contra Christiani & regniti hominis naturam est. Loquitur autem Iouinianus de recto illarum partium vsu: & hoc dicit, Hieronyme, vel non sapienter fabricatos fuisse homines, & accusandum in ipsa natura humana opificem: vel fatendum esse in naturam & naturæ architectum peccare qui ab illarum partium vsu legitimo tanquam à re non nisi ex comparatione deterius mali bona, homines auocent: qui denique omnes quantum in se est cuperēt esse cœlibes, & Apostoli verba,

Exceptio
Hieron. 1.

Refutatio.

Exceptio

Refutatio.

Velim omnes esse sicut meipsum, eò detorquent. Tuum verò fuit non tergiuersari neque absurda ista opponere, sed solidas rationes opponere, vel sententiam mutare.

2 Quæris cur igitur laudentur qui seipfos castrarunt propter regnum Dei? quasi verò Domino non liceat quos ad rectum vsum formauit, ad alium etiam præstantiorẽ traducere: & quasi non sint maxima laude digni qui hac etiam in parte seipfos abnegãt. Sed hoc fanè iis demum conuenit quibus datum est, & quandiu datum est. Manet interea communis ordo naturæ sic Dei opificis decreto confirmatus, vt quicumque illum voluerit, quocumque id obtentu fiat, rescindere, tãdem sese *δυναστεύειν* magno suo malo experiatur. Eãdem autẽ ratione concidit quod de Paulo ipsòque adeò Domino nostro certè non admodum *παρδενικὸς* eodem loco scribit Hieronymus.

Octauū Iouiniani argumentū.

Exceptio Hieronymi 1.

Denique quū Iouinianus obiiceret Dominum præsentia sua nuptias honorasse, duo responstat Hieronymus, quem tamen oportuit simpliciter assentiri, si nuptias esse *νύμφος* verè cum Apostolo sentiebat. Primum igitur inquit hïc quoque Iudaicam cõsuetudinem obseruasse Dominum, sicut & idem circumcisus est, ne Iudæis iustam causam se interficiendi tribuere videretur, quasi

quasi verò vel nuptiæ sint ex legalium ce- Refut. 1.
 remoniarum iam abolarum numero, ac
 nō in ipso paradiso, perpetuo & inuolabili
 naturæ fœdere sancitæ: quarum dignita-
 tem imminuit quidem corruptio superue-
 niens, non autem sustulit. Deinde ponamus 2
 ad nuptias inuitatum Dominum venire re-
 cufasse. quis eum propterea damnare natu-
 ram vel vt legis transgressorem mortis reū
 censuisset? Imò (quod iam toties Hierony- 3
 mum fecisse ostendimus) quum quicquid in
 carnis opera scriptum est aduersus nuptias
 torqueret, & quum argumētum illud Ioui-
 niani, Si omnes virgines fuerint, quomodo
 stabit humanum genus, oppugnaret, hoc
 sanè fuit naturam damnare. Denique vnde 4
 causam istam desumpsit Hieronymus, legis
 à Domino impletæ? Longè enim aliter hac
 de re sensit Apostolus, scribēs ideo factum Gal. 4. 4.
 sub lege vt eos qui sub lege erant redime-
 ret: Oportuit enim ab eo iustitiam omnem
 impleri, qui factus est nobis à Deo Patre
 iustitia. Secundò respōdet qui semel venit Exceptio
 ad nuptias, semel docuisse esse nubendum. Hierony-
 Ergo, Hieronyme, primas saltem nuptias mi altera.
 non esse malas iam tandem cōfiteris, quum Refut. 2.
 minimè fueris vnquam dicturus, Christum
 docuisse vel semel vel sæpius esse malè a-
 gendum. *Neque ego verò, inquit, coniugium*

damno, quod est hæreticorum. Verùm quis hic pudor est, postquam omnibus conuitiis & probris coniugium affeceris, negare te nuptiis detraxisti, & vno verbulo tot maculas abstergi posse arbitrari? Postremò annon illum meminisse saltem oportuit, quum ineptū & elumbè hoc argumentū ex Tertuliano repeteret, quid in eum tot antè annis durissimè scripsisset, nempe hominem Ecclesiæ non fuisse?

De cœliba-
tus & vir-
ginitatis
præstantia
quid ex
Dei verbo
sentiendū.

Sed fortasse rogabit quispiam quid igitur hac de re mihi videatur. Respondeo, quod ad huius vitæ tranquillius transigendæ cōmoditatem & rationem attinet, cœlibatam in iis quidem qui non vruntur, meritò nunc (id est post ingressum peccati in mundum) anteponi coniugio, duabus præfertim de causis. Cœlebs enim liber est à plurimis maximisque rei domesticæ curis, ac proinde ad præstantiora sine distractione meditanda multo est accommodatior: quas ob causas, accedente etiam tertia, nempe tēporum vel præsentium vel imminentium asperitate, pronuntiat Apostolus melius facere, & beatiores, id est, meliore cōditione esse cœlibes quàm maritos. Sin verò de futuræ vitæ præmiis quæritur, primùm illud dico, nullum neque virginibus neque cōiugatis præmiū deberi, ac proinde Chri-

Christianos istam quæstionem non admodum decere, vt qui potiùs de eo laborent, quomodo sint Domino suo placituri, quàm quid ab eo mercedis inutiles serui sint accepturi. Et certè fuit hæc insignis versutia Satanæ, vt magnos alioqui viros in mercedis potiùs quàm in laboris meditatione occuparet. Scripturam verò quum satis constet nihil de istius generis cõtrouersis statuere, sed iubere potiùs vt quæ praua sunt fugientes, & quæ recta sunt sequentes, vocationis nostræ cursum siue coniuges siue virgines alacriter obeamus de corona nostra securi, quorsum ista, quæso, digladiatio? Cur non enim æquè diues Ecclesia, bonis & sanctis coniugibus, atque virginibus abūdans? & à quo spiritu profectæ sint istæ contentiones, annon exitus ipse satis demonstrat? Sed agè, vt hoc quærere licuerit fœlici illo, vtinam non imaginario, seculo, in quo de virtutum præstantia certamen erat, quorsum hæc ad illos qui legis cœlibatus prætextu, teste Deo & Angelis, ipsiq; adeò diabolis, penè opinor, cohorrescentibus, orbem terrarum in Sodomam & Gomorrham transformarunt? Nullus certè, ne istorum quidem, ignorat eò rem rediisse vt mūdus hodie vniuersus nihil sit aliud quàm spurcissimum lupanar. Et nos scilicet car-

nis libertatem prædicamus, qui nemini iniiciendum virginitatis perpetuæ laqueum, & vnicuique continentiaë donum non habenti accipiendam vxorem quicum sanctè & publicè viuat, cum Apostolo docemus. Sed ad rem. Si pro modo, quanuis non pro merito certaminis, donabitur brabium, vt cunque admirer in sanctis continentibus singulare & angelicum potiùs quàm humanum Dei donum: non possum tamen vicissim non prædicare eorum fortitudinem qui coniugij pondus sic perferunt vt non succumbant. Commune enim est, quanuis non æquale, certamen cum incontinentia, tum virginibus tum coniugibus. Coniuges verò quàm varias & multiplices obire pugnas necesse est, quas penitus cœlibes ignorant? Denique quod sæpe iam dixi, apertè iterum dico, neque virginitatem neque coniugium in earum rerum numero censeri oportere quæ per se sint expetibiles, vel in quibus per se positum sit regnum Dei: sed quatenus vel ad illam vel ad istud vocatus est quispiam, & sua vocatione bene utitur ad Dei gloriam & proximi ædificationem, coronari tum cœlibes tum maritos prout certarunt. Itaque totum illud de centesimo siue sexagesimo virginum & de tricessimo viduarum fructu, exclusis coniugibus

gibus (quorum tamen vberrimos fructus iam pridem carpit & carpet ad extremum vsque Domini aduentum Ecclesia,) vt inane & absurdum somnium repudio : quum nihil ibi tale cōmemoret Dominus neque de vitæ æternæ vel pari vel impari præmio, sed de verbi Dei in præsentī vita efficacitate differat. Et de Hieronymo quidem hæctenus.

Ne quis autem me calumniētur nō tam asserendæ veritatis quàm nouandarum rerum, aut iam receptæ nouationis, vt nonnulli loquuntur, defendendæ studio, non in istam Hieronymi reprehensionem incidisse; sed vltro eam quæsiuisse : præterquàm quòd cōscientiæ meæ testem Deum ipsum appello, spero æquos omnes lectores re ipsa facilè quæ mihi mens fuerit æstimaturos. Apologiam porrò ipsius Hieronymi cur attingere noluerim si quis rogabit, sciat duabus de causis id à me non esse factum, quia videlicet quū nihil mihi quidem proferre videatur quod pro iusta excusatione accipi possit, illi tamen omnino parcēdum potius quàm alteram in eum parādā re- futationem putauī.

Ista verò quæ nunc subiicio, diuersa quidem sunt à superioribus, sed partim ex eodem auctore, partim ex aliis scriptoribus

Argumēta
aliorū pro
cœlibatu
Cleric. ex
Dei verbo
scripto.

petita, ad quæ figillatim etiam respondendum putauimus. Nam illa repetere quæ ex Hieronymo deprõpta recentiores, ac præfertim blasphemi pontifices Syritius & Innocentius primus, ex malis deteriora fecerunt, superuacuis labor fuisset.

Argumen-
tum pri-
mum.

Responsi.

Proferunt exẽpla quorundam à condito mundo ad Christi aduentum qui cœlibes vixerunt. Atqui non quæritur an cœlibatus sit vitæ genus Deo probatum, (quis enim hoc negat, modò ad rectum finem referatur?) sed an sit Verbi ministris necessarium, & ita quidem vt votũ præcat ordinationi.

2. Itaque absurdè ista citantur, vt interim taceam paucissimos illos fuisse, nec omnes ex Prophetarũ aut sacerdotum numero. Imò ipsi inficiari nõ possunt sub lege sacerdotes ipsũque ad eò Pontif. Maximum ac Leuitas fuisse coniugatos. Sed excipiunt id necessitate factum, quod ex sola tribu Leui deligerentur sacerdotes, quorum alioqui genus intercidisset, quæ ratio nunc nõ ob-

Obiectio.

Responsi.

tinet. Ego verò ita id oportuisse ob eam etiam causam fieri concedo: sed hanc solam fuisse coniugij sacerdotum causam fortiter nego, verum hanc potiùs, quò etiam respexit Apostolus, quum diceret, Propter fornicationem autem vnusquisque vxorem suam habeat. Fuerunt enim & illi homines: neque
pecu-

peculiarem continentiam promissionem à Deo habuerunt:

Citant Legem Domini, vbi immundus pronuntiatur à quo manat semen cubilis, (sic enim habet Hebræa) quod ipsi de quouis coitu interpretantur, adeò quidem vt Augustinus in hoc nòdo expediendo plurimum laborarit. Sed mirum est illos non animaduertisse quod ex epitheto non temerè adiuncto liquet, nempe Mosen initio capitis illius 15. agere de gonorrhæa quam vocant, postea verò de feminis per quietem inuoluntario fluxu differere, vt ipse quoque Caietanus agnoscit. Quis igitur pudor, imò quæ inscitia fuit hoc torquere aduersus cubile nuptiarum impollutum? Deinde illud quoque animaduertere debuerunt, legalem & externam dūtaxat fuisse istam pollutionem vt & alias multas, ac proinde nullum nunc ei locum relinqui, nisi cætera etiam legalia velint in vsum reuocare. Postremò non tantum ad sacerdotes, sed ad quosuis etiam ex populo lex ista pertinebat. Vbi autem comperient prohibitos maritos à templi aditu & vllis sacrificiis quoties vxores suas attigissent? Non est igitur quòd veterum hac in re consuetudo nobis opponatur, de qua tamen Hieronymus, *Ipsorum (inquit) conscientiam conuenio*

Argumentum secundum.

Leuit. 15.

16.

Augustinus quæst. in Leuitic.

quæst. 82.

& lib. retracta. 2.

cap. 55.

Respons. 1.

2

3

Hieron. in apolog. ad Pàmachiū

qui eodem die post coitum communicant, quare ad Martyres ire non audent? quare non ingrediuntur Ecclesias? an alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, domi non licet. Chrysoftomus autem durius etiam loquitur, & quidem, quod mirum est, lectum nuptiarum incontaminatum esse professus. Quo die, inquit, liberis legitime operam dedisti, quamuis illud crimen non sit, orare tamen non audes. quod tamen quum ad solas preces publicas pertineat, viderit Hieronymus, quo iure illud ad priuatas etiam trahat, errorem suum ita excufans vt etiam duplicet, quum in Apologia repetit absurdissimum illud argumentum: Si semper orandum est, nunquam ergo coniugio seruiendum: & huc etiam manifestè torquet illud Petri, Ne impediuntur orationes nostræ. Cæterum illa consuetudo, etsi ex eo manauit quòd quàm religiosissimè cupiebant accipi tantæ rei sacramenta (quod studium non potest non magnopere laudari) tamen quum in nuptiarum opere statuat peccatum quod à Christi comunione arceat, atque adeò ab Ecclesiæ corpore nos auellat, manifesta fuit superstitio, præter Dei verbum inuecta: quamuis editi sint Canones postea quibus non modò confirmaretur, sed etiam plurimum auge-

Chrysoft.
hom. 52. in
Matth.

augeretur. Itaque mirum non est ex eo errore qui per speciem religionis irrepserat, maiorem etiam abusum exortum, nempe ut quibus religio erat ad templum accedere, religio non esset domi cœnam priuatam facere, id est, sacra mysteria manifestè prophanare, si Paulo credimus. quod tamen satis ex eodem illo Hieronymi loco apparet fuisse Romæ præcipuè factitatum, quòd tum illic quotidie corpus Domini accipere consueuissent, quum tamen Iu-

Iustin. a-
polog. 2.

stini ætate diebus tantum Dominicis synaxis celebraretur. Ex eodem fonte, id est, ex illo Leuitici loco perperam exposito, profluxit & illud argumentum ab Ambrosio expressum, & ab aliis postea inculcatum, *semper ministris continendum, quia semper orandum & iugiter sacrificandum*, cui noua refutatione non est opus. Sed execrabiles sunt profectò Syritij & Innocentij voces, quum istud tam falsum & Dei verbo repugnans argumentum sic cupidè arripuerunt ut aduersus coniugium quicquid in turpissima lupanaria dici potest euouerint, arbitrati nimirum domum Domini pulcherri-
mè repurgatum iri, si coniuges à regno Dei, quantum in se est, exclusissent. Syritij autem in primis pudenda etiam est inscitia, & incredibilis audacia, quum an-

nuas sacerdotum vices fuisse scribit, quibus ipsos ab vxoribus seiunctos fuisse comminiscitur.

Terriū argumētum. Ausus etiam est furiosus ille Smytheus reponere rancidum illud pro sacerdotum cœlibatu argumentum, quod videlicet iuberētur Israelitæ accinctis renibus agnum Paſchæ edere: quo ritu (inquit) ſignificata

Reſponſio. eſt caſtitas. Reſpondet doctiſſimus P. Martyr, præterquàm quòd totum hoc allegoricum eſt, aliam cauſam huius ritus ab ipſo Moſe exprimi: & tamen vt caſtitem ita ſignificatã fuiſſe demus, pertinere quoque caſtitem ad cæteros, atque ad eò ad vniuerſum populum: ac proinde ſi valeret hoc argumentum, excludendum fuiſſe ab his conuiujs totum Iſraelem.

Quartū argumētum. Ex nouo Teſtamento citant Mariæ virginis votum. Neque verò ignoramus quid veteres ea de re ſenſerint & ſcripſerint. Verùm vnde tandem votum iſtud eliciunt? De perpetua ſelectiſſimæ illius virginis virginitate non ago, quam minimè fanè inficior, quum a te partum quidem virginem fuiſſe & ex Eſaiæ prædictione & ex Matthæi narratione certiſſimè conſtet, poſt partum vero à Iosepho fuiſſe cognitam neque vſquam legamus, nec fanè ſit probabile. Eius ergo puriſſimam virginitatem minimè

in dubium voco , sed de voto quæro, vnde tandem colligi possit: quia non modò nulla eius rei mentio apud Matthæum , sed etiam contrarium manifestè colligi potest ex eo quòd esset viro desponsa. Quorsum enim desponsatio, si verè nubere non instituerat? Nec rursus inficior Dei providentia ita fuisse factum, sed aliud tamen ipsius Mariæ consilium fuisse dico, quum præferim, vt ex eius percussione apparet , minimè in mentem ei venisset quod postea nuntiavit Angelus. At enim(dices) cur igitur excipit se virum non cognoscere? Nempe, vt etiam idem D. Martyr egregiè obseruavit, cogitans virgo quid tandem sibi vellet tam inexpectata & sibi adhuc virgini minimè conueniens salutatio, modestè & prudenter de rei futuræ modo & ratione quærit. Nam si vsitata futura erat conceptio, differendus saltem videbatur nuntius quoad vsque marito esset coniuncta. Sin verò potius , quod ex Angeli verbis proculdubiò colligebat, extra ordinem id futurum esset, cupiebat & illud, quantum virgineus pudor patiebatur, edoceri: subuerita nimirū ne alioqui de fama ac de vita etiam periclitaretur, si grauida necdum nupta deprehenderetur. Quorsum autem hæc ad votum? Postea verò vouisse virginitatem vnde colligemus, quanuis illibatam ex consensu Io-

sephi, custodis potiùs quàm mariti, permã-
fisse vltro concedam? Postremò quorsum
hæc ad Clerum voto perpetui cœlibatus
constringendum?

Legem cœ-
libatus nõ
esse ex tra-
ditione A-
postolica
scripta.

Everio porrò legis Cœlibatus fundamẽ
to præcipuo, quum quæcunque ex verbo
Dei scripto nonnulli proferunt, partim ab-
furdè citent, partim etiam manifestè nec
sine blasphemia torqueant: necessarium est
vt à verbo Dei depulsi aliunde subsidium
petant qui Cleri cœlibatum ad eò pertina-
citer defendunt. Hinc enim efficitur (quod
etiam Thomas & saniores Scholastici tuẽ-
tur (vel à traditione Apostolica non scri-
pta, vel à iure Ecclesiastico quod vocant,
promanasse, aut si neutrum etiam istorum
verum est, manifestè damnandam esse Le-
gem quæ à Deo nullo modo profecta do-
ceatur.

Argumen-
tũ primũ.
Obiect. 1.
Respõsio.

Traditionem autẽ Apostolicam scriptã
esse quĩ tandem probabunt, quum in scri-
ptis Apostolicis nusquam extet? Canonas
enim illos ita vocatos, pro Apostolicis ha-
bere isti non possunt, quin à Papa Gelasio
dissentiant, ac proinde Catholici esse desi-
nant: siquidem, vt ipsi arbitrantur, eadem
est illa Romana sedes quæ & Ecclesia Ca-
tholica. Clementis verò *Statutus* quis tan-
dem nisi summè impudens vt Apostolicas
tueri

Obiect. 2.

tueri possit? Nos tamen & istas & illos suo loco fauente Deo, expendemus, ac ne istis quidem fauere ostendemus. Responſio.

Supereſt igitur vt traditio iſta ſit ἀγραφοῦ. Sed quī potuit vel ſine ſcriptis tradi, vel etiam tolerari ab Apoſtoliſ quod non modo non extat in eorum libris (quibus tamē affirmo complexos fuiſſe quicquid ſaltem directè conſcientiam reſpicit) ſed etiam illorū ſcriptis ex diametro repugnat? Quid enim attinet tergiuerſari? Imperari coniugiū iis ſaltē qui vruntur non eſt quòd quiſquam niſi præfractus inficiari poſſit. Sed audio quid excipiant. Contendunt ex veteribus etiam plerique hoc non pertinere ad eos qui continentiam vouerint. Atqui vitioſiſſimum eſſe hoc argumenti genus ne pueri quidem ipſi in ſcholis ignorant, quum illud ipſum de quo quæritur, ad alterius probationem aſſumitur, quod petitionem principij vocant. Hoc igitur nobis imprimis demonſtretur, votum perpetuæ continentiæ, aut præcepto aliquo, aut exemplo ex ſacris literis petito niti: deinde ab eis qui ad munus aliquod Eccleſiaſticum vocabantur id genus voti flagitatū fuiſſe: ac tertio demum loco nobis oſtendant cur Paulus hac ipſa de re ex profeſſo rogatus à Corinthiis, ne γὰρ quidem iſtius

Legē cœlibatus nō eſſe ex Apoſtoliſ traditione. ἀγραφοῦ. Obiect. 1.

distinctionis meminetit. Quum enim a-
 deò grauius istorum iudicio peccent qui
 votum istiusmodi violant, quum tandem fieri
 potuit vt eius exceptionis nullo modo me-
 minerit Apostolus? Quid quòd nusquam
 virginitatem ne suadet quidem, nisi addita
 ratione , qua vel cessante vel alterius vali-
 dioris interuentu impedita, nullus ei sua-
 sioni locus relinquatur? Quid quòd tam ex-
 pressè testatur se nolle cuiquam laqueum
 iniicere? Neque nos verò, inquit isti, cui-
 quam laqueum iniicimus, quum ad vouen-
 dum nemo cogatur. Egregium sanè respò-
 sum, quod mirum est Apostolo in men-
 tem non venisse: perinde ac si quis nullum
 quidem obtorto collo ad suspendium tra-
 hat, sed pendentes ex trabe laqueos osten-
 tans ac etiam ad illos inuitans, quicumque
 ceruicem inferere vltro voluerint non mo-
 dò non eripiat huic periculo, sed etiam ex-
 tricare se volentes pro viribus impedit.
 Ac ne quis duriorum esse istam similitudi-
 nem arbitretur, sciat me discedere ab A-
 postoli vestigiis noluisse, qui non continen-
 tiam quidem ipsam, (absit enim hoc à no-
 bis) sed seruandæ continentix legem *La-
 queum* vocauit. Quid quòd tam multis idẽ
 Apostolus Diaconi & Episcopi dotes de-
 scribens, non modò non requirit perpetuam
 tuam

Obiect. 1.

Respòsio.

petuam istam continentiam, sed etiam v-
 nius vxoris virum admittit? Nam quòd nò-
 nulli non vxores sed sorores potius fuisse
 volunt, à quibus videlicet ex voto abstine-
 rent, ne refutatione quidem indigere vel
 ex historiæ Nicenæ Synodo liquidò per-
 spicitur. Sed de his etiam plenius disere-
 mus, vbi de matrimoniis ipso iure nullis a-
 getur. Hæc autem est huius argumēti sum-
 ma, quantumuis Apostolicā esse hanc tra-
 ditionem asserant veteres nonnulli, ac præ-
 fertim Epiphanius, tamen id ne verisimile
 quidem esse, quoniam alioqui à seipsis A-
 postolos dissentisse consequeretur.

Epiphan.
 contra A-
 postolicos.

Iam verò si interdictum istud ab Apo-
 stolis neque in sacras tabulas est relatum,
 nec voce traditum, quid superest nisi vt sit
 Ecclesiastici siue positiui iuris quod vocāt?
 Et fanè huc adacti confugiunt Scholastici
 omnes quibus aliquid est iudicij, tum quo-
 niam quæ ex verbo Dei proferuntur vi-
 dent manifestissimè torqueri, tum quòd
 alioqui sanctissimi sui Papæ dispensati-
 ones tueri non possent. Nos verò quale sit
 ius istud non Apostolicum & tamen Ec-
 clesiasticum, agè dispiciamus.

Legi cæli-
 barus non
 rectè præ-
 texti ius ec-
 clesiasticū
 siue positi-
 uum.

Hoc igitur omnes æquos iudices mihi
 concessuros arbitror, ratas esse non posse
 leges nisi ab eo profectas cui condendarū

Argumētū
 primum.

legum sit potestas. Hanc ergo auctoritatē cuiquam vnquam mortalium à Deo fuisse attributam vt leges conscientijs ferret, ostendant nobis istarum legum Ecclesiasticarum defensores. sin minus, mirari desinant nos istiusmodi iugum recusare. Mo-
 2 sen audio leges etiam huiusmodi ferētē, sed quas ex ore & manibus Domini acceperat, quibus addere quicquam aut detr-
 here, ne tum quidem cuiquam mortali fas esset, quum Deus adhuc πολυμερῶς καὶ πολυ-
 μόρως loquebatur. Dauidem & Solom-
 nem audio in structura templi quædā præ-
 ter tabernaculi dimensiones ædificasse, sed
 illum quidem Prophetam, istum verò pa-
 tris monitis obtemperantem. Leges au-
 tem de sacerdotum & Leuitarum vicibus
 præterquàm quòd ex eodem Spiritu ma-
 narunt, ad ordinem propiè non autem ad
 conscientiam aut ipsum Dei cultum re-
 feruntur. Hominum mandata licet eo-
 3 rum proculbubiò qui sacra tractabant, au-
 dio tamen disertè à Domino inania pro-
 4 nuntiari. *Quæ dicunt, facite*, inquit Christus: sed præcedit conditio, quum videlicet se-
 derint super cathedram Moſis. Nam alio-
 qui iubet idem Dominus caueri Pharisæo-
 rum fermētum. Audio habendū vt Ethni-
 5 cum & Publicanum qui non audierit Ec-
 clesiam.

Obiect. 1.
 cū respon-
 sione.

clesiam. Sed eundem Christum audio Phariseorum ablutiones reiicere, earundem traditiones coarguere, totius denique synagogæ proscriptionem nihil omnino curare. ex quibus intelligitur aliud esse Ecclesiam quæ spōsi sui vocem audiat, aliud speciosam larvam quæ Ecclesiæ speciem mentita, gubernandæ familiæ leges nō accipiat sed ferat. Audio solutum & ligatum in cælis quicquid soluitur aut ligatur in terris, sed ita vt soluendi & ligandi leges à Domino accipiant fidi mysteriorum Dei dispensatores nō ex sua, sed ex heri sui voluntate. Audio & Apostolum testantem Ephesiis, sese illis omne consilium Dei, nempe quod ad salutem nostram, & Dei cultum attinet, exposuisse. Idem scribit, *Dico ego non Dominus*, sed vt Spiritum Dei habens, & vt Apostolus. Et hic nimirum locus est quem nobis obiicient aduersarij, vt qui se quoque Spiritum Dei habere iactent, nimirum ad Ecclesiæ gubernacula collocati tanquam Apostolorum successores. Ego verò male ipsos doctrinam quàm sedem Apostolicam demonstrare, ne Caiaphæ sint similes, qui ex Aaronis cathedra Filium Dei vt blasphemum damnauit. Deinde etiamsi idem docerent atque Apostoli, affirmo tamen ipsos videri non posse successores A-

postolorum, sed, vt plurimum ipsis largiar, eorum duntaxat qui ab Apostolis constituti sunt per singulas Ecclesias. Neque verò istud discrimen parui est momenti. Quū enim Apostolis onus impositū esset plantandi Ecclesias per vniuersum orbem terrarum, non dubium est quin præ cæteris & authoritatem peculiarem ordinādi Ecclesias, & explicandæ diuinæ voluntatis cum maxima Spiritus efficacitate habuerint. Iis verò qui ab Apostolis per singulas Ecclesias constituti fuerūt, nihil aliud curandum fuit quàm vt Apostolicæ tū doctrinæ tum disciplinæ custodes essent: quod suo iam seculo quum à nonnullis non satis diligenter obseruari Paulus experiretur, queritur non deesse qui scœnum & stipulam extruerent, atque adedò anathemati deuouet quicumque aliud Euangelium præter id quod ipse prædicarat annuntiarent. In summa igitur vt Dominus per Apostolos aliquas etiam consciētis leges posuerit, negamus tamen hoc ius in quenquam postea translatum, quoniam plene & integrè munere sibi cōmisso defuncti sunt Apostoli, vt nihil eiusmodi faciēdum posteris reliquerint. Deinde quum iubeamur probare spiritus, quod obsecro experimentum ostenderint isti loquentis in ipsis Christi? Nam vt cætera

omittam

omittam quæ hac de re pluribus dici possent, annon aliquid præter Euangeliû Pauli facit, qui quod ille facere nec voluit nec debuit, cœlibatus laqueum omnibus pastoribus, presbyteris & diaconis imponût: & ita quidem vt coniugatum esse & in carne esse ac proinde Deo non placere, vnum & idem esse affirmant? Ex hoc autem illud 5 effectum volo, ius istud non esse Ecclesiasticum appellandum, quum Ecclesia extructa sit supra fundamentum à Prophetis & Apostolis positum, sed hanc ipsam esse dæmoniorum doctrinam: quod euëtus etiam ipse ostendit.

Non tamen, inquit, damnamus nuptias, vt Tatianus & alij. Cedò igitur quod inter vos & illos aliud discrimen, quàm quòd illi in omnibus, vos in certis duntaxat personis nuptias damnatis? At non vt impuras, inquit, quum illas etiam inter sacramenta numeremus, & palàm eis benedicamus. Mirum fanè hominum genus. Cur ergo Hieronymum, Syritium, Innocentium apertè aduersus matrimonium torquentes quicquid in sacris Literis aduersus quæuis scelera dicitur, non hoc nomine repudiatis? Quòd si seriò adnumeratis matrimonium rebus omnium purissimis, id est sacramentis, quî fit, obsecro, k. ij.

Obiect. 9.

Respons. 1.

2

vt ei cum ordinibus sacris, alio videlicet, vt vultis, sacramento, tam malè conueniat, vt scortatorem, adulterum, potiùs quàm maritum quantumuis honestum & pudicum, sitis ad ordinationem admiffuri? Quem enim vnquam à vobis ordinandum rogastis, an virgo esset? imò quem tandem in tota vestra hierarchia auderetis bona conscientia iurare aut etiam præsumere virginem, ac proinde nec scortatorem esse nec adulterum, ne quid turpius dicam?

Secundum
argumen-
tum.

Sed & illud quæro, sitne habendum ius illud Ecclesiasticum, quod Nicenæ Synodi decreta manifestissimè conuellit. In his enim disertè ex verbo Dei & doctrina Apostolica pronuntiatur impollutum esse episcoporum etiam & aliorum in sacris ordinibus constitutorum congressum cum vxoribus ante ordinationem ductis. Cur igitur pro Ecclesia habebimus eorum cœtus qui contrarium postea censuerunt? At non

Obiect. r.

tamen, inquiunt, constituit Nicena Synodus licere, mortuis vxoribus quas iam habentes ordinati fuerint, alias postea ducere.

Respons.

De hoc verò postea viderimus. Nunc illud satis est demonstrasse, coniugio cum sacris ordinibus optimè conuenire ex Nicenæ quoque Synodi decreto: quam isti
catho-

catholici scilicet pro sacra & inuiolabili ducunt, quos non pudet pronuntiare eos in carne esse, nec Deo placere posse qui matrimonio vtantur. Operæpretium est autem intelligere quid etiam hac in parte prætexant. Fuit, inquit, illis Apostolorum temporibus Ecclesia ex Gentibus & Iudæis collecta. Illis ne scortari quidem flagitium erat: istis cœlibatus erat etiam inuisus & vsitata polygamia. Quid mirum est igitur, inquit, maritos etiam fuisse ad sacra ministeria admissos in tanta cœlibum penuria? Hoc autem incommodum quum nunc cessarit, meritò aliter Ecclesiæ visum est. Ego verò fateor, boni viri, eam tum fuisse temporum rationem. Sed non nisi propter cœlibum penuriam toleratos fuisse ad tempus maritos, vnde tandem colligitis? Imò si sacerdotij dignitati tantoperè repugnat coniugium, vt necessarium sit cœlibatus vinculum, qua conscientia tolerare illud potuerunt Apostoli, idque ne vocula quidem emissa, ex qua intelligeretur aliter posteris faciendum, quoniam quod tum facerent, temporibus dare cogerentur? Imò si ita res se habebant, an non præstabat Paulum totum illud, *Vnius uxoris virum*, omittere? Nam illud, *Velim vos omnes esse vt meipsum*, ad totam sanè

Obiect. 2.

Respons. 1.

Obiect.3. Corinthiacam Ecclesiam dirigitur. Ergo,
 Responf.1. inquit isti, multo magis ad Clerum. Ita
 verò esto, quid inde conficietis? Hoc vide-
 licet Paulum optasse, quod & ipsi optare-
 mus, nempe vt quotquot in ministerio Ec-
 clesiæ sunt, donum continentiaë haberent
 sicut habuit Paulus: & cœlibes esse possent
 vt fuit Paulus, & quidem ob eas demum
 causas quas ibi Paulus recenset, non ob il-
 las quas postea commentis estis. Hoc, in-
 quam, & ipsi vellemus. Sed quis hoc præ-
 stabit? quod quum ita se habeat, cur potius
 dicitis, *Qui vult capere, capiet*, quàm cum
 2 Christo ipso, *Qui potest capere, capiat?* & cur
 laqueum audetis torquere, quem ne collo-
 quidem cuiusquam iniicere ausus est Apo-
 stolus, nedum vt cuiusquam strangulandi,
 3 exemplum vobis præbuerit? Illa porrò e-
 iusdem sententia, *Melius est nubere quàm
 vri*, annon etiam est vniuersalis & indefi-
 nita? Cur non ergo & ista multo magis ad
 Clerum pertinebit, etiam si aliter Epipha-
 nius, & alij post eum sentiunt? Sicut enim
 cœlibatus commodis eget Clerus præci-
 puè, (quod erat superioris argumenti fun-
 damentum) ita etiam nulli sibi magis ab v-
 stione cauere tenentur quàm quorum ma-
 ximè periculosus est lapsus.

Tertiū ar-
 gumētum.

Quid quod pronuntians Apostolus ho-
 noratas

noratas esse nuptias & cubile impollutum, *ἐν παντί in omnibus*, omnem sanè exceptionem omnib⁹ præcidit? Hoc enim si ad personas referas (quod omnino faciendum videtur) videtis neminem prorsus excipi, in quo non sit honestum coniugium si eo sibi utendum censuerit: ad eò vt si Paulus etiam aliorum Apostolorum exemplo, vxorem duxisset (duxisset autem proculdubiò si iudicasset expedire, & nisi cõtinentiæ donum habuisset) nihil turpe vel Christi Apostolo indignum fuerit facturus. Sin verò id mauultis neutro genere accipere, & *per omnia* interpretari, quo tãdem spiritu gubernantur qui ab eo quod per omnia purum fuerit, sacerdotes necessariò etiam perpetuò quo voto prohibendos fanciunt? an quòd non omnia quantumuis alioqui licita quouis deceãt? Cur ergo *vnus vxoris viros* admittit nominatim Apostolus?

Sed & hunc nodum velim mihi ab istis castissimis votariis expediri. Cœlebs fuit Paulus. an verò ex voto? minimè profectó. Mentitus enim esset quum sibi quoque & Barnabæ diceret potestatem fuisse vxorem sororem circuducendi. Ita enim omnino locum explicandum esse supra ostendimus. At cur non ex voto? Certè quoniam quum satis intelligeret Continen-

Quartū at
gumẽtum.

k. iiij.

tix donum ex eorum genere non esse quæ vel quibusvis vel semper & in perpetuum Dominus largiretur, homo alioqui de misericordia Dei certissimus, tamē ne sibi ipsi quidem laqueum iniicere voluit.

Obiectio.
Gratianus
 26. quæst. 1.
 in principi
 pio, §. his
 ita. & 35. q.
 1. ad fin.
 Sexta Syn-
 odus, can.
 12.

Respons. 1.
Epiphani.
 contra A-
 postol. &
 Catharos.

Ventum est igitur à nonnullis ad aliam quandam rationem, quòd videlicet Apostoli inchoarint duntaxat ædificium quod postea suis ornamentis oportuerit decorari: inter quæ vel præcipuo loco numeranda sit virginitas. At ego fanè miror potuisse quenquam vnquam somniare puriorem vel ornatiorem vnquam fuisse Ecclesiam quàm Apostolorum temporibus. Quis enim adeò cæcus est vt non videat, quis adeò præfractus vt non agnoscat (siue doctrinæ puritatem, siue Ecclesiæ formam & ordinem, siue pastorum præstantiam, siue auditorum virtutes consideremus,) aurea tum verè secula fuisse præ iis quæ statim consequuta sunt? Itaque hoc ego confidenter dico, vix vllos magis Ecclesiæ nocuisse quàm illos ipsos Episcopos, qui ea tum doctrina tum Ecclesiæ forma vt quàm simplicissima sic etiam quàm optima non contenti, quam Apostoli tum scriptis tum ipso vsu constituerant, non de retinenda illa natia pulchritudine, sed de fuce potius & calamistris ineptè laborarunt, eoque

rem

rem adduxerunt vt virgineum tandem Ecclesiæ vultum, in meretricium habitum planè transformarint. Rectè igitur Augustinus, citante etiam Espensæo, hac ipsa de re differens, *Nec eos, inquit, audiamus, qui viduas si nupserint, tanquam adulteras damnant, & super doctrinam Apostolicam se prædicant esse mundiores: qui si vellent nomen suum agnoscere, mundanos se potius quàm mundos vocarent, qui viduas suas vri cogunt, quas nubere non permittunt, Paulo qui mauult eas nubere quàm vri, non habendi prudētiores.*

August. de agone Christiano. cap. 31.

Ac de viduis quidem suo loco dicemus. Quod autem de viduis dicitur, cur non & in virginibus locum habeat? Nisi fortasse in illis quidem prudētiores Apostolos, in his verò imprudentiores arbitrabimur. Quod si quis excipiat Augustinum de virginitatem aut viduitatem professis nō agere, verum fortasse dixerit, sed quid inde effecerit? An enim vouendo obtineri potest continentix donum, ac non potius stultè vouet qui continentix donum antea non habet? Et vnde hæc quoque vouendi ratio profecta est, nisi ab iis qui sibi visi sunt Apostolis prudentiores?

Obiectio.
Responsi.

Denique illud nobis respōdeant velim, vnde tandem ius istud Ecclesiasticum cœperit. Neque enim adhuc ea de re inter

Quintū argumētum.

Veteribus primisynodis vorū cœlibatus incognitū fuisse. ipsos liquet. Imò tanta est hac in re & inter Canonas & inter veteres Patres discrepantia, vt nullus adhuc sit repertus qui eos inter se possit conciliare: quod quàm paucissimis fieri poterit demonstrabimus, lectore ad Espensæi farraginem reiecto, vbi planè inueniet, φάρμακα πολλά καὶ ἐὶ δὴ ἀμεμζμένα, πολλά δὲ λυγρά. Nos præcipua tantùm carpemus.

De Canonibus Apost. Primùm igitur quod ad Canonas Apostolicos, siue *ἐπιταγὰς* à nescio quo Clemète collectas, & Græcè nuper editas attinet, quum inter apocrypha meritò numerètur, non est quòd moremur quicquid inde pro-

Can. Apostol. 5. ferri potest. Hoc tamen constat, illic inhiberi omnino in sacris ordinibus constitutis ne religionis obtentu vxores suas eiciant. quod (vt ab aliis etiam est obseruatum) fru-

Distin. 28. can. si quis docuerit, & dist. 31. post canonem quicunque. strà deprauare conatus est Gratianus, nihil aliud intelligēs hïc præcipi quàm ne alendarum vxorum curam abiciant. Neque verò libro *ἐπιταγῶν* sexto, cap. 17, statuitur vt voueant continentiam, aut etiam ab vxorum congressu abstineant Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sed duntaxat vt illa mortua, aliam ducere non possint, de quo interdicto alibi dicemus.

De Ancyrana Synodo. Ex Ancyrana Synodo particulari quæ aliquot annis Nicenam vniuersalem præ-

Ancy. syn. can. 10. cessit,

ceſſit , liquet rogatos fuiſſe ſaltem Diaconos cœlibes ecquid ea conditione vellent hoc munus obire vt vxores poſtea nō ducerent, quod tamen etiamſi non promiſiſſent, nihilominus ab Epifcopo admitti poterant : & eis integrum erat poſtea vxores ducere. Sin verò vel ſilentio vel expreſſis verbis id polliciti , poſteà, quòd continere non poſſent , matrimonium contraherent, expungebantur ex Diaconorum numero. Hæc porrò ordinatio etſi patefecit iam tū nescio quid labis aſperſum fuiſſe Apoſtolicæ doct̄rinæ puritati, quum nihil tale neque Apoſtoli Hieroſolymis commemorent quum primos Diaconos eligunt, (inter quos Nicolaum ſaltem & Philippum coniugatos fuiſſe conſtat) neque Paulus præcipiat vbi de Diaconis agit: tamē ſi quis quæ tum fuerit Eccleſiarum conditio , & quid ibi cōſtituatur, propius inſpiciat, magna æquitate niti comperiet quod illic decernitur: quod qui non conſiderant , idcòque Canonas tanquam vniuerſales quaſdā regulas eſſe arbitrantur , multa perperam explicāt , nec poſſunt tamē ſeſe ex iis quos vltro ſibi nectunt nodis, vlla ratione extricare. Inops adhuc erat Eccleſia vixdum ex illis aſiduis perfequutionibus emergens. grauiſſimū erat hoc onus, quū deligendus

esset Diaconus aliquis , simul grauari Ecclesiam magnæ alicuius familiæ pondere. Quauis enim, vt ex aliis locis apparet, priuatæ facultates cū Ecclesiasticis non permiscebātur , tamen id non poterat tā commodè caueri quin Ecclesia damnū insignē acciperet , vel ob hanc vnā causam quòd domesticæ familiæ simul & tam laborioso muneri satisfacere esset perdifficile. Nō dubiū est igitur quin optima ratione dederint operam patres illi, vt cœlibes si fieri posset (modò & ipsi idonei essent) deligerentur: quòd si qui non occurrerent, saltē à deligēdis nondum maritis flagitandum censuerint , ecquid se sperarēt vxoribus deinceps carere posse. Hoc autem omne factū fuisse ex æquo & bono, & absque vlla conscientiarum tyrannide , vel illud ostendit quòd licuit vnicuique quod sentiebat ingenuè respondere , nec propterea quisquam vt diaconatu indignus reiciebatur. Quòd si quis sibi temerè promississe compertus esset quod postea præstare diutius non posset, neque matrimonium dirimebatur tanquam contra voti alicuius obligationem initum (nulla enim ἀρχή, id est voti, sed ἐπαγγελίας, id est spontaneæ promissionis ibi fit mētio, quod Latini interpretes professionem sunt interpretati) neque communione

nione Ecclesiæ eiiciebatur, neq; inter scortatores pœnitentes tum stare iuebatur: sed duntaxat, quanuis non sine aliqua leuitatis macula, alteri locum cedebat. Quorsum hoc autem ad istam diabolicam voti tyrannidem? quorsum ad perfectius nescio quod Ecclesiæ Christianæ ornamentum? quorsum ad matrimonij contumeliam vt rei cuiuspiam impurissimæ & quæ ad vitandum duntaxat deterius malum concedatur? Sed quorsum hæc aduersus nostros Catholicos? Ostendant isti mihi in tota sua Hierarchia vel vnum diaconum, & ipsos audiam de his rebus disputantes. Nos verò sanè, per Dei gratiam, meliùs & iustioribus de causis possumus de hoc negotio disceptare.

In eâdem Ancyrana synodo, *οἱ παρθε-
νίαν ἐπαγγελόμενοι*, id est qui vltro promiserunt continentiam, nisi stent promissis, iubentur *τὸ ὄρον τῆς διγάμων*, id est tempus digamorum pœnitentiæ præscriptū implere. Ac de digamis quidem istis agemus suo loco. Hunc autem canonem quis non videt prorsus cum alio consentire, & quod de Diaconis in priore dictum fuerat, vniuersaliter hîc statui? Iam tum enim Ecclesiam inuaserat superstitiosa illa cœlibatus admiratio, vnde exortum illud decretum cui

intercessit in Nicena Synodo Paphnutius. sed quàm procul adhuc à consequuta corruptione totum hoc abesset, vel hoc ostēdit, quòd ne inter scortatores quidem pœnitentes, nedum inter adulteros, nedum inter incestuosos censebantur qui contra promissum vxores duxerant. Itaque distinctio illa quam etiam sequitur Espensæus, inter simplicem hanc pollicitationē & votum solenne, siue inter laicalem & velatam virginem, quasi alia vocē conciliari non possit hic Canon cum Chalcedonensis synodi canone 16, quo virgines & monachi non continentes excōmunicantur, nihil ad rem facit. Nego enim Ancyranæ Synodi temporibus fuisse illum istiusmodi voti vsum in Ecclesia: nego etiam in illo Chalcedonensis Synodi canone vllam fieri dirimendi matrimonij mentionem (totum enim hoc postea iuuevit in Ecclesiam superstitione,) ac proinde causam nō fuisse dico cur hoc loco distinctio ista quæreretur.

De Neo-
cæs. syno-
do.
Neocæs.
can. 1.

Id autem quod dico multo etiam magis cognosci potest ex alia Synodo, quæ & ipsa vetustior habetur quàm Nicæna, nempe Næocæsariensi, in cuius canone primo, presbyter si vxorem duxerit; ordine suo duntaxat mouetur: sin verò sit scortatus, vel adulterium commiserit, grauius puni-
tur

tur. Nam certè si quis tum fuisset vsus istiusmodi voti quale isti imaginantur, interuenisset in ordinando presbytero, ac proinde matrimonium omnino fuisset di-remptum, sicut postea inuecta illa voti necessitate, quàm seuerissimè cautum fuit. Interea tamen hoc negari non potest quin iam tum qui cœlibes ad presbyterium erant vocati (de his enim vnus hoc accipiendum apparet & ex Gangrensi penè tota Synodo, & ex Sextæ canone decimo tertio) vel abdicarentur, vel continentiam promissam seruare tenerentur, cuius etiam rei causas paulò antè exposuimus. Quorsum hoc autem ad istius voti necessitatem? quorsum denique ad Catholicos nostros presbyteros?

Proxima fuit illis synodus illa Nicæna omnium vniuersalium vt prima ita etiam celeberrima, in qua quum disertè transitum sit in Paphnutij sententiam asserentis, non in Oriente duntaxat (an enim alius est Orientis, alius Occidentis Deus?) nec duntaxat Episcoporum, sed omnium τῶν ἰεργ-
πικῶν καταλόγῳ cum propriis vxoribus concubitum idque non ex iure nescio quo ἀ-
γράφῳ vel Ecclesiastico, sed ex diserto Dei verbo purum ac legitimum esse, contra eorum superstitosam opinionem qui hanc

Nicæna synodus.

ipsam obtrudere vouendi cœlibatus legē iam tum cogitabant: aut fateantur necesse est nostri boni Catholici (Conciliorum & sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ fortissimi scilicet assertores) errasse concilium quod iidem ipsi quoties libuit quatuor Euangeliiis (sic enim loquuntur) exæquant, aut se potius magni erroris conuinci, quā ei ex diametro obsistant, idque in re tanti momenti, quanti vix vlla esse potest. Itaque mirū est quod ex ipso Espensæ, ingenuo certè hac in parte scriptore, didici, Torrensem, insigne illud Catholicæ Romanæ sedis columnen, eò vsque efferuescere vt Socratem & Sozomenum ausus sit hac in re mendacij accusare. Quoniam autem idem Torrensis negat in actis illius Synodi tale quicquam reperiri, adscribam totam eius facti historiam, tantisper dum integra acta prælo tradantur, sicut illa non ita pridem sum nactus, & quidem in Italia bona fide descripta, ne quis à me fuisse deprauata causetur. Sic ergo illic narratur historia:

Εδόκει πρὸ τῶν ἐπισκόπων, νόμον νεαρόν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, ἢ ὡς καὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐκκλησίας, ἔτω ἢ τὸ ὀρεῖσθαι. Ἐ' γραφον οὖν καὶ τὰ μὴ δεῖν τοὺς ἱερομένους, εἴτε ἐπίσκοποι, εἴτε ᾠρεσβύ-
 τροι,

τεροι, εἴτε δῆκονοι, εἴτε ὑποδιάκονοι, εἴτε πρὸς
 τῷ ἱερατικῷ καταλόγῳ, συγκαταδεῦσαι ταῖς
 γαμεταῖς αἵ ἐπιλαϊκοὶ ὄντες ἠγάγοντο. τού-
 των ἕτω διατυπουμένων, ἀσπασὶς ἐν μέσῳ
 τῷ ὄχλῳ τῷ ἑπισκόπων ὁ θεῖος Παφνέπος,
 μεγάλη φωνὴ ἐβόησε λέγων, μὴ βαρυνέτε
 τὸν ζυγὸν τῷ ἱερομνήαν. τίμιον γάρ, φησιν,
 ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ἵνα μὴ
 τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκραιβείας, τὴν ἐκκλησίαν
 μάλλον πρὸς βλάβητε. ἔγάρ, φησι, πάντες
 δύνανται φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἀσκησιν.
 εἰδὲς ἔν, ὡς οἶμαι, φυλαχθήσεται ἐν τῇ σω-
 φροσύνῃ, τῆς ἐκάστη γαμετῆς τῷ ἀνδρὸς σε-
 ρουμνῆς. σωφροσύνη δὲ καλὴ καὶ τῆς νο-
 μίμου γαμετῆς ἐκάστη τὴν σωέλδουσιν λέ-
 γω. μὴ μὲν ἄπορροζόγησθε ταύτην καὶ ὁ Θεὸς
 ἐξέλξει, καὶ καὶ ἀπαξ ἀναγνωστῆς ἢ ψαλτῆς ἢ
 λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο. Καὶ ταῦτα ἔλεγε τοῦ μέγας
 Παφνέπος, ἀπειροῦ ὢν γάμου, διὰ τὸν ἠπίο-
 θεν ἐν ἀσκητικαῖς ἀναξέρεσιν αὐτὸν, διὸ πει-
 σθεὶς ὁ πᾶς τῷ ἑπισκόπων σύλλογος τῇ τῷ
 ἀνδρὸς συμβουλίᾳ, ἀπέστησε πρὸς τῷ ζητή-
 ματος τούτου, τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῷ
 βελομνῆαν καὶ συμφονίαν ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας
 γαμετῆς. Id est,

Placebat quibusdam Episcopis in Synodo NOVAM legem in Ecclesiam introducere, & vt de aliis Ecclesiæ rebus, ita etiam de hac decernere. Censebant igitur oportere qui sacerdotio fungerentur, siue presbyteros, siue diaconos, siue subdiaconos, quicumque denique in sacerdotali catalogo censerentur, ab vxorum concubitu abstinere, quas adhuc laici duxissent. quæ quum ita ordinarentur, confurgens in media Episcoporum turba diuinus Paphnuthius, magna voce clamans, Ne, inquit, aggrauate Sacerdotum iugum, quum honoratæ sint in omnibus nuptiæ, & cubile impollutum, ne potius ista summè exacta seueritate detrimentum Ecclesiæ afferatis. Nec enim, inquit, omnes tuendæ isti rationi vitæ ab omnibus istiusmodi affectibus alienæ, pares esse possunt: nec quisquam, opinor, castitatem seruabit, si vxores suis maritis priuentur. Aio verò honestam etiam castitatem esse, cuiusque cum legitima sua vxore congressum. Non igitur separate quam Deus coniunxit, & quam semel quispiam adhuc lector aut cantor aut laicus duxit. Hæc tum igitur dixit Paphnuthius, & quidem nuptiarum expertus, vt qui fuisset à pueris in asceteriis educatus: cuius consilio quum assensus esset vniuersus Episcoporum

scoporum cœtus, de hac quæstione tacuit, & cui ex mutuo consensu libuisset à sua vxore abstinere vniuscuiusque arbitrio reliquit.

Hæc tum igitur placuerūt Nicenæ Synodo, in quibus sanè non inuenio quæ apud Socratem, Sozomenum, & Nicephorum adeò disertè leguntur de non ducenda post ordinationem vxore. Nec tamen inficior posse hoc vtcunque ex istis etiam colligi, sed voti tamen nulla ibi adhuc mentio. Cur autem cœlibes ordinati, vel quorum vxores post ordinationem defunctæ fuerant, si vxores ducerent, exauctorarētur, causa non erat vel quòd cōiugio cum sacerdotio non conueniat, (hoc enim manifestè refertur ex ipsius Paphnutij verbis & synodi assensu) vel quòd continentia ex voto necessitas fuisset vnquam illis imposta, (hoc enim si ita esset, istiusmodi coniugium fuisset ipso iure nullum, & durissima pœnitentia iam tum fuisset illis iniuncta) sed quòd cœlibes tãquam magis idonei, liberi videlicet à rei domesticæ curis, maritis anteponerentur. Ista tamen cautio fuit sanè fœnum & stipula, quanuis super fundamētum extructa, sicut tristissimus rerum euentus ostendit: tanti est momenti ex solo Dei verbo sic sapere vt nusquam neque ad dexteram ne-

que ad sinistram deflectas.

Vetustissimi
mos patres
votū cœli-
batus igno-
rassent.

Etsi verò præcipuè ex legitimarū Synodorum decretis probabiliter iudicandum est quæ tum fuerint maioris & sanioris partis iudicia, tamen quoniam solēt nostri Catholici quoties illis placuit, peculiare huius vel illius scriptoris sententias nobis obicere ex quibus postea vniuersales suas conclusiones extruant, idcirco placuit ne hanc quidem partem intactam relinquere, quod mihi sanè difficile non fuit, aliorum multorum ac præsertim D. Petri Martyris laboribus adiuto.

Dico igitur nullum ante Synodum Nicænam, id est trecentis & amplius annis à Christi aduentu reperiri idoneum scriptorem, ex quo ius istud Ecclesiasticum per ea tempora viguisse appareat, quāuis minimè negandum sit iam tum cœlibatui quidem plus, coniugio verò minus quàm oporteret tributum fuisse, atque ad eò Satanam in angelum lucis transformatū prima tyrannicæ istius legis quæ veram castitatem ex orbe terrarum tandem profligauit, iam tum facere fundamenta cœpisse.

Apostoli:

Quid ergo statuerit Paulus, id est, quid in Ecclesiis tū ipse fecerit, tum faciendum docuerit, ex eius scriptis apparet. Non aliter autem sensisse aut fecisse reliquos Apostolos,

stolos, vel ex eo constat quòd vxores circumducere non dubitarent.

Ignatius virgines ad puritatem exhortans, disertè cautionem addit, *Nō tanquam nuptias abominantes, sed ut præstantius quiddam appetentes, non culpanda coniunctionis gratia, sed ut leges diuinas meditemini.* An verò nos aliter de istis docemus? Interea voti nulla ne tenuissima quidem mentio.

Ignatius.
Ignat. ad
Philad.

Iustinus multos testatur in Ecclesiis extitisse qui ad extremam senectutem perpetuam virginitatem seruarent: voti verò aliquis nusquam meminit. *Quæstionū enim liber Iustini esse non potest, ut qui Manichæos & Origenem nominet. Sed tamen quod ibi de Monachis scribitur, pro nobis etiam facit, utpote quos scriptor ille non dicat aliqua voti necessitate, sed* *σώφρων λογισμῶ κατεχομένους τὰς γαμικὰς ἡδέσιας ἀποσραφῆναι,* id est, ratione ad castitatem comparata cohibitas coniugales voluntates aduersari. Idque etiam multo magis confirmatur ex eo quòd multis post annis Athanasius Magnus, idq; ex ipsa Ægypto Monastices domicilio totidem verbis scripsit, *Multi quoque ex Episcopis, inquit, matrimonia non inierunt; monachi contra parentes liberorum facti sunt: quemadmodū vicissim Episcopos filiorum patres, & monachos generationis potestatem:*

Iustinus.
Iust. apol. 2

Idē quæst.
25.

Athanasius.
Athanasius.
episc. ad
Dracontium.

non quaesuisse animaduertas. Sic enim licet, & ad eum modum nō prohibetur, sed quisque ubi volet decertat. quem Athanasij locum citans Espensæus, frustra conatur eū eludere.

Dionysius
Corinthius

Dionysius autem Corinthius in epistola ad Gnosios, referente Eusebio, ipsōque ad eō Hieronymo, Pinitum Episcopum grauius monet ne hoc iugum castitatis fratribus imponat. Quōd si excipiant isti, ne se quidem velle quenquam ad votum castitatis cogi, quis non manifestum ipsorum dolum animaduertat? Quum enim carere ministris Ecclesia nō possit, nolint autem ipsi quenquam ordinari nisi qui cœlibatum voueat, an hoc votum liberum esse patiuntur? Nam certè ita fit vt nō minus necessarium euadat votum, quàm est Ecclesiæ necessarium ministerium. Præterea vt neminem ad vouendum cogant, annon tamen ad cœlibatum seruandum cogunt? Nempe, inquirunt, quoniam vouisti, tute tibi hanc necessitatem imposuisti. Imò verò vestrum fuit & stulta vota, ne quid nunc acerbius dicam, prohibere, & semel facta, in iis saltem qui vruntur, irrita pronuntiare, vt vnicuique salua maneret libertas nō carnis, sed spiritus, quia qui propter vitandam scortationem nubit in Domino, spiritui certè seruit, non carni.

Clemens

Clemens autem Alexandrinus ex pro- Clemens
Alexandri-
nus.
Cle. Strom.
lib. 3.
fesso matrimoniū defendit in ipsis quoque
Apostolis, nedum vt in eorū successoribus
improbet. & multa etiam argumenta refel-
lit à nobis antea refutata. Duobus tamē lo-
cis meminit *ὁμιλογίας*. Neque verò nego ab
iis qui cœlibes ordinarentur petitum fuisse
an constituissent in cœlibatu permanere,
sicut ex Ancyrana Synodo paulò antè dixi-
mus. Verùm hoc nego fuisse votum: nego
pro cultu Dei habitum: dico fuisse etiam
ordinatos, si ita visum esset Episcopo &
plebi, qui rogati respōderent sese vxorem
nisi continere possent ducturos. Dico vxor-
es etiam post illam pollicitationem duce-
re, nulla ob id scortationis nedum adulterij
aut incestus pœnitentia ipsis imposita, po-
tuisse: quanuis postea qui hoc fecissent iussi
sint exauthorari, nimirum propter leuitatis
notam: dico etiam inauditū fuisse vt à con-
iugatis ordinādis peteretur vt ab vxoribus
suis abstinerent, quod à primo Eliberino
Concilio, cōtra Nicænam Synodum statui
nec debuit nec potuit.

Tertullianus verò, presbyter quū esset, Tertullia-
nus.
vxorem etiam habuit, cui duos libellos in-
scripsit, nedum vt censeret sacerdotium
pollui coniugio. Quum autem Romæ, teste
Hieronymo, præcipuè vixerit, & Africa-
I. iij.

nas Ecclesias (fuit enim Carthaginienſis presbyter) conſtet ad Occidentem pertinere, nullum hîc ſubterfugium iis patet qui vbi Orientem aliter quàm Occidentem in hoc factitare ſolitum reſponderunt, omnes nodos pulchrè ſe expediſſe ſomniât. Nam vt concedam (Romano præſertim pontifice ſedulam hîc operam Satanæ nauante, vt ex Syritij & Innocentij blaſphemiis apparet) aliquanto tardiùs in Oriente quàm in Occidente tyrannidem iſtam inualuiſſe, quid ad nos iſta diſtinctio, qui non quid ab his vel illis ſit factum, ſed quid fieri ab omnibus ex Dei verbo oportuerit, quærimus? An verò duplex eſt Eccleſia Catholica? an alius Oriētis, alius Occidentis Deus? an quod in Græcia licet, Romæ peccatum eſt? & tamen ne tum quidem Romæ peccatum hoc fuiſſe ecce ex Tertulliano oſtendimus, alioqui acerbifſimo repetitarum nuptiarum hoſte. Quod autem ex eodem citatur de virginibus velandis nihil ad votum iſtud quod poſtea noua neſcio qua velaminis ſpecie inſigniri cœpit, quauis minimè inſicier ibi mentionem fieri virginum quæ, vt ipſe loquitur, *ſanctificare carnem propoſuerant*, itémque earum quæ ex conſenſu continebant, pro quo Tertullianus, duriter ſanè, *contumeliam committentem*

munem recusasse scribit. Quis enim vnquam vel in viris vel in mulieribus continendi propositum non laudauit, nisi prorsus impudens? modò id quidem ad rectum finem referatur. Sed quod Satan hoc prætextu in Ecclesiam Dei inuexit, & cui Deus ipse è cælo tot postea seculis maledixit: quod denique modicæ semper fuit utilitatis: itémque quod ipsæ veterum cœlibatus patronorù querelæ (nisi hoc veluti fatale quoddam malum fuisset) satis commonefacere poterant optimos eorum temporum Episcopos, omnino esse intolerabile: hoc illud est quod affirmo in puriore illa Ecclesia, id est trecentis minimùm annis à Christi aduentu fuisse inauditum, votum nimirum necessarium perpetui cœlibatus, quo miseræ conscientix contra expressum Dei verbum vltro perustæ non desinunt eò ruerre præcipites, quò tandem abripi scortatores & adulteros oportet. Itaque illud Ignatij, αἱ περιθένοι γνωσκέτωσαν πῶς κατέβρωσαν ἐ-
 αυτὰς, & illud ex eâdem Epistola, ἀσπάζομαι τὰς χριστολήπτας περιθένας, nihil contra nos facit, imò nostros bonos Catholicos vniuerso mundo teste, ac in primis ipsius conscientix morfu, plus satis redarguit. Video tamẽ ex eòdem Tertulliano duo præterea testimonia citari, vnum ex libro de

Ignatius.
 Ignat. ad
 Antioch.

Velâdis virginibus, vbi alias vocat virgines Dei, alias virgines hominum: alterum verò ex libro extremo exhortationis ad castitatem, quû tamen neuter ad rem faciat. Prior enim allusione quadam ad illud quod scripsit Moses de filiis Dei in filias hominum exardescentibus, (quem locum tamen absurdè profus, vt & veteres plerique, interpretatur) eas virgines quæ tum foris tum in Ecclesia velatæ semper comparebât sicuti modestas & pias decebat, distinguit ab iis quæ foris quidem absque velato capite incedebant, in cœtu verò tectæ cõspiciebantur, satis ex eo declarantes se in cœtu duntaxat modestiam virginicam simulare, quû foras egressæ formam suam quibusuis venditarent. In his verò quænam est vel tenuissima votiux, imo vlllo modo promissæ virginitatis mentio? Nihil enim certè neque has, neque illas nubere prohibebat, quantum ex Tertulliano conicere possumus. Alter autem locus manifestè ad viduarum ordinem pertinet, cuius etiam meminit libro ad vxorem priore, qua de re suo loco disseremus.

Origenes.
Orig. hom.
22. in Numer.
mer.

Origenem porrò, quû in plerisque fuerit impurissimus, & adeo etiã insanierit vt seipsum castrarit, cur pro iudice admittamus? *Iuge sacrificium*, inquit, preces intelligens,

non nisi à virgine aut à cœlibe præstari potest.
 Vbi verò hoc comperit? Quid enim factū
 olim esset Aaroni & aliis pōtificibus? quid
 Petro etiam in ipsa Roma coniugato, si hi-
 storicis credimus? quid aliis Apostolis v- Idē tract.
in Matth.
 xores circumducentibus? Eiusdem est fa-
 rinæ, quod idē numerat coniugiū inter illa
 quæ ad duritiē cordis dūtaxat concedūtur,
 quod argumētū proculdubiò Hieronymus
 ex eo deprompsit. Sed idē rectiūs alibi, cō-
 trà quàm sensit postea Hieronymus, docet
 sanctos quoque coniugatos offerre corpo- Idē in Ro.
12.
 ra sua hostiam viuam. Et alibi rectè inter
 eos qui onera importabilia imponunt, eos
 reponit qui nuptias prohibent. In summa Idem, in
Matth.
hom. 24.
 verò quorsum hæc ad votiuiam continen-
 tiam, & Satanicam perpetui cœlibatus
 legem?

Cyprianum porrò, etsi in libello de ha- Cypriau.
Cypr. epist.
11. lib. 1.
 bitu virginum, verbo deuouendi & dedi-
 candi vitur: tamen nihil eiusmodi sensisse
 quale postea in Ecclesiam inuectum est,
 liquet ex iis quæ apertè ad Pomponium
 scribit, nempe vt istæ etiam ipsæ virgines
 si se continere non possunt, nubant. Quòd
 autem ibidem iniunctæ pœnitentiæ ac tã-
 dem etiam, nisi admonitæ resipuerint, per-
 petuæ eiectionis meminit, quum ad eas re-
 feratur quæ continentiam simulantes de-

prehensæ fuerint vitiatæ , optimo sanè iure statuitur: neque contra nos facit: qui minimè omnium vel scortationes vel adulteria probamus , nec sanè continentiam damnamus , sed duntaxat perpetuum ac necessarium eius seruandæ votum.

Et hi quidem sunt præcipui illorū trium seculorum scriptores quos ego quidē nouerim. Abdiam enim illum ineptissimum & fabulosissimum scriptorem , quem etiā Romani ipsi inquisitores proscripserunt, vt & illam de passione Petri & Pauli fabulam quæ Lino inscribitur quid attinet refutare? Philonem verò vt concedam de Ægyptiis monasteriis loquutum , non video tamen quānam possunt isti cœlibatus votarij defensores in partes suas pertrahere. Sed absit vt tam ineptarum rerum Marcum Euangelistam auctorē faciamus. Proferent autem fortasse locum ex altera Epistola Clementi papæ inscripta , qua prohibetur ordinatis cubile vxorum inuadere , non minore penè seueritate quàm si parricidium admisissent. Quis verò quicquid illic scribitur non animaduertat nec iis temporibus nec grauitati apostolicæ vilo modo conuenire? Quid quòd hæc eadem apud Gratianum Lucio Papæ, ne verbo quidē immutato tribuuntur? Ego verò
vtrunque

Abdias.
Catal.in-
quisitorū.
anno 1559.

Linus.
Philo.

Clemens
Romanus.
Cle.ep.2.
ad Iacobū.
Dist.81.ca-
non.mini-
stri.

utrūque adulterinū esse non dubito. Quorsum enim si ita esset, legem cœlibatus, ut rem NOVAM tot annis postea dicerentur Episcopi nonnulli in Synodo Nicæna voluisse in Ecclesiam introducere? & quàm probabile est Romanos saltē Τοποτηρίτας, non fuisse tam vetustum decretū Paphnutio opposituros? Conciliū porrò quod Romanum appellant & Sylvestro tribuitur, presbytero à die suscepti oneris presbyterij coniugio interdicit: voti verò nō meminit, nec aliam pœnam præscribit quàm ut annos duodecim à suo munere abstineat.

Sylvester.
Conc. Ro.
primi
Can. 1.

Et ista quidem fortasse plus fatis. Volo tamen ulterius etiam progredi, ut nihil supersit quod veritatem possit obscurare.

Sexta Synodus vniuersalis.
Conc. Constantinop.
in Trullo.
can 12.

Quid verbum Dei, quid purior Ecclesia, quid denique expressis verbis probarit in Pahnutij sententiam Nicæna Synodus abundè diximus. Statuit tamen contrarium in Episcopis sexta Constantinopolitana Synodus vniuersalis, alioqui quod ad doctrinam attinet orthodoxa, ne quis calumnietur eam à me non admitti. Vtri credemus? Et quid hîc respondebitis Catholici? illud nimirum quod ibi expressè dicitur: nempe hîc non prohiberi suarum vxorū vsum Episcopis ut euertantur quæ

prius sunt Apostolicè constituta, sed partim vt fiat progressus ad meliora, partim ne status Ecclesiasticus vlllo probro afficiatur. Sed quid hoc est, obsecro, putare progredi Ecclesiam ad meliora si contra expressum Dei verbum prohibentis vxorem dimitti nisi propter fornicationem, aliquid in Ecclesia statuatur? Et quãuis non quicquid licet expediat, ac bonum sit etiã carnem non edere nec vinum bibere si offendatur infirmus frater, quis tamen ad vitandum offendiculum rectè censuerit præcipiendum quod Deus disertè prohibuit, & absque animæ pernicie facere non possis? nisi fortè præstat aliquẽ vri & seipsum perdere, quàm non nubere, vt superstitionulo gratificetur. Sed quid pluribus est opus? Audiatur illa ipsa Synodus canone proximè sequente. Ibi expressè reprehenditur & corrigitur vestra Catholica Romana Ecclesia, Catholici, quòd coniugatos presbyteros, diaconos & subdiaconos ordinandos ad cœlibatus professionem adigeret: & postea contracta matrimonia dissolueret. Sed & Carthaginensis Synodus quæ simile quiddam iam pridem constituerat, aliqua interpretatione explicatur, Quibus autem argumentis nititur ista sanctissimæ sedis & beatissimi Papæ Romani correctrix

Idem Cõc.
can. 13.
Romana
Ecclesiæ
falsi dog-
maris re-
prehensa
ab vniuersali Syno-
do.

correctrix Synodus? Primùm quod æquũ sit antiquum canonẽ Apostolicæ PERFECTI O N I S feruari. Secũdò, ne nuptiis quas Deus constituit, suáq; præsentia cõsecrauit iniuria afferatur. Tertiò, quoniam expresso Dei verbo cauetur, ne quod Deus cõiunxit, homo separet: & Apostol⁹ docet honoratas esse nuptias, & thorũ immaculatũ, & Alligatus es, inquit, vxori? ne quære solutionẽ. Quid verò vos ad ista potestis regere, Catholici? Lutherana certè hæc non sunt, neque Calviniana, sed vniuersalis Synodus sic decernit, cũ Nicæna hac in parte consentiens. Hæc, inquam, vestrã hanc legẽ vt Dei verbo, & Apostolicæ perfectioni repugnantẽ condemnat: & vos istius pertinacitæ non tandẽ pudebit? Operæpretiũ est tamẽ audire quid opponatis. *Nõ cõuenerat,* Obiect. 1.
inquit Hübertus Cardinalis, *ista Synodus ad tradendũ Romanis nouas cõstitutiones, sed ad destruendã Monothelitarũ heresin.* Quasi Respons.
verò nouũ fuerit post dogmatũ cõtrouersorũ decisionem, canonas de cæteris rebus statuere. Sed & F. Surri⁹ Carthusian⁹ hũc ca Obiect. 2.
nonẽ habet pro næuo, quòd, inquit, matrẽ omniũ Ecclesiarũ Romanã Ecclesiã pauci canones æquo acerbius perstringãt. Ergo Respons.
quid superest, boni viri, nisi vt etiã vniuersales Synodos legitimè coactas & congre-

gatas, imò & Romananam ipsam Ecclesiam errare posse fateamini, utpote quæ per suos legatos isti decreto non intercedens, in sui ipsius damnationem consenserit? Sed hoc lepidum est profectò, ut toties errasse censeantur Synodi quoties aliquid constituerint quod postea S. D. Papæ non allubescat.

Interea illud sanè manifestè liquet non posse istos Patres ab omni errore in superiore canone excusari, & quidem (quod eorum pace dictum sit) iis ipsis argumentis conuictos quibus aduersus Romanam Ecclesiam rectè vtuntur. Quicquid enim ad Diaconorum & Presbyterorum coniugium minimè dirimendum proferunt, valet etiã & ex Dei verbo & ex Apostolicæ perfectionis ordinatione in Episcoporum connubiis. Quo iudicio igitur ista quidem dirimunt, nescio quid melius, id est ipsa perfectione perfectius, imaginantes, illa verò dissolui, & quidem optimo iure, non patiuntur? Tanti nimirum est momenti à verbo Dei ne tantillum quidem deflectere. Ad Carthaginensem autem synodum quod attinet, ea intelligenda est quæ, quum Syritii & Innocētii primi blasphemias Occidēs infectus iã esset, habita est Carthaginæ, anno Domini 422, in cuius 3, 4, & 25, canone

Carthag.
Synodus.
Distin. 84.
Quum de
præterito.

nonne difertè cauetur de episcoporum presbyterorum & diaconorum castitatis vinculo implicatorum continentia, & quidem facta præcedentis Synodi mentione, nempe quintæ circa Innocentij tempora habitæ, cuius ea de re canonem tertium duobus locis inculcat Gratianus. Hunc igitur canonem quoniam sic explicat vniuersalis ista de qua nunc agimus Synodus, vt eum dicat duntaxat de eo tempore accipiendum quo munus suum obeunt, non autem quasi semper à suis vxoribus abstinere iubeantur, mirum quas hîc turbas boni viri Pighius, Torrensis, Sotus, excitent, ad eò quidem vt totam etiam Synodum conuitiis afficere audeant: tantus est bonorum Patrum pro Romanæ sedis tuenda dignitate zelus. Res autem ita omnino se habet. Citat tertius ille Canon illius Synodi posterioris, τὸ δὲ ἔργον τῶν ἀποστόλων ἐστὶν οὐδὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθεῖν, quod per Apostolos traditum est, & ab ipsa vsque antiquitate obseruatum. Id autem quum patres illi Constanti-nopoli coacti viderēt falsissimū esse si simpliciter accipiatur, idcirco verba ista eiusdem canonis ὑπερῶς θεῖς καθιερώματα, qui diuinis sacris subserviunt: & ista quarti canonis, οἱ τὰ ἱερά φιλῶντες, qui sacra contrectant; & ista vicesimi quinti, τὰ ἅγια μυστήρια

Distin. 84.
quum de
quorundā,
& 31. quo-
niā in Ro-
mani.

ἡλαφροῦν, quæ sacra mysteria contrectant: ista, inquam, verba non de munere ipso, sed de muneris, vt sic loquar, executione sunt interpretati: ita videlicet vt quemadmodū suæ demum vicis tempore Leuitæ & Sacerdotes à suis vxoribus abstinebāt, (quod tamen nusquam dicitur in Lege) ita etiam lex cœlibatus in Christianis sacerdotibus valeat. Eôdem etiam applicant illud Pauli, de continentia ad tempus. nec id quidem satis rectè, quum de extraordinariis precibus & ieiuniis ibi agat Apostolus, vt rectè tradit Dionysius Alexandrinus ad Basiliden. Sic igitur boni illi Patres explicarunt Canonas illos Carthaginenses, alioqui prorsus intolerabiles. Verum tantum abest vt ea res Ecclesiæ Romanæ adulatoribus satisfecerit, vt contrà tanquam falsarios acerbissimè conuientur. Et sanè mihi verisimilius est Carthaginienses illos ab Episcopis Romanis Syritio & Innocentio fascinatos, simpliciter potiùs continentia legem præscribere voluisse, cui errori iam abundè respōdimus. Imò quod hi statuunt de vicis tempore, non multo minus est superstitiosum. Vbi enim hoc in lege veteri cautum inuenient? & vt tūc cautum fuerit, quo iure volunt illa merè legalia in vsum reuocare?

Dionys. e-
pist. ad Ba-
siliden,
can. 3.

Hinc

Hinc tamen sibi visi sunt nonnulli Romanæ tyrannidis fautores rimam inuenisse qua ipsis pateat effugium. Nam, inquit, si iuste prohibentur in Oriente sacris initiati cum propriis uxoribus manere vicis sue tempore, nonne æqua erit constitutio ubi sacerdotes & reliqui non præfixis vicissim hebdomadibus, sed perpetuo sacrificant, ut in Occidente?

Imò verò, F. Surri, totum istud de vicibus Iudaicum est, non Christianum: imò ne Iudaicum quidem, sed prorsus cōmentitium: imò planè Satanicum, quum ut immūdum culpet quod Scriptura pronuntiat *πύλιον ἔσθ' ἀμάρτων*, Deo videlicet quicquid est in coniugali debito ἀταξίας, honestate nuptiarum obtegēte. Sed ut illud valere posse demus, non tamen id quod tu vis efficitur. Nam præterquam quòd falsissimum est omnes sacerdotes quotidie in Romana Ecclesia sacrificare, (rite autem an minus rite sacrificent nunc non quero) vnde ista toties sacrificādi necessitas nisi ex priuatarum misarum abusu prorsus intolerabili, etiamsi alioqui vestræ missæ tolerabiles essent? Apage igitur & vestram hanc necessitatem & vestra quoque sacrificia. Manet autem illud, reprehensam fuisse, præsentibus & subscribentibus Episcopi Romani *τοῦ τοῦ ἐκείνου*, Romanam Ecclesiam, à recepto concilio

uniuersali circiter annum Domini 681, id est, ante annos 887, & quidem ut verbo Dei, & Apostolicæ regulæ repugnâtem, in voto cœlibatus à Presbyteris & Diaconis exigendo.

Quoniam verò iam pridem Romani p̄-
tiffices istos canonas oppugnarūt, libet hac
de re Balsamonis scholion ex manuscripto
codice vetustissimo descriptum subiicere.

Ἐστὶ δὲ καὶ οἰκουμένη καὶ γὰρ οἱ δυτικαὶ
ἐπίσκοποι, Ἴταλοι δηλοὶ οἱ καὶ λατινοὶ ὑπὸ
τῆς κανόνας τῆς βιωτῆς συνόδου κατεῖς
πλετοῦμοι διεκρίσανται μὴ εἶναι τούτω οἰ-
κουμενικῆν, καὶ δὲ τοποτηριτὰς τὰς τὰ πάππας ἐφ-
μ. ε. ἐν αὐτῇ παροῦσ. ἀζῆν, δὲ τὸ ἀπὸ τῆς
τῆς ἐκτῆς συνόδου τῆς ἐπὶ τῆς βασιλείας
Κωνσταντίνου τῆς Παλαιᾶς γινόμενης ὡς εἴρη-
ται, τούτω ἢ μετὰ χρόνου χρόνου πολυῖς,
καὶ κέλουν τὸ ῥινοτμήτε Ἰσπανίᾳ, ἀλλ' ἐγὼ
μὴ ἀνεχόμενοι ἀκούειν τοῦτων, καὶ μάλλον
βλέπων τῆς ὑφ' ἡμῶν τῆς περὶ τῆς συνόδου τούτου,
καὶ ἐξῆς τοῖς κείνοις λέγοντας ὡς εἴπεν ἡ
ἀγία καὶ οἰκουμένη συνόδος τὰ δὲ καὶ τὰ δὲ,
τὰ μὴ νέου νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα
ὑπογραφαὶ τῆς ἐκτελεσθῆναι τὰς συνόδους
Βασιλέων καὶ πατέρων, παρέδραμον, ἐφ' ἡλα-
φισσε

ἦσαν ἡ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ οὖρον ἐκ
 τῆς υπογραφῶν ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ
 τῇ ἐν τῷ ξέλλῳ τῆ βασιλικῆ παλατίῃ συ-
 εΐσις παρῆσαν βασιλείῃ τῆ Γορτυναίων
 μητροπόλεως τῆς νήσου κρήτης, καὶ τῆς ὀπί-
 σκευος Ραβέννης, καὶ τὸ πον ἐπέχοντες πάντες
 τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ρώμης καὶ ἄ-
 μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγόμενοι
 πάπα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδανίας, ὁ Ηγε-
 κλείας, Θεάκης καὶ ὁ Κορίνθου. Id est,

Est autem hæc quoque Synodus vniuer-
 salis. Etsi enim Occidētales Episcopi, Itali
 videlicet & Latini, quibus lethale vulnus à
 quibusdam huius Synodi canonibus infli-
 gitur, valde instant istam non esse vniuersa-
 lem: neque ei interfuisse Romani papæ vi-
 carios, quòd alia sit sexta Synodus regnan-
 te Constantino Pogonato habita, sicuti
 dictum est, hæc verò multo pòst tempore
 Iustiniani Rhinotmeti mandato coicrit: e-
 go tamen hæc audire non sustinēs, & huius
 allocutionis cohærentiam potiùs confide-
 rans: & ordine sequentes Canones his ver-
 bis scriptos, S A N C T A & vniuersalis Syn-
 odus hæc & hæc definiit, præteritis recen-
 tibus Nomocanonibus, vt qui neque Re-
 gum neque patrum à quibus editæ sunt

Synodi, subscriptiones contineant, sumptis in manus vetustioribus Nomocanonibus, cōperi ex subscriptionibus, in hac quoque Synodo, quæ in Trullo regij palatij coit, adfuisse vniuersæ Synodi Romanæ Ecclesię nomine vicarios, Basiliū quēdam Gortynæ Cretæ insulæ metropōlis, & alium quēdam Rauennæ episcopum, neque istos dūtaxat, verū etiam papæ tunc Romani legatos Thessalonicæ, Sardinia, Heracleæ in Thracia, & Corinthi episcopos. Hæc ille.

Cedò igitur, quod tandem est istius Ecclesiastici iuris fundamētum, vtpote quod ex verbo Dei ab vniuersali Synodo, minimè (quod cōstet) reclamantibus totius Romanæ Synodi vicariis, & Episcopi Romani legatis, apertè destruat? Et tamē quidam nō ita pridem, cuius sanè me miseret quòd ne manū quidem porrigente ipsi tot annos veritate, possit ex hoc cœno emergere, pulchrè sibi videtur Tridentinū conciliabulū excusasse, q̄ legem super hac re latam, Ecclesiasticā vocarit: quasi verò duabus sellis sedeat Ecclesia, vna quidē diuina quæ Ecclesiastica nō sit, alterā quæ Ecclesiastica sit nō diuina. Neq; est quòd me quisquam calūnietur quasi dissimulē quod nullus ignorat, quasdā esse leges diuinas totidem verbis scriptas, quasdā quæ vt præscriptis ver-
bis

Tridentinum concilium frustra Espensius uicitur excusare.

bis latæ nō sint, tamen ex ipsa *Ἐξίς* aut ex necessario cōsequenti colligantur, quas isti explicitas & implicitas aut aliis quibusuis vernaculis nominibus appellāt. Hoc ego fateor, hoc cōcedo, quod nemo nostrū qui nouatores, desertores, hæretici deniq; vocamur, vnquam est inficiatus. Sed hoc dico, & hoc iam pridē omnes vociferamur quod isti surdastri clariūs multo quàm velint exaudiūt, non modò neq; in explicitis neq; in implicitis Dei mādatis inueniri illud tyrannicum & diabolicū votum, quod nulli minūs obseruant quàm qui maximè illud defendunt, sed etiam explicitissimo, vt ipsoꝝ verbis vtar, verbo Dei, explicitissimāque purioris Ecclesiæ consuetudine damnari.

Nemo etiam perinde me calumniatur ac si negem multa esse quæ quū necessariò varientur, tēporariis legibus indigeāt, quas certè nemo sanę mētis inficiabitur ex legitimi cœtus Ecclesiastici sententia constitui oportere, vt omnia in domo Domini ritè & ordine fiant. Hoc enim quis vnquam nostrū negauit quod ipsa rerū natura redarguit & ipsi quotidie facimus? Sed hoc dico, hoc clamo, hoc vociferor quod ille certè non ignorat, & exprimere potius debuit quàm cōtra conscientiam Tridentinū illud conciliabulum vtriusque tum Græcæ tum

Latinae Ecclesiae Canonibus conforme dicere: nepe neque nunc in Romana Ecclesia quae se non minus falso quam ineptè Catholicam vocat, esse viliū legitimū cœtū constitutum qui de istis vel constituendis vel interpretādis legibus aliquid ordine & more maiorum fanciat: neque vnquam in istis quae ad cōscientias vinciendas spectant siue quae per se vel iusta vel iniusta sint, licuisse quicquam Ecclesiae vel tantillum extra Dei verbū scriptum, id est extra vtriusque fœderis tabulas Canonicas, statuere. Nos ita sentimus, ita scribimus, ita viuimus, bone vir. Tu verò videris qua cōscientia scripseris nos desertores (desertores quidem vestrorum & secundum carnem & secundum spiritum lupanarium) legem de cōtinentia clericali & monastica pedibus prorsus hircinis & suillis proculcare. Nam tu quidem certè cōtinentiam & inter clericos & inter monachos tuos non magis quàm reipubl. Platonicae Ideam inueneris: Satyrorum autem & Faunorum capripedum lustra tam bene nosti, vt ne dissimulare quidem possis, tanto futuro in te grauiore Dei iudicio, nisi recto tandem pede incedas.

Quae initio
causa fue-
rit cœlibes
ministros
deligendi.

Placet vnum adhuc attingere quod prætermitti sanè non debet. Causae cœlibatus iis suadendi qui eo vti possent, ex Paulo

notæ

notæ sunt. Quas postea rationes nonnulli commenti sint, nescio quo Angelicæ puritatis studio planè præpostero, ex iis quæ diximus abundè liquet. Quas denique postremi hominum excogitarint, hypocritæ videlicet manifesti & qui de cōtinentia loquuti bacchanalia viuunt, partim ex tyrannicis Paparum decretalibus, partim ex tristissimis multorū populorum casibus, partim ex præsentis seculi moribus licet æstimare. Medij autem inter hos & illos fuerunt qui prudentia quadam nixi, quæ nunc quoque vtinam ne plenam Templi Domini instaurationem impediatur, non modò requisierunt cœlibatum in ordinandis Episcopis & aliis id genus, verùm etiam vt ordinandi nullos nec filios nec nepotes haberent, siue illas leges amplectantur, siue respuant. Sic enim sanciuit Iustinianus, & quidem tribus Nouellis: ac, quod magis mireris, citatis etiam in eam sententiam non minùs falso quàm impudenter & Apostolicis scriptis & sacrorum canonum definitionibus. Est autem hæc ipsa constitutio quam Pelagius papa qui Gregorium Magnum antecessit Principalem vocat, cuius etiam sanctionis causam quoniam pulchrè explicat, totum rescriptū vt à Gratiano citatur, placuit adscribere. Sic ergo ibi

Nouell. 68
& 123. &
137.

Distin. 28.
cap. de Syracuf.

Pelagius, adhuc ex eorū Episcoporum numero qui leges ab Imperatoribus acciperent, quas tamen pro arbitrio iam tum inflectere incipiebant.

Distin. 28.
cap. de Sy-
racuf.

*De Syracufana urbis antiſtite, optaueramus in ipſo initio gloria veſtrae deſideriis obedire, niſi nos multiplex ratio ipſius non paucis tēporibus ordinationem differre ſacerdotii coeſſet. Ob hoc autem, quod vel perſonae qualitas (ſicut & vos melius noſtis) vel ſuperſtes uxor aut filii (per quos Eccleſiaſtica periclitari ſolet ſubſtantia) noſtros animos diutius ab eius ordinatione ſuſpenderet, quantum ad cautelam humanam pertinet, integro penē anno diſtulimus: opinantes quod in melius Syracuſanorum prouenire poſſet electio. Sed quia in voluntatis ſuae propoſito irreuocabiliter perſiſerunt, & nullus eſt alius in eadem repertus Eccleſia, niſi longioribus adhuc temporum differretur ſpaciis: ne paulo amplius inſanirent (ſicut filii veſtri magnifici Praetoris teſtificatione didicimus) inter huiusmodi ambiguitates illud conſultius indicauimus faciendum, ut congrua prouidentia cauſam, propter quam principalis conſtitutio habentem filios & uxorem ad epiſcopatus ordinem promoueri prohibet, ſalua diſpoſitione concilii muniremus: quae de re ſummo ſtudio ab eodem Syracuſanae urbis epiſcopo, priuſquam à nobis in epiſcopū contin-
geret*

geret ordinari, huiusmodi exegimus cautionem per quam & suam fateretur, quantula esset, presentis temporis habita rerum descriptione, substantiam: & nihil unquam per se aut per filios & uxorem siue quamlibet propinquam aut domesticam vel extraneam forte personam de rebus audeat usurpare Ecclesia: & universa sui Episcopatus quesita tempore, Ecclesia sua dominio jociaret: nihil ultra id quod modo descriptum est, filiis suis vel heredibus relicturus.

Ex his autem nemo non videt non proprie religionis causa, sed ut Ecclesiasticis facultatibus caueretur, cœlibes fuisse maritis antepositos, quantumvis cœlibatū iam pridem nonnullis spoliis matrimonij exornassent. Quid autem hîc potius deplorem quàm & principum & pastorum præposita iudicia? Cur enim à verbo Dei potius quàm à carnis prudentia consiliū non petunt? Deprecati sunt Apostoli crescente Ecclesia Hierosolymitana quod nunc vnū isti, illorum scilicet successores, cupidissime arripiunt: & pro quo vno retinendo non dubitant hodie totum orbem terrarū concutere, nempe bonorum Ecclesiasticorum administrationem. Itaque quum hoc quoque ad tempus Hierosolymis summa fide curassent, totum hoc onus mox à se abdi-

Causam non satis iustificasse obligandi cuiusquā ad necessariā cœlibatus observationem.
Arg. primus

catum Diaconis reliquerunt, seruato sibi videlicet tum administrandi sermonis tum precum munere, quod à Domino acceperant. *Nam, inquit, non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare me sis.* Hanc certè rationem si amplecti maluissent posterius quàm omnia Episcopis in manus tradere, quibus nihil æquius videtur quàm quod iniquum esse iudicarunt Apostoli, tot tantàque mala Ecclesiam non euertissent funditus, utpote quæ iam pridem nullū remedium patiatur.

Secūdum.

Deinde, quum disertè Paulus inter illa ex quibus periculum fieri vult de Episcopo ad regēdam Domini familiam idoneo, illud quoque requirat ut domui suæ bene præsit, & liberos habeat ad obedientiam & honestatem rectè compositos, quæ hæc fuit audacia in eo Imperatore qui se religiosissimum vocaret, quicumque essent mariti & patres ab episcopatu excludere? quæ verò Episcoporum ac præsertim summi illius (si Deo placet) & vniuersalis catholice Ecclesiæ capitis negligentia, imò quæ fides & conscientia, non modò de tanta verbi diuini deprauatione Imperatorem alioquin, ut arbitror, minime malum non commonefacere, verùm etiam ex istiusmodi legibus Ecclesiam administrare?

Bene

Bene autem illud cecidit quòd cessanti-
 bus vel potiùs in tuenda sua Tyrânide oc-
 cupatis Romanis Episcopis, repertus est
 inter ipsos Imperatores qui hanc con-
 tentionem non modò vt iniquam, sed etiam
 vt stultam refugeret. Is autem est Leo co-
 gnomento Philosopus, ac fanè re ipsa in hoc
 quidem sapiens, cuius etiã verba ipsa ple-
 nuit adscribere: *Mirari subit, inquit, quomodo non veriti nonnulli sint sacras diuinisq[ue]*
Leges tanquam illæ absolute non essent pro-
mulgatis aliis Legibus abrogare. Etenim quã
sacri Canones, quibus locis de Episcoporum crea-
tione prescribunt, statuunt, eum q[ui] ex legiti-
mo matrimonio liberos habeat si modo in reli-
qua vitæ ratione nihil impedimenti sit, ad pri-
marium sacerdotium promoueri posse: hi in cõ-
trarium statuerunt, ut ii qui liberos ha-
bent, tametsi legitimi coniugii munus sint, ad
Episcopalem dignitatem euadant, suo impedi-
mento non vacare. Quod ideo fortasse in ani-
imum induxerunt, quod affectione quadam er-
ga liberos (quid enim quis alius dicat?) sacras
facultates oblesurus istiusmodi videatur. Ve-
rùm non rectè sese illa ratio habet. Sic nanque
nec is cui fratres aliivè cognati fuerint ac-
cessum ad Episcopatum haberet: siquidem &
ad hos sanguinis propinquitatisque affectio
respicit. Quin & hoc prævidentes diuini Ca-

Leo Nov.
2.

nones, fecerunt Episcopis potestatem, ut si ipsi cognati pauperes essent, illorum incipiam ex sacris facultatibus subleuarent. Nostra igitur Imperatoria quæ ex Deo est maiestas, si in adactis diuinis insistatur, id longè conuenientius fore animaduertens, consonam illis profert legem quemadmodum ipsis videtur ad primarium sacerdotium promoueri posse, qui illo honore aliqui dignus sit, tamen si liberos lege tamen honoratos habeat, ita definiens ut ab eo qui contradicere ausus fuerit, lex pro audacia poenæ perpetuum silentium exigat. Hæc ille, satis declarans quod antè dixi, nempe non tã sanctimonie maioris gratia quàm vt facultatibus Ecclesiasticis consuleretur cœlibes & ἀτέκνους fuisse maritis & patribus antepositos.

Quantum. Nullam autem ne tum quidẽ fuisse voti necessitatẽ in Episcopis, sed eis ordinãdis licuisse vel cœlibatũ (si libuisset) promittere (quẽ nisi postea seruassent, exauthorabatur duntaxat, vt antè diximus, neq; natri-
monium dirimebatur) vel vxorem ducere, & nihilominus ordinari, abolito hac in parte canone illo 12. Synodi sextæ de quo paulò antè diximus, ipsaque ad eò Iustiniani
Idẽ Nou. Nouella 6. imò etiam intra biennium ab ordinatione illis adhuc licuisse vxorem ducere, liquet ex alia eiusdem Imperatoris consti-

constitutione, in qua tamen istud quod de biennio diximus sustulit, idque addita e ratione qua satis ostendit iam tum Orientem quoque nonnihil fuisse Romanæ Ecclesiæ veneno afflatum.

Mitigat autem etiam illud de cœlibatu, ^{Quintum.} quod tum Episcopos eligere ante tricessimum quintum vitæ annum non licebat, intra quod sanè spatium ipsis abundè licuerat suarum virium periculum facere.

Et tamen quanto satius fuerit à puro ^{Sextum.} Dei verbo nusquam deflectere, vel ipsis cæcis perpetua tot seculorum experientia demonstrat. Quos enim tumultus, in omnibus Gentibus Tyrannica & planè diabolica lex ista peperit? quot inde populorum vel in yna Germania strages? quot infanticidiis contaminatus vniuersus terrarum orbis? quæ spurcitia Romam ipsam præsertim, omnis istius mali scaturiginem, quanuis iam ab vltima memoria turpium omnium libidinum parentem obruerunt? an vnquam Sodoma & Gomorrha vsque adeò coram Domino Deo exercituû fœtuerunt, atque obscœnissima ista non hominum, sed porcorum colluies, dicam, an ipsius Satanæ proluies?

Imò quis hoc non miretur, nullis vnquã ^{Septimū.} modis hoc potuisse obtineri vt lex ista

quantumuis repetitis canonibus sancita, & crudelissimis edictis confirmata, inuiolabiliter seruaretur? Repugnabat enim ipsa rerum natura, contra istos conscientiarum carnifices, Deum humani generis, & sancti coniugij authorem interpellans: nec Deo vnquam visum est vsque ad eò aduersariis laxare habenas, vt quod ipse sanxisset prorsus irritum euaderet.

Octauum.

Quid quòd ipsis pontificibus (pecunia tamen delinitis iuxta illud, Qui altari seruit, ex altari viuat) religio non fuit, vt cunque in scholis sese miseri homines de indispensabilitate disputando fatigarent, suis ipsorum legibus derogare quum libuisset: & quod pro irremissibili peccato ducunt quoties libuit, vtrò concedere? Nempe,

Obiectio.

Responsio.

inquiunt, publici alicuius maximi boni causa. quasi verò facienda sint vnquam mala, vt bona eueniant: quasi non sit bonis pastoribus vel vnus animulae ratio habenda, quasi denique Romanorum Episcoporum hac etiam in re ambitio, auaritia, *πολιτικὴ* & denique non sit ex omnibus historiis manifesta.

Nonum

Sanctus

2. Eutro

p. m.

Obiectio 1.

Rectius itaque multo Synesius, testatus se non dimissurum vxorem quam & Deus & Lex & Episcopi manus ipsi tradiderant. Neque nobis Epiphanius hac in parte audiendus

diendus, quem sanè mirū est audere etiam
 Canonas proferre, quum nemini dubium Respons.
 esse possit quin Nicænæ Synodo ex diame-
 tro repugnet. Intolerabilis autem planè in
 hoc quoque Hieronymus, quum hæc scri-
 bit: *Quid faciēt Orientis Ecclesiæ, quid AE-* Obiect. 2.
gypti & sedis Apostolica, qua aut virgines
clericos accipiunt, aut continentes. aut, si uxo-
res habuerint, mariti esse desistunt? Et si enim Respons.
 non deerant qui præposito zelo istud iu-
 gum vellent quibusvis imponere, tamen, vt
 Epiphanius ipse fatetur, & vetus historia
 testatur, nunquam huiusmodi continentiae
 necessitas in Oriente valuit, imò ne in Oc-
 cidente quidem absque maximis turbis
 obtinuit.

Illum autem ex Patribus cuius nomini Obiect. 3.
 libens parco, quis nō videt ludere quanuis cū respons.
 in re nimium seria, potiùs quàm seriò age-
 re, quum in his verbis Apostoli, τὸ ἰδίῳ οἴκῳ
 ἐργασάμενον, *qui domui suæ bene præsit*, domū
 interpretatur vniuscuiusque corpus, vt hoc
 quoque ad cœlibatus legem torquat? Hic- Obiect. 4.
 ronymum denique quis ferre possit vsque- cū respons.
 adeò deprauantem Apostoli verba, vt il-
 lic quoque nomine τῶν τέκνων, id est libero-
 rum, filios τοὺς λογισμοὺς, filias τὰς πράξεις in-
 telligat? Sed de his sanctissimis nugis plus
 satis.

Conclusio. Summa autem istorum hæc est, ne Ecclesiasticum quidem ius illud videri posse quod & verbo Dei, & Apostolorum totiúsque veteris illius purioris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnet.

De digamia interdicto. Nunc verò tandem ad digamiæ interdictum accedamus, ac primùm quid hoc nomine intelligatur expendamus.

Quid digamia, & eius species triplex. Neque digamiam neque digamum in verbo Dei inuenio: imò ne apud probatos quidem authores Græcos legere memini. Sed vt ἀγαμος & πορνηγος dicitur, & vetus poeta scripsit *τετραμωτο γυναικος*, ita non video cur illa quoque non licuerit vsurpare. Itaque de voce non contendimus, sed de re ipsa quærimus. Etsi enim ipsa nominis notatio declarat digamiam repetitas nuptias significare, tamen quum vel simul vel successiuè, vt loquuntur in scholis, plures vxores ducantur, non parua est controuersia, quum de bimaritis & binubis agitur, vtra digamia significetur. Accessit autem aliâ quoque postea difficultas, quoniam qui viduas ducunt numerari quoque inter digamos cœperunt. Ego sicut non inuitus concedo digamorum nomine significari quotquot duas vxores siue simul siue successiuè duxerunt, ita etiam aio vnus vxoris virum, & vnus viri vxorem apud Apostolum iisdem

Prima & secunda.

Tertia.

demum

demum digamis opponi qui plures simul vxores habent. De quibus autem digamis in veteribus Synodis agatur suo quoque loco expendemus. Sed qua ratione digami censendi sint qui viduas ducunt, illud sanè videre non possum. Cæterùm quocunque nomine res istæ significantur, videamus an hîc saltem possimus eorum quos sæpe iam reprehendimus sententiam probare.

Sanè quod ad veram digamiam attinet, qualis fuit Lamechi, quum videlicet plures vxores aliquis simul habet, quãtopere nos eam improbemus ex iis apparet quæ aduersus Ochinũ apostatam initio huius tractationis disseruimus. In altera verò siue semel siue sæpius, successiuè tamen, repetitarum nuptiarum specie, dissentimus, tum ab iis qui digamiæ detrahunt contra Dei verbum, tum etiam ab iis qui digamos Ecclesiæ ministeriis excludunt. Contrarium affirmo, nēpe repetitas nuptias à Deo esse benedictas vt & primas, nec cuiquam qui vratur, vel ex iure diuino vel vlla iusta ratione prohibitas.

Prima species digamiæ illicita.

Alteram digamiæ species, id est successiuam nuptiarum repetitio quibus licita.

Cæterùm quod ad prius illud attinet, e- quidem non ignoro dicere consueuisse veteres illos alioqui orthodoxos, minimè à se damnari quantumuis sæpe repetitas nuptias, ad eò vt in hæc etiam verba Hierony-

Hieronymi refutata testimonia contra repetitas nuptias.

Hiero. lib. 2. in Iouinian. & in Apologia ad Pama-chium. Priuum. Hierony. aduersus Heluid.

mus erumpat, *Nō damno digamos, trigamos, & si dici potest, octigamos.* Sed profectò, quod illorum pace dictum sit, cogunt nos aliæ eorundem voces in rem ipsam inquirere. Quid de hac re senserit Tertullianus, quem hanc ipsam ob causam idem Hieronymus alicubi hac exceptione, breuissima quidem illa sed verissima, repellit, quòd homo Ecclesiæ non fuerit, satis liquet. Sed quid si ille ipse Hieronymus deteriora etiam scripsit? Et utinam quidem meliora senserit quàm scripserit. Eius igitur hæc verba sunt in Iouinianum, *Melius est alterum & tertium unum virum nosse quàm plurimos, id est, tolerabilius est uni homini prostitutam esse quàm multis.* Idcirco verò reprehensus quasi primas nuptias comparasset scortationi, quid respondet? Se videlicet ista scripserit non de primis nuptiis, sed de digamia & trigamia, & ita quidem ut addiderit se recipere quoque scortatorem pœnitentem. Sed ut ea omittam quæ, ut antè diximus, in primas etiam nuptias scripsit, quibus sanè nihil dici asperius in vllum crimen potest: hoc tamen effugere nō potest, quin eam quæ nuptias priore viro mortuo repetit, dixerit sese prostituere & pœnitentia egere. Hoc autem si ita est, an non est digamia scortationis species? annon peccare

re cenſet & quidem grauitèr, qui pœnitentia publica indigeant? & quomodo iſtos nõ damnat? imò ſi hoc verum eſſet, quomodo ipſe damnandus non eſſet, niſi illos damna- ret? Sed de iſta pœnitentia poſtea vide- rimus.

Illud autem quis excuſaret quod idem Secũdum. Hieron. ad Saluina. alibi ſcribit in illud Apoſtoli dictum, *Quædam enim declinauerunt poſt Satanam. Vide,* inquit, *qualia ſint matrimonia quæ lupanari- bus præſeruntur. Ideo adoleſcentula v:dua quæ ſe non poteſt retinere maritum potiùs accipiat quàm diabolum. pulchra nimirum & appeten- da res quæ Satanae comparatione ſuſcipitur.*

Pulchra fanè res, Hieronymè, & diuina, cui Refutat. Deus benedixit: quæ remediũ eſt purum & immaculatum aduerſus ignitum ſerpẽtem: & de qua dixit Paulus, Nubat in Domino.

Tolle, inquis eodem loco, *quod peius eſt,* Tertium. *vri. & per ſe bonum non erit nubere.* Refutat. Cur ego verò non regeram, quum illud tollere non poſſis, iniquè te facere qui hoc abiicias? Et illud cur viciffim non dicam, *Tolle,* imò ſic mitiga impedimenta quæ ſuperueniẽs pec- catum inuexit in nuptias, vt vocationem a- licuius non impediant, & bonum erit hominem ſolum eſſe? tolle propter quæ continentiæ locus eſt, & per ſe bonum non erit continentia?

Quartum.

Hieron. ad
Gerotiam.

Quid quòd idem ille quasi non satis esset semel ista scripsisse, inculcat etiam ista suæ Gerontix, & quidem putidioribus certè verbis quàm vnquam scripserit Tertulianus in eòdem argumèto? *Præfert, inquit, digamiam fornicationi. Et mox, Tolerabilius est digamam esse quàm scortum. Et mox, Non solum, inquit, ab officio sacerdotii excluditur digamus, sed & ab elemosyna Ecclesie, dum indigna putatur stipe, que ad secunda coniugia deuoluta est.* Et postea, sanè vt illum omnino credas lectoribus illudere, *Damnamus, inquit, secunda matrimonia? minimè. Abiicimus de Ecclesia digamos? absit. In arcæ Noe non solum munda, sed & immunda fuerunt animalia. habuit homines, habuit & serpentes. In domo quoque magna, vasa diuersa sunt: alia in honorem, alia in contumeliam. Est crater ad bibendum, & matula ad secretiora nature.* Obsecro verò qui sic loquitur, qui digamos non nisi pœnitentes recipit, ab elemosyna Ecclesie excludit, serpentibus, matulis denique comparat, annon illos seuerissimè damnat? an æquū facit, qui quod

2 facit se tamen negat facere? an denique mūdus est, cuius tam immundus est sermo?

3 Sed his omnibus illud vnum Apostoli satis fuerit opponere, *Vxor alligata est lege viri,* (non lege peccati nec carnis, vt tu quoque scribis

scribis, Hieronymus) *quandiu vivit vir eius: quod si obdormierit*, (mortis videlicet somno, vt nullum hinc subterfugium neque Tertulliano, neque Chrysoftomo pateat, quasi somnus iste vinculum coniugij non abrumpat) *libera est ad nubendam, cui velit, tantum in Domino*. An enim vas est ad contumeliam, an serpens, an matula, quæ nubet in Domino? an propterea eleemosynis Ecclesiæ indigna quòd Deo ad coniugium vocanti sit obsequuta? In hoc autem de eleemosyna videtur etiam Hieronymus alio modo, & quidem de industria, errasse. Viduæ enim de quibus conqueritur Apostolus, quòd velint nubere, non ab eleemosyna propriè, sed à ministerio viduarum abiiciebantur. Sunt enim distinguendæ viduæ quarum inopiæ subueniebatur ex Ecclesiæ ærario, ab illis viduis quæ κατελέγοντο, id est in earum album referebatur, quæ pauperibus & aliis sanctorum vsibus inseruiebant. Itaque sustentabantur quidem istæ ex ærario Ecclesiæ, vt probabile est: sed ita vt vicissim laborarent, non cantillando, neque sese in eremum recipièdo, vt postea factitatū est, sed ea exercèdo quæ essent Ecclesiæ vsui, vt ex Dorcadis historia liquet, & ex alio Apostoli loco. Istas porrò, si quidem nubebant,

Act. 9. 32.
1. Tim. 5.
19.

quid mirum est ex hoc albo fuisse expunctas, quum in maritorum familiam transferent? illas autem non quòd nubèrent, sed quòd nubētes iam non essent alio subsidio destitutæ, probabile etiam est desisse ali ex publico, nisi rursùm paupertas aliunde premeret. Quorsum hæc igitur aduersus repetitas nuptias?

Quintum. Ne quis autem arbitretur vllam à me iniuriam tãto viro fieri, alium etiam locum ex eadem epistola proferam. Damnauit ipsemet alibi Tertulianum, & quidem meritò, quòd in monogamia prædicãda Montanum sequeretur. Quid si ea ipsa ex Tertulliano ipsemet mutuatur? Hæc enim vtriusque eadem penè verba sunt, eadem sanè per omnia sententia. *Lege sacerdotali tenetur & laicus, qui talem præbere se debet vt possit eligi in sacerdotium. Non enim eligitur si digamus fuerit. porrò eliguntur ex laicis sacerdotes. Ergo & laicus tenetur mandato, per quod ad sacerdotium peruenitur.* Hoc verò,

Refut. 1. (vt alia plurima omittam, id est totum penè Tertullianũ repetitum) annõ est omnes velle ad monogamiam cum Montano obstringere? Et sanè qui nec secundis nuptiis benedicunt, nec digamos absque pœnitentia recipiunt, non video quĩ possint à Catharorum errore prorsus immunes videri,

vt pluribus suo loco differemus. Sed de Hieronymo plus satis, cuius sanè nimium multa sunt huius generis, vt & aliorū multorum, quorum nominibus parco.

Præstiterit ergo non tam quis hoc vel illud dixerit quàm quibus rationibus id confirmetur expendere, quanquam nihil ferè citant præter illa quæ contra Tertulianum initio refutauimus. Refutatio aliorū argumentorum contra reperi-tas nuptias

Non dixit Adam, vel potiùs Dominus in Adamo, *Et adharebit vxoribus suis*, sed *uxori suæ*. Concedo, ideóque plures simul vxores habere nefas est. Sed quorsum hæc aduersus eos qui plures successiuè ducunt? nisi fortè putamus cum Montano, ne morte quidem solui coniugij vinculum. Primum Refutat.

Simili ratione friuolū illud argumētum refellitur, *Duo erunt in carne vna, de primis nuptiis dictū est, non de secundis*. Sanè de primis concedo, quum ante Adamum nullus homo extiterit. Cōcedo & illud, Adamum vna Eua cōtentum fuisse, quoniam nihil inuenimus in Scriptura quod cōtrarium doceat. Sed de vnis illis dictum id fuisse nemo sanæ mentis arbitrabitur, quia consequeretur vxores secundas non mereri vxorum nomen. Quomodo igitur viduas diceret Apostolus, nubere in Domino? Secundum Refutat.

Illud verò vix aliqua refutatione indi- Tertium.

Vide 31. q.
1. cap Deus
masculum.

get, *Primus Adam monogamus, secundus agamus. Qui digamiam probant, exhibeāt tertium*

Refutat. 1. *Adam digamum, quem sequantur.* Nam quod ad primum Adamū attinet, vnde illi didicerunt oportere nos illi in istis quæ personalia sunt, similes fieri? In eo tamen sanè similes illi simus, quòd non pluribus, sed vni cōiunctus fuit. Sed annon etiam post priorem mortuam ducta vxor secunda, vna est? Quòd si quis cōtinere mauult & potest, cōtineat sanè. Sed an Adamus Eux superuixerit, & ita continerit, quis nos docebit, aut

2 cur quæramus curiosiùs? Secundi autem Adami *αἰσχρογυνῆς*, in hac quidem vita, posita est in Spiritus fructibus, siue mariti siue cœlibes simus, tātisper dū apparuerit quod sumus, quum similes erimus Angelis Dei.

3 Quid quod si argutari liberet, digamos cēferemus potius quàm monogamos, patrē illum credentiū referre? Sic enim ait Augustinus, *Prouisum fuisse hoc exēplo contra hereticos futuros secundarum nuptiarū aduersarios.*

August. de Ciuit. Dei, lib. 16. cap. 34. & cōtra aduers. legis, libr. 2. cap. 9. *Nemo, inquit Ambrosius, cum secunda benedicitur. Et, Scimus coniugium semel benedici.* At ego morem istum vt & alium quo pœnitentia iniungebatur alteram vxorem successiuè ducentibus, non dubito planè iniquum pronuntiare. Annon enim vna res sunt siue primæ, siue secundæ aut sæpius

in Dominò repetitæ nuptiæ? Si in Domino nubit vidua, vt & virgo, quo iure recusabitur illi benedictio quæ isti tribuetur? Longè sanè rectiùs & veriùs Augustinus, siue 2 quicumque auctor est libelli de fide ad Petrum. *Si cui primo contigerit priuari coniugio, secundum vel tertium iniens, nullum peccatum habebit.* Et sanè ita est. Quis enim pius dixerit, peccatum ab Apostolo suaderi vt fiat in Domino? Quorsum igitur pœnitentiæ pœnam non peccanti? Idem eòdem libello, *nuptiæ, inquit, non tantum primæ diuinitus institutæ sunt & benedictæ, sed & secundæ & tertiæ, pro eorum qui se continere non possunt infirmitate.* Cui verò benedixit Dominus, in quo nimirum vult viduas nubere Apostolus, quo iure sacerdos benedictionem recusauerit?

De fide ad
Pet. cap. 5.

3
Ibidem
cap. 42.

Sed, inquit Sententiarij, secundæ nuptiæ non sunt sacramentales, quoniam, ait Durandus, quum non sint vne vnius, aliquem defectum sacramenti patiuntur ad plenam matrimonij Christi & Ecclesiæ significationem. Atqui, (vt illud ridiculum & millies refutatū commentum de Matrimonij sacramento nunc non attingam) quum Paulus illius spiritualis sanctorum & Christi coniunctionis velut imaginem dicit in coniugali copula extare, quis istos docuit de primis

Sextum.
Lib. 4 sentent. dist.
42. & ibi
Durandus.
Refutat. 6.

magis quàm de secundis vel vltcrius etiam successiuè progressis nuptiis hoc intelligendum, quum illic in genere de mutua coniugum inter se dilectione manifestè differatur? Annon verò vnus cum vna in

2 secundo vel tertio vel vltcriore successiuo coniugio non minùs quàm in primo copulatur? Quadrarèt igitur ista profectò in veros polygamos, id est qui plures vnà vxores simul habèt, quū vna Ecclesia sit vnus Christi sponsa: aduersus istos autè de quibus nunc agimus, non item. Quid si verò obiiciam illud Oholæ & Oholibæ repudium? quid si totius Synagoge diuortium, & sterilem illam multorum nunc filiorum matrem in illius repudiatae locum ascitam? annon si minutim ista vellemus consecrari, (quod tamè esset præter mentem Apostoli) dicere liceret eorum potiùs matrimonia secunda qui repudiata vxore aliam ducunt, plenam Ecclesiæ & Christi significationem habere? Totum igitur istud inane est Matæologorum somnium.

Iam accedo ad illud quod nonnulli palmarium putant, vt votum viduitatis seruandæ stabiliant. Proferunt enim primo loco exemplum mulierum quæ ad templi vestibulum excubabant. Sed vtcunque de istis fabulentur Rabbini, & quicunque alij, nusquam

Ezech. 23

Ezra 54.

Ose 2.

Jerem. 3.

Septimum.

1. Sam. 2. 22

Refutatio.

quam

quam ibi inuenient vllam voti mentionē.

Celebrant quoque Annæ prophetissæ Ostauum.
Luc. 2. 36.
Refut. 8. exemplum : quasi verò viduas continentes 2 vituperemus, ac non potiùs laudemus magnopere, si quidem sua viduitate rectè vantantur. Dico igitur nunc quoque continentix donum à nobis non minùs quàm ab vllis veteribus, si hyperbolas excipias, prædicari: ac etiam, Deo sit gratia, multo minùs inter nos tolerari quicquid continentix repugnat, quàm inter istos quos hodie non pudet de his rebus contra nos differere. Sed hoc vicissim fatemur, non diuinam, non Ecclesiasticam, sed mirifica Satanæ fraude inuectam videri legem quæ voti istius specie tot animarum myriadas inferis mancipet, vt tristissima tot seculorum experientia comprobauit.

Illud autem est velut vltimum eorum Nonum
1. Tim. 5. 18
Refut. 1. perfugium quòd eas viduas reprehendat Apostolus, quæ fidem primam irritam fecerunt. En enim, inquit, fidei, id est promissionis datæ siue voti fit mentio, & quidem inuiolabilis. Atqui primùm omnium hoc illis considerandum erat, non agi hoc loco de quibusuis viduis, sed de iis demum quæ ad certum illud collegium erant allecctæ, quod apparet ex verbo *καταλέγεσαι*. Isti verò, vt paulò antè ostendimus, sic loquun-

tur de secundis nuptiis, vt peccatum quidem non esse verbo fateantur, re negent, quum renubentes omnes pœnitentiæ pœna multent. Sed veniamus ad primam

2 istam fidem. Eam verò etiam si concederemus ita vt isti volunt accipiendam, quorsum hoc ad illorum viduas, quæ nusquam sunt? Collegij enim illius viduarum apud ipsos ne vestigium quidem aliquod nunc videas. Et quod ad me attinet, vt fuerit aliquis eorum vsus primis illis temporibus, tamen existimo magnam causam non esse cur de illis instaurandis magnopere laboremus. Itaque inutilis videri posset hæc quæstio, nisi votiux istius continentix necessitatem nobis propositum esset ostendere nullo prorsus verbo Dei neque præcepto neque exemplo confirmari. Dico igitur

3 Fidei nomine nihil esse prorsus quod nos cogat aliud quàm pactum & simplicem promissionem Ecclesiæ factam intelligere. Quenam autem illa erat? ea nimirum quæ ministerium istud respiciebat, quo sanè defungi non poterant quæ ad nuptias redirent. Pollicebantur ergo se constanter operam suam nauaturas Ecclesiæ, nec ab eis exigebatur votum quo conscientias obstringerent coram Deo, sed simplex pollicitatio suæ fortiter & fideliter tuendæ

vocatio-

vocationis. In istis autem tum exigendis tum præstandis pollicitationibus quâ experientia ostendisset grauius peccari, hanc normam adhibuit Apostolus, vt nulla nisi sexagenaria deligeretur, cuius ordinationis grauiſſimas rationes affert: nempe quòd iuniores ad luxum & delicias subiinde prolapsæ, post varia offendicula, tandem apertè leuitatem suam proderent, deserto contra fidem datam munere, ad secundas nuptias transeuntes, ad eò quidem vt nonnullæ quoque interdum à Christo ipso deficerent. Sic ergo isti incommodo prospici voluit Apostolus. quam regulam si posteritas esset sequuta, præter quàm quòd infinitis offendiculis obuiam itum esset, superstitiosum istud perpetuæ viduitatis votum, quod tandem etiam meritorium euasit, & repetitarum nuptiarum turpissimam vituperationem peperit, Ecclesiã non inuasisset. Scio tamen aliter quoque, & commodè quidem explicari primæ fidei vocabulum. Sed quid mihi maximè accommodatum videatur, illud dixi, nempe nihil aliud quàm simplicem pollicitationem Ecclesiæ factam minimè tamen temerè violandam ita significari, sed quæ à solis diaconissis & quidem sexagenariis ex æquo & bono non sanctimonix alicuius nedum

meriti, sed ministerij ipsius causa quod obire nuptæ nō possent, exigeretur. Verūm hac de re rursus aliquid in tractatu de diuortiis, Deo fauente, dicemus. Nunc autem ad eam digamiam accedamus, quæ Clero interdicitur.

Digamis non recte interdicti sacri ministerium.

Digamos, id est, (vt ij interpretantur contra quos nunc disputamus) eos qui plures successiuè vxores, vel etiam vnam, sed eam viduam, duxerunt, adeò iam olim plerique censuerunt indignos esse sacro ministerio, vt eos non modò à sacris ordinibus, putà episcopatu, presbyteratu, diaconatu, ac subdiaconatu, sed etiam ab ipso clero semel excluderint, adeò quidem vt reluctante frustrà Hieronymo, alioqui insensissimo, quoties libuit, nuptiarum hoste cum quidem admittant qui antè baptisma fuerit quantumlibet scortatus, digamum autē non item. Sit autem hoc quantumlibet vetustum, nihilominus tamen iniquissimum esse nec in Ecclesia tolerabile affirmo. Nec enim ea vis est vetustatis, vt quod malum est, quia vetus est, idcirco bonum euadat.

Hierony. Oceano.

Obiect. 1.

Respons.

Obiect. 2.

Respons.

Nec est rursus quod clamitent Patribus ita insignem fieri iniuriam, & illud inane suum *Catholicum* nōnulli nobis obtrudant: Saltem enim semper id dici non potest obtinuisse, quod præter Dei verbum sensim fuisse

fuisse in Ecclesiam inuectum non difficile fuerit demonstrare. Audiamus igitur quas rationes istius moris afferant. Ita enim liquebit an super verum fundamentum ædificarint aurum & argentum, an potiùs fœnum & stipulam, quæ nunc clarus ille dies Domini retexerit, & quasi per ignem consumpserit.

Iactat quidem apertè Synodus Valenti-
na præcepti diuini formam, sub Damaso
papa, vel potiùs, vt arbitror, sub Syritio, sed
quum ad rem ventum est, tum planè dete-
gitur impostura. Nam hæc demù ex verbo
Dei ab istis proferuntur.

Valentin.
i. Synod.
cap. r.
Refutatio
rationum
pro mini-
sterio di-
gamis in-
terdicto.
Prima.

Cautum fuit in Lege, (inquiunt istius le-
gis defensores qua digami à Clero arcen-
tur) ne Sacerdotes sæpius, id est plus quàm
semel nuberent. At si requiras vbinam hoc
cautum sit, nusquam sanè neque apud Mo-
sen, neque apud Prophetas, nullo denique
sacræ Scripturæ libro inuenias. Ac Tertul-
lianum quidem à paracleto Montani fasci-
natum istud quoque somniasse non adeò
mirandum fuerit. Tertulliani verò vestigia
postea sequutos fuisse Syritium & Inno-
centium primum, homines, vt eorum epi-
stolæ palàm faciunt, blasphemos & insigni-
ter impudentes, quis iure miretur, quum
nihil illos puduerit? Quosdam autem sum-

Refutat.

mæ alioqui tum eruditionis tum probitatis viros quis non miretur & ingemiscat in re præsertim tanti momēti non saltem sacros codices quos quotidie versabāt inspexisse, vt scirent verè istud an falso citaretur? Sed illa tunc fuit nimirum mendacis spiritus efficacia: & Christianæ Ecclesiæ fatalis calamitas. Hieronymus præ cæteris qua ratione possit excusari certè non video, vt qui in Epistola ad Oceanum, quocunque illam tempore scripserit (tum sanè rectius multo de nuptiis sentiens quàm quum in Iouinianum declamaret) manifestè dicat ipsis etiam sacerdotibus sub lege patuisse polygamia, id est plurium simul vxorum habendarum licentiam. Quod si verum est, quis alterum digamiae omnibus concessæ genus illis interdictum censeat? Et tamen idem ipse ex Tertulliano illud repetit, causæ suæ feruens.

Secunda.
Leuit. 2.

Præterunt secundo loco legem illam quondam Mosi traditam, qua iubetur sacerdos, nec viduam, nec meretricem, nec prophanatam, nec ab alio eiectam, sed virginem, eamque ex populis suis accipere. quæ lex etiam ab Ezechiele repetitur. Eum autem locum quem vereor vt multi interpretes nondum satis cōmodè exposuerint, placet explicare, priusquàm ostendam quan-

Ezech. 44.
Refutat. 1.

topere

topere ab iis torqueatur aduersus quos nūc est nobis agendum. Sic enim ferè solet accipi ac si toti tribui Leui hoc esset præscriptum, quod tamen est præter Legislatoris mentem, vt qui de solis Aaronis posteris expressè differat priore loco, vbi de non ducenda vel meretrice vel prophanata vel eiectitia cauetur. Quod autem additur de vidua non ducenda, sed virgine ne ad omnes quidem sacerdotes, sed ad solum Pontificem Maximum pertinere partim liquet manifestè ex Mose qui disertè hoc habet, partim ex Ezechiele qui solos filios Zadoc, non autem omnes filios Aaron nominat. Additur autem apud Ezechielem exceptio, ad Pōtificiam quoque familiam, vt videtur, pertinens, nempe vt viduam quoque ducere liceat, sed ex sacerdote. Obsecro verò quorsum hæc ad digamos, siue viduarum maritos ab omni sacro ministerio prohibendos? Quia, inquit, si hoc fuit obseruatum in iis qui tum ministrabant altari, multò magis id requirendum est ab iis qui nunc multo dignius ministerium exercent. Atqui nulla prorsus hîc mentio de nuptiis non repetendis, vel non repetitis. Imò, vt paulò antè diximus, censet ipse Hieronymus sacerdotibus quoque concessum fuisse plures simul vxores

Hierony.
Oceano.

habere, nedum yt si plures successiue vxores duxissent, ex sacerdotum numero expungerentur. Deinde viduarum coniugium vni Pontifici Maximo interdicebatur. Itaque etiam si istis daremus ipsorum Clerum tribui Leui successisse, & illa lege nunc quoque Ecclesiam teneri, hoc tamen nihil prorsus illos in hac causa subleuarit. Sed neutrum sanè illis concedimus. Nam quod ad ipsorum Clerum attinet, quæ tandem luci conuenientia cum tenebris? Legem verò Leuiticam præterquam quòd abrogatam constat, si rursus isti in vsum reuocandam censent, cur illam restringunt tum in diaconis, quos esse volunt alios Leuitas, tum in Episcopis & Presbyteris, quos antiquis sacerdotibus comparant? an quod purius & spiritualius quiddam sit Euangelicum ministerium? Atqui vt cultus Leuiticus præ hoc nostro carnalis fuerit, nihil hoc tamen ad rem, nisi ostenderint labem aliquam vel primis vel repetitis, siue cum virgine siue cum vidua nuptiis contrahi, quæ puritati sacerdotij officiat: quod nunquam sanè ostendent, quum clamat Apostolus honoratas esse in omnibus nuptias, & thorum impollutum.

Tertis.

Cur ergo, inquires, virginem, non autem viduam, aut meretricem, aut ab alio repudiatam,

diatam, ducere poterat Pontifex Maximus?

Respondeo rursus nihil hoc ad repetitas Refutat. 1.

nuptias pertinere, quum hac lege non ve-

tetur Pontifex Maximus sæpius coniugium

contrahere, modò virginem semper acci-

piat. Item, ne coniugium quidem sacerdo-

tibus cum vidua sic prohiberi, si modò sit

ex alio sacerdote vidua: quod quum ita sit,

dico rursus morem istum, quo tum digami

tum viduarum mariti (sic enim hos ab

illis multi etiam recētiore canones distin-

guunt) à clero arcentur, nullo iure diuino

niti, ac proinde istud interdictum Aposto-

licæ ipsi doctrinæ ex diametro repugnare.

Sed ad rem. Cur virginem ducere iubere-

tur Pontifex Maximus tres causæ à Philo-

ne afferuntur. Vna, vt sacrum semen aruo

intacto exciperetur: altera, ne huius natales

cum aliis familiis miscerentur: tertia, vt fa-

ciliùs sacerdotum moribus accommodare-

tur. Ego nullam ex his causis probo. Nam

quod ad primam attinet, illam non valere

vel ex eo apparet quòd licebat etiam sa-

cerdotibus extra Pontificem Maximum vi-

duam ex alio sacerdote ducere. Secunda

verò falsa etiam est, quum expressè dicat

Moses licuisse Pontifici Maximo virginem

ducere *de populis suis*, id est, vt interpreta-

tur Ezechiel, de femine domus Israel, quod

3
Philo li-
bro de Mo-
narchia.

alioqui aliis tribubus non licebat, ne confunderentur singularum tribuum hæreditates: vnde etiam factum, vt Elisabeth & sacerdotis vxor & Mariæ cognata esset. Illud verò tertium prorsus commentitium est, nec refutatione indiget. Vera autem causa hæc est proculdubio, quòd Pontifex Maximus venturi Christi & spiritualium Ecclesiæ cum Christo nuptiarum peculiaris typus esset. Umbrias autem istas omnes iam desuisse, quum corpus ipsum obtineamus, ac proinde manifestè Iudaizare qui hæc & alia eiusmodi in usum reuocant, quis ignorat? At enim, excipiet aliquis, Paulus hoc ipsum in nostris quoque matrimoniis significari dicit. Imò verò si diligenter Paulum inspicias, cõperies istud *μυστήριον* (quod nomen vetus Latinus interpres solet Sacramentum interpretari) non in coniugiis nostris, sed in Christi & Ecclesiæ copulatione merè arcana statuere. Sed ita esto. Si tamen hoc ad solas virginum nuptias retuleris, non modò perperam idcirco feceris, quòd hæc similitudo in eo posita sit quod quibusuis coniugiis commune est, nempe quòd duo fiant vna caro: sed ideo etiam, quòd illud quoque Apostoli, *Viri, diligite uxores vestras* (quòd tota hæc sententia refertur) res ipsa clamet omnibus sine exceptione

Obiectio.

Responsio.

ptione maritis præcipi. Deinde ne hanc quidem analogiam esse subtiliùs indagandam, vt singula singulis respondeant, vel illud manifestè declarat, quod de repudiata & alteri nupta, & nihilominùs iterum contra legem recipienda dicit apud Ieremiam Ierem. 3. 10 Dominus. Ac de virgine quidem & vidua hætenus. Quòd autem ad prophanas, id est Refut. 4° (vt interpretatur Philo) infamibus parentibus prognatas, & ad meretrices attinet, nemo non videt ideo eiusmodi mulierum coniugium sacerdotibus fuisse sub lege interdìctum, ne quod carù probum ad illos vsque redundaret. Quòd si quis roget an hanc quoque legis partem abolitam fuisse existimem, respondeo, quòd hæc ratio nunc quoque valeat, aliter de istis, id est, de probrosis mulieribus statuendum quàm de virgine aut vidua: idque nõ quòd olim ita fuerit cautum in sacerdotio Leuitico (quod iam abrogatum est) sed quoniã res ipsa clamat fieri vix posse, quin si eiusmodi probrosæ famæ mulieres ducantur, aliquid detrahatur ministerij dignitati, cuius quanta sit habenda ratio vel illud declarat quòd Apostolus Tit. 4. 7. in familiam quoque Episcopi vult inquiri. Absit tamen vt hac in re sine exceptione probem summam illam Canonum quorundam seueritatem: absit, inquam, vt Phari-

sæum illum imitemur qui præ se peccatricem illam multum diligentem damnabat, ne fortè illud audiamus ex ore Domini, Publicani & meretrices præcedent vos in regnum cælorum. Matthæus certè factus est Apostolus & Euangelista ex publicano. Nostri autem Catholici, belli sanè homines sunt, & feueri scilicet Canonum obseruatores, quibus intolerabile quidem flagitium esset honestissimæ etiam matronæ, nedum cuiuspiam quantumuis pœnitentis mulieris maritum sacris initiare, infames autem omnique libidinum genere contaminatissimos non item, modò ne maritos, quum vix tamen alios, testibus ipsorum historiis, inter decem seculorum Pontifices inuenias. Postremò quod ad repudiatam attinet, quum repudia nunquam fuerint in foro conscientiæ, vt vulgò loquuntur, probata, (adeò vt manifestè dicatur qui sic repudiatam ducat, adulterij reus esse coram Deo) non mirum est sacerdotibus, quos oportuit honestate vitæ cæteris præluere, interdiktas repudiatæ nuptias, quod in cæteris non nisi ob duritiem cordis, ciuilibus legibus tolerabatur.

Quarta.
Hieron. ad
Gerôtiam.

Profert etiam Hieronymus quod ait institutum quoque fuisse in Lege, nempe vt
maritatæ

maritatae filiae sacerdotum, si viduae fierent, vescerentur sacerdotalibus cibis: sin autem alios viros accepissent, alienae fierent à patre & sacrificiis, & inter externas deputarentur. Atqui ne hoc quidem satis bona si-
Refutat. 2.
 de citat ille, siue memoria fretus, siue, vt a-
 libi nimium saepe factitat, causae suae ser-
 uens. Nec enim aliud ibi constituit Mo-
Leuit. 22.
 ses, quàm vt filia sacerdotis, quae extra tri-
11.
 bum suam enupserit, extranea censeatur, ac
 proinde vesci oblationibus non possit: quia
 nimirum in extranei familiam transierat, a-
 liis autem quàm sacerdotibus non licebat
 sacris cibis vesci. Quòd si fuisset repudiata,
 aut, defuncto marito, absque liberis reli-
 cta (nam alioqui mansisset adhuc in extra-
 nea familia) tum ei ad suos reuertenti lice-
 bat rursus, vt ante nuptias, apud patrem
 sacris vesci: in cuius videlicet familia rur-
 sus censeretur. Nulla autem apud Mosen
 vel primarum vel secundarum nuptiarum
 mentio.

Citant denique illud Pauli de Episcopis
 & Diaconis, *Vnius uxoris virum*, qui locus
 triplici modo torquetur. Allegoriam enim
Quinta,
 illam, quae vxoris nomine Ecclesiam intel-
1. Tim. 3. 2,
 ligit, vt ab ipsomet Hieronymo refutatam,
& Tit. 1. 6.
 omitto. Placet ergo quibusdam istud de eo
 accipere qui fuerit, non autem qui sit ma-

Hiero. lib. 1. aduersus Iouinian. ritus. *Vnius uxoris virum*, inquit Hieronymus, id est, *qui unam uxorem habuerit, non habeat.* Nec illud Ambrosij dissimile est,

Ambros. e-pist. 82. Refutat. 1. *Habentem filios dixit Apostolus, non facientem.* Sed huic deprauationi opponenda est

simplex veritas, quam confirmavit Nicana Synodus in Paphnutij sententiam transiens: vbi etiam lex illa **N O V A** vocatur, qua volebant nonnulli statuere, vt sacris initiati à coniugibus suis abstinerent. Itaque ne altera quidem absurda interpretatio admitti potest, quantumuis magnis authoribus (sed in hac re quidem planè tum à verbo Dei, tum ab antiquæ Ecclesiæ iudicio aberrantibus) nitatur: quæ videlicet hoc dictum Apostoli interpretatur de iis qui vxores quidem habeant, sed à quibus ex mutuo consensu abstineant, cuiusmodi vota prorsus fuisse vetustæ Ecclesiæ incognita suo loco declarauimus. Nec sanè in hoc excusari potest Epiphanius (quod tanti viri pace dixerim) quum audet etiam Canonum authoritatem prætexere, quos tamen non edit. Quos enim edidisset, qui Nicanæ & Gangrensi Synodo manifestè hac in re contradicit? Ita verò scripsisse Epiphanius nemo mirabitur, qui obseruarit Ambrosium ausum etiam esse scribere, Patres in Nicano Concilio addidisse, Clericum quencquam

Ambros. e-pistola ad Vercellenses 82.

quenquam esse non debere, qui secunda coniugia fortitus sit, in quo sanè est periculose hallucinatus: nisi de iis hoc accipiat qui duas simul vxores habeant. Itaque multò rectiùs postea synodus sexta vniuersalis ecclesiam Romanam coarguens, illam obiurgat, quòd istam continentiaẽ legem obtruderet *εν τὰξιδι κενώσινος*, id est, vice Canonis, & tanquam Canonem: quod sanè falsum erat, vt planè mirer Espensæum ex illis ipsis synodi sextæ verbis, quibus Romanæ ecclesiæ tyrannis & impostura coarguitur, aliquam eius excusandæ occasionem arripere potuisse. Tertia denique huius loci deprauatio eorum est qui vnã vxorem accipiunt pro prima, quasi qui plures successiuè duxit, ab Episcopatu arceatur, quam sententiam sequutus quidem videtur Chrysostomus in Epistola ad Titũ, sed in altero Epistolæ ad Timotheum loco de Polygamia Iudaicæ prohibitionem rectè accipit: quam interpretationem amplectitur quoque Theodoretus, non nihil tamen fermenti de voto admiscens. Quam autem manifesta sint Apostoli verba, quid attinet nodum in scirpo quærere? Cur non enim potius *αποτὸν* quàm *μίας* scripsisset Apostolus? & quæ tandem in secundis successiuis nuptiis labes inest, vel macula, quæ

3
Synodi in
Trullo, ca
non. 12.
Esp. lib.
de Contin.
primo cap.

4

4

5

quempiam Episcopatu indignum reddat? Rationes tamen, quas hîc nonnulli prætexunt, mox etiam expendemus. Nunc hoc dico, planum & penitus perspicuum esse quod scribit Apostolus, quum qui secundam aut tertiam, & sic deinceps, uxorem duxit, modò ne plures simul habeat, tam sit vnus vxoris vir, quàm cui necesse non fuit prima mortua aliam ducere. Et ita etiam sentire puriores scholasticos coegit ipsa veritas, vt mox ostendemus.

Obiectio 1. Expendamus autem quæ ab istis opponuntur. Primùm quæruntur cur illud verbum **O P O R T E T** vsurparit Apostolus, quum ex eo videatur consequi (si quidem hunc locum ita vt diximus interpretemur) non posse alios quàm maritos episcopari.

Respons. 1. Respondeo, non solui hunc nodum etiam si in istorum sententiam transeamus, qui de alio genere digamorum hæc intelligunt: Verum est autem quod à nostris quoque non semel responsum est, spectasse Apostolum quod consuetudo illorum puriorum temporum ferebat, nempe vt qui adoleuerant, mariti essent, ac proinde de vnica vxore & honestate familiæ non alia formula quàm de reliquis virtutibus statuisse: quum tamen certum sit nec *ἀγαθους* verè continentes, neque *ἀτίκτους* propterea excludi.

Obii-

Obiiciunt prætereà eiusdem Apostoli ^{Obiectio.2} alterum locum, in quo iubet non aliam de- ^{Tit. 2.6.} ligi viduam quàm quæ vnus viri vxor fuerit: quæ verba ad illam polygiam trahi non possunt, quum nullis vnquam legibus licuerit fœminis plures simul maritos habere. Hoc ego verò ita esse fateor: sed con- ^{Respons.1.} sequi tamen nego, quin vtrobique eadem digamiæ species (quanuis non per omnia similis) prohiberi intelligatur, atque adeò quin eadem interpretatione locus vterque exponatur. Vult enim Apostolus non eligi episcopum nisi qui vnica muliere, & quidem vxore, sit contentus: vult quoque non referri in viduarum album viduã nisi quæ vno viro & quidem marito, sit vsa. His autem verbis à sacro ministerio non alios arceri dico quàm primùm quidem turpis & flagitiosæ vitæ tũ viros tũ mulieres: deinde etiam *διγάμους*, id est, tum qui plures simul vxores haberent, tum quæ pluribus simul maritis vsæ essent. Hoc autem posterius ne cui mirum videatur, sciendum digamiæ quoddam genus fuisse tum viris tũ mulieribus commune, quum videlicet illi quidem repudiatis aliam ob causam quàm ob adulterium vxoribus, alias illis superstitibus ducebant: istæ verò vicissim temerè discedentes à suis maritis, ad alias nuptias

transibant. Hinc illa vetus lex Mosis, ne sacerdoti liceret meretricem aut repudiatā ducere, de qua paulò antè diximus. Hinc & illud Pauli, Vxor à viro ne discedito: quòd si discesserit, maneat innupta, aut viro reconciliator: & vir vxorē ne dimittito. Fuisse autem ipsis etiam mulieribus hoc flagitium minimè ne Romæ quidem nedum in Græcia insuetum, vel ipse Iuuenalis hoc peruulgato versiculo testatur.

— sic fient octo mariti

Quinque per autumnos.

Sed de his hæcenus.

Hæc sunt igitur quæ pro tuendo illo suo interdicto citare vel potius manifestè detorquere ex Prophetis & Apostolicis scriptis iam olim consueuerunt. quo fundamento quum destituantur, causa fortasse non erat cur vltèrius progredieremur. Placet tamen tum veteres ea de re Canones, tum veterum quorundam Patrum argumenta expendere, ne temerè videamur ab iis, quos falsò nonnulli Catholicæ Ecclesiæ nomine exornant, dissentire. Sic igitur habet Canon Apostolicus, vt vocant, 17,

Veterum
Canonum
in quibus
de digamis
agitur, cō-
paratio cū
Dei verbo.

Apost. Ca-
non. 17.

Ὁ δὲ οὐδὲν γάμοις συμπλακεῖς μὴ τὸ βά-
πτισμα, ἢ παλλακῶ κτισάμενος, οὐ δύνα-
ται εἶ) ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ δίακο-
νος,

τος,

ως, ἢ ὅλως τῷ καταλόγῳ τῷ ἱερατικῷ. Id est,

Qui duplici coniugio post baptismum fuerit implicatus, aut pellicem possederit, non potest esse episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Et decimus octauus, Οἱ χήραν λαβῶν, ἢ Apost. canon. 18. ἐκβεβλημένῳ, ἢ ἐξέστρατον, ἢ οὐκέτι, ἢ τὴν ἐπίσκευψῃς, ἢ δὲ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ φρεσβύτερος, ἢ ὅλως τῷ καταλόγῳ τῷ ἱερατικῷ. Id est,

Qui viduam acceperit aut repudiatam, aut meretricem, vel ancillam, vel scemicam, non potest esse episcopus, aut presbyter, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Libet autem etiam subiicere hæc eadem, Clem. lib. 6. can. 17. sed paulò pleniùs scripta, ex illo libro què & Grecè & Latinè nunc ediderunt Clementi episcopo Romano inscriptum, cui titulum fecerunt, Διατάξαι τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ἐπίσκοπον καὶ φρεσβύτερον Ἐδιάκονον εἰπομένου μονογάμους καθίστασαι, καὶ ζῶσιν αὐτῶν εἰγαμέται, καὶ τὲ θναῶσι. μὴ ἐξεῖναι ἢ αὐτοῖς μὴ χειροτονίαν ἀγάμους οὖσιν ἐπὶ, ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι, ἢ γεγαμικόσιν, ἑτέραις συμπλέκεσθαι, ἀλλ' ἀρκείσθαι ἢ ἔχοντες ἢ λαθόν ἐπὶ τὴν χειροτονίαν. ὑπηρετας ἢ

καὶ ψαλμοδοῦς, καὶ ἀναγνώστῃς, Ἐπιλωεῖς,
καὶ αὐτοὺς μονογάμους εἶ) κελύομεν. εἰ δὲ
πρὸς γάμου εἰς κλήρον παρέλθωσιν, ὅπιξέ-
πομεν αὐτοῖς γαμεῖν εἰ γε πρὸς τὸ πρὸ-
θεσιν ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἀμαρτήσαντες κολά-
σασα τυχεσιν. ἔθεν δὲ τῆς ἐν τῷ κλήρῳ κε-
λύομεν ἢ ἐταῖραν, ἢ οἰκέτην, ἢ χείραν καὶ
ἐκβεβλημένῳ λαμβανῆν, ὡς ἔ ὁ νόμος λέ-
γῃ. Id est,

*Episcopum & presbyterum & diaconum di-
cimus unus uxoris viros debere constitui, si-
ne uiuant eorum uxores, sine mortua fuerint:
non licere autem ipsis, si post ordinationem cō-
iungu expertes fuerint, amplius ad nuptias de-
uenire: vel si mariti fuerint, cum aliis iungi,
sed ea contentos esse quam habentes ad ordi-
nationem peruenerunt. Ministros autem &
Cantores, & Lectores, & Ianitores, iubemus
quoque unus uxoris viros esse. Quòd si an-
tequam matrimonio iungerentur in clerum
prouecti sint, concedimus eis ut uxores ducāt,
ne si peccarint, pœnas luant. Iubemus verò ut
nulli ex clero liceat vel meretricem, vel ser-
uam, vel viduam & repudiatam accipere, si-
cut & lex ipsa dicit.*

Clem. lib.
3. cap. 2.

Non omittenda quoque alia ex eodem
libro *ὁμοιωθῆναι*, quæ sic habet, Αἱ δὲ νεώτεροι

χῆρα

χῆρα εἰς χρεῖκόν μὲν μὴ ἐντασέσθωσαν,
 μήποτε περὶ αὐτῆς τὴ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῆ
 ἀκμῆς, ὅτι δευτερογαμίαν ἐλθοῦσα, ἐν
 πρῶτῳ γάμῳ ἔσθωσαν. ὅτι κούρεισθωσαν δὲ καὶ
 βωμολογέσθωσαν ἵνα μὴ περὶ αὐτῆς τῆ λείπεισθαι,
 ὅτι δευτερογαμίαν ἐλθοῦσα, ἐν πρῶτῳ γάμῳ
 ἀπορεπεί ἐνεχεσθῶσι. Καὶ τὸτο γὰρ εἰδέναι ὀ-
 φείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν καὶ νόμον νομο-
 μῆνη, δικαία, ὡς αὐτὴ καὶ γνώμῳ θεῶ ὑπάρ-
 χουσα. ξηγαμία ἢ μὲν ἐπαγγελίαν, ὡς ἄνο-
 μον, καὶ δευτέρῳ συνάφῃ, ἀλλὰ δευτέρῳ τὸ ψεύ-
 δος. ξηγαμία ἢ ἀκροασίας σημεῖον. τὸ ἢ ὑπὸ
 τῷ ξηγαμίαν, περὶ αὐτῆς πορνεία καὶ ἀσελ-
 γία ἀναμφίβολα. ὁ γὰρ θεὸς μίαν γυναῖκα
 ἐν ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημοκρίῳ. ἔσονται
 γὰρ οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. νεωτέρας δὲ μὲν
 τῷ τῷ πρῶτῳ τελευτῶν σὺν τῷ χωρήσῃ καὶ
 ὁ δεύτερος, ἵνα μὴ εἰς κείμα τὴ δευτέρῳ
 ἐμπέσωσι, καὶ παγίδας πολλὰς, καὶ ὅτι θυ-
 μίας ἀνόητες, καὶ ὅτι ζήμιες ψυχῆς. αἱ πνευ-
 κόλασιν περὶ αὐτῶν μᾶλλον ἢ ἄνεσιν. Id est,

Vidua iuniores (nimirum annis sexaginta,
 vt paulò antè dictum fuerat) *viduarum* col-
 legio ne accensentor, ne eo obtentu quòd ætatis
 vigorem coercere nō possint, ad secundas nuptias

εἰς τὸ χρεῖ-
 κόν, ἢ quo
 malè Bo-
 nius vidua-
 lem statū.

Idem pro
λείπεδαι
perperam
legit λυ-
πεδαι.

prolapsa, negotium facessant. Subueniatur ta-
men illis & necessaria suppediētur, ne se de-
scri prætentes, & ad repetitum coniugium
deuenientes, indecorum quippiam admittant.
Nam hoc quoque scire vos oportet, monoga-
miam quidem ritè iutam, iustam esse, utpote
Dei voluntati congruentem: digamiam autem,
post pollicitationem, illegitimam esse, non pro-
pter coniuētione ipsam, sed propter falsitatem.
Trigamia verò est incōtinentiæ signum. Quod
verò ultra trigamiam est, manifesta est scor-
tatio, & certa lasciuia. Deus enim unicam mu-
lierem unico viro adiunxit. Erunt enim, in-
quit, duo in carne vna. Iunioribus autem, post
primi mariti obitum conceditur præterea secun-
dus, ne in iudicium diaboli, & laqueos multos
incidant, & cupiditates amentes ac animis
damnosas, ex quibus pœna potius sequatur,
quàm voluptas concibetur.

Ad Cano-
nas Apo-
stolicos in
genere.

His verò antequàm sigillatim respon-
deam, primùm dico iam olim esse de isto-
rum Canonum numero & authoritate du-
bitatum: nec posse negari ab Apostolis e-
ditos non esse, quum (vt alia omittam) quo-
rūdam decisiones contineant, de quibus
nunquam aliquot pōst seculis tam acriter
in Ecclesia certatum esset, ac etiam aliter
postea statutū, si tum isti Canones vel editi,
vel certè recepti ab Ecclesiis fuissent. Hu-
ius

ius autem rei Canon etiam iste 17. certum nobis testimonium præbet. Cur enim ista particula, *καὶ τὸ βάπτισμα*, addita est, nisi ut significetur in isto interdicto nō censi, qui ante Baptismum plures vxores habuerint? Hoc verò si Apostoli tam perspicuè deciderant, cur hoc taceret Hieronymus hanc sententiā tot argumentis communiens, & qui postea transitum potius esset in cōtrariā Ambrosij & Augustini sententiā? ac ne id quidem satis rectè, ut arbitror. Mihi verò maximè probabilis videtur eorum opinio, qui coniiciunt aliquanto post Apostolorum tempora, siue à Clemēte, siue ab alio quopiam, eius quæ tum vigeret Ecclesiasticæ politix regulas aliquot colligi cœpisse, quarum postea paulatim auctus fuerit numerus: sed priuatum fuisse hoc scriptum, nec publicæ vllius auctoritatis, donec paulatim obtinuit ut publicè legeretur, quoniam utile Ecclesiæ compendium istiusmodi videbatur. Apostolicos autem fuisse istiusmodi Canones vocatos, verisimile est, non ut ab ipsis Apostolis editos (fuisset enim primis illis tēporibus nimium crassum hoc mendacium) sed quòd in Ecclesiis quas Apostolicas vocabant, antiquitate videlicet ac proinde auctoritate primas, obtinerent. Sed ipsas etiā Apostolicas

Hieron. ad
Oceanum,
tom. 2.

Ecclesias nimium facilè in ipsa quoq; doctrina, nedum in ritibus, fuisse deprauatas, quis aufit inficiari, quum id ita futurum Apostolus ipse non modò prædixerit, sed etiam suo ipsius seculo in Galaticis præsertim & Achaicis Ecclesiis sit expertus? Illas porrò *ἡγετανίας* ita etiam confarcinatas, ut illi Canones videri possint quædam esse istarum epitomæ, Clementi nescio cui sese Romanum tum Episcopum tum ciuem admodum ambitiosè vocanti attributas, mirarer hoc seculo inueniri posse qui defendere auderēt, nisi res ipsa ostenderet nihil nunc homines pudere. Nam certè iis scatēt vanissimis mendaciis, ita etiam inter se repugnantia quædam continent, denique ita possunt & ex Apostolicis scriptis, & ex historia Ecclesiastica refelli, ut nulla iusta ratione defendi posse mihi quidem videātur: sicut aliquando fortasse plenius propria de his rebus tractatione demonstrabo. Possset igitur vno verbo res tota trāsigi, si exciperem non satis idoneos testes ab aduersariis proferri. Sed ne quis à nobis quæsitum subterfugium arbitretur, agè sigillatim etiam respondeamus.

Ad Canon. 17. prohibentur numero Sacerdotum, id est, eorū qui publico in Ecclesia munere sacro funguntur, adscribi qui post
Bapti-

Baptifmum duplici cōiugio fuerint impli-
 citi. Rectè hoc quidem, & ex Apoftoli fen-
 tentia, id est, expreffo Dei verbo. Nego e-
 nim de aliis quàm veris & propriis fic ap-
 pellatis bimaritis intelligi, de iis nimirum
 qui, vt tunc tempora ferebant, plures fimul
 vxores haberēt, fiue vna temerè repudiata,
 aliam ea fuperfite ducebant. Id autem ita
 effe (quanuis alia poftea expositio obtinue-
 rit) vel illud oftendit quod de pellice subi-
 citur: nimirum ne quis quod de duplici cō-
 iugio dictum erat, cluderet, fi fe pellicem
 duntaxat diceret fuæ legitimæ coniugi ad-
 iunxiffe. Nec enim *παλλακή* propriè quāuis
 cōcubinam declarat, fed eam demum quæ
 iuftæ vxori fit adiuncta.

In altero Canone dico pro ἢ ἐκβεβλήμε- Ad Can.
Apost. 18.
νω, legēdum effe καὶ ἐκβεβλήμενω: idque non
 tantum illius Clementis (quicumque tādē
 fit) auctoritate, verum etiam ipsius Gratia- 34. Diftin.
Si quis vi-
duam.
 ni testimonio euinco, ita videlicet vt signi-
 ficetur hoc interdicto non quafuis viduas
 intelligi, fed eas demum quæ miffo à marito
 repudio viduæ haberentur. Sic enim Ari-
 stophanes Græcus grammaticus *γῆρας* defi-
 nit, non modò quæ mariti morte vxores
 effe defiffent, verum etiam τὰς μὲν γάμους διὰ-
 λυσὴν μηδὲνὲ συνοικῶσας: quò fortassis allufit
 Apoftolus quū τὰς ὄντως γῆρας καὶ μεμονωμένας. Tim. 5. 5.

describeret. Est autem hoc interdictum expressè quoque & ab ipso Christo & ab Apostolis traditæ doctrinæ prorsus consentaneum, quum disertè dicat Dominus, eū esse adulterij auctorem qui ab alio (excepta videlicet adulterij causa) repudiatam ducat, quæ corruptela passim tunc regnabat: & præcipiat ex Domini Spiritu Apostolus, ut istæ defertrices aut viris reconciliētur, aut innuptæ permaneant. Nō ignoro

Leuit. 21. 7. tamen apud Mosen viduæ nomen virgini opponi, & à repudiata manifestè distingui. Sed quid si probabile est, istius Canonis auctores siue ex Apostolicarum Ecclesiarum more, siue ex suo sensu illū scripserint, hīc quoque Mosis legem ita ut oportuit relaxasse, sicut & alibi in iisdem Canonibus ritè factum est? Alioqui, si ista exigere ad Apostolicorum scriptorum regulam non licet, sequamur sanè illud Apostolicum mandatum. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema esto.

Canon. A-
post 21. &
76.

Ad Canon.
Clem. pri-
orem.

In illo verò priore Clementis Canone, qui est illius vtriusque veluti commentarius, illa tanquam Apostolica recipimus, quòd monogami soli admittātur, siue prius mortuæ, siue adhuc superstites fuerint vxores, quod Romani Papæ siue Antichristi postea ut impium damnarunt, ad eò ut ad damnan-

damnandum hunc Clementem, cui se successisse quoties libet gloriantur, non aliis quàm ipsismet iudicibus egeamus. Item, quòd maritis ordinatis alteras nuptias interdicit, quum nulli Christiano, nedum Ecclesiastico munere fungenti cuiquam, fas sit plures simul vxores habere: & illud quoque probo, quòd turpium mulierum coniugio implicitos à sacris functionibus prohibet, ne videlicet earum dedecus in ministerium ipsum redundet. Idem de repudiatis mulieribus statuo, quia si temerè, id est, aliam ob causam quàm ob adultèrium repudiatae sint, reconciliationi studeant, vel innuptae maneat oportet ex Apostoli doctrina: quae de re tamen plenius alibi differemus. Sin verò iure sunt repudiatae, rectè cautum est ne eiusmodi turpitudine sacri ministerij dignitati detrahat. *οἰκένδος* verò nomen video dupliciter accipi posse ex Graecae linguae usu: nempe vt eo nomine vel concubina intelligamus, quae ita honestiore vocabulo quasi *σύνοικος* vocatur (vt etiam à Latinis contubernij & consuetudinis nomen usurpatur) vel seruilis conditionis foemina. Illi verò interpretationi cur potius quàm huic assentiar, duo faciunt. Primum enim lex Mosis, cuius fit in extremo Canone mentio, praeter viduam, meretricem

& repudiatam, adiicit etiam *חלה*, id est *profanam*, quæ videlicet non sit publicum scortum, neque tamen legitimè coniuncta, siue ut iusta materfamilias, siue ut *שלה*, (quam propriè Latini concubinam vocarunt) ac proinde profana: cuiusmodi sunt quas hodie Romanus clerus solutas amicas vocat. Deinde nisi ita interpreteris, non video quæ possimus hunc Canonem ut Apostolicum, in hac quidem parte admittere, nisi eam intelligas quæ absque domini cōsensu nupserit. Nam alioqui quum Onesimum, non modò seruum, sed etiam fugitiuum, non minùs honorifico nomine quàm Timotheum ipsam dignetur, filium illum & fratrem appellans, adeoque cum Tychico coniungens: vix mihi probabile est illum, quòd olim seruus fuisset, excellentibus alioqui donis præditum, ministerio indignum fuisse pronūtiaturum, nedum ut id in eo statueret qui ipse ingenuus ancillam aut libertinam duxisset: quòd discrimen potius iuris Ciuilis Romani fuerit quàm Ecclesiastici ac verè Christiani. Iã verò quòd cœlibes ad maiora illa munera vocatos nō finit matrimonium contrahere, quo modo explicandum sit suprà docuimus, nēpe non ut eiusmodi nuptiæ tanquam illicitæ pronuntientur, neque etiam ut aliqua in illis
pollutio

pollutio inesse significetur, quod postea nonnulli non rectè senserunt: sed quòd cœlibes ministri, partim vt huius vitæ negotiis minùs occupati, sicut Apostolus docet, partim vt Ecclesiam minore sumptu grauant, maritis anteponebantur. Quòd autem legem Mosis citat quasi adhuc illa teneamur, aut sic intelligendum est vt paulò antè diximus, aut vt Iudaicum fermentum potiùs repudiandum, nedum vt tanquam Apostolicum recipiatur.

Supereft aliud Caput ex eodem libro à nobis descriptũ, cuius prior pars de viduis iunioribus non allegendis, non potest non vt Apostolica probari, quum ex Apostolo sit manifestè desumpta. Sed ne illud quidem improbo, quòd repetitum cõnubium nõ sine pollicitationis (id est ἐπαγγελίας, non autem ἀρχῆς, id est voti) violatione contractum, *πράγμα ἀπὸ πρὸς καὶ ἐναντίον*, id est rem indecoram & illegitimam, appellat: quatenus videlicet violabatur fides siue promissio illa qua sese non ad cœlibatum, sed ad Ecclesiæ ministerium constanter obcundum adstringebant. Id autem ita esse verba ipsa ostēdunt: **N O N, i n q u i t, P R O P T E R C O N I V N C T I O N E M I P S A M, S E D P R O P T E R F A L S I T A T E M,** id est, non quia nupserint, sed quia nubendo transgre-

Ad Clem.
Canon. po-
steriorem.

diuntur quod pollicitæ fuerant, se videlicet Ecclesiæ ministraturas. Nec enim temerè est quòd quæuis viduæ non recipiebantur, sed eæ demum quas esset probabile in ministerio perseueraturas, ac proinde continentiae dono præditas. Esset autem proculdubio ipsa matrimonij coniunctio damnanda, & (vt postea perperam de his rebus iudicatum est ab hominibus falsa voti opinione fascinatis) coniugium ipsum necessariò dirimendum, si quod tunc iustum votum seruandæ viduitatis extitisset. Quid si verò quispiam excipiat tacitè saltem exactam fuisse tuendæ viduitatis fidem, quum id promitteretur quod non nisi seruata viduitate præstari posset? Fatebor quidem ego ita esse, quanuis inter id quod tacitè siue ex consequenti duntaxat, & quod expressè directèque promittitur, magnum sit discrimen: ideoque Apostolum dico vt istis vanis plerunque pollicitationibus (sicut res ipsa postea probauit) occasio præcideretur, rectè cauifse ne viduæ sexagenariis minores in sacrarum viduarum album referrentur. Earum autem quod munus fuerit, ex iis liquet quæ de Dorcade in Actis Apostolicis referuntur: vt eos qui ista nobis nunc obtrudunt, quasi sinc ipsi veteris disciplinæ vindices,

vindices, si quid frontis habent, sanè in his saltem erubescere oporteat. Sed ad rem redeo. Ista quidem in hoc Canone vt Apostolica non modò non improbamus, sed etiam ab aduersariis, si quidem restituta volunt Viduarum collegia, in primis exigimus. Verùm quæ subiiciuntur quis sanæ, id est, Apostolicæ fidei homo non damnarit? *Trigamia*, inquit, *est incontinentiæ signum*. Esto. nam primæ etiam nuptiæ hoc plerunque arguunt, quum tunc ætas maximè vigeat, & propter scortationem quoque oporteat vnamquamque suum maritum habere. Abstinerè verò se à coniugio non posse (id enim est, opinor, hoc loco incontinentia) vitium per se non est, excepta ἀταξία, quum naturalis sit illa appetitio, & continentia sit peculiare Dei donum: sed quum continere non possis, turpia facere, id demum vitiosum est, quod in eas non cadit quæ quoniam continere non possint, nubere malunt quàm vri, quotiescunque id faciant. Quod autem subiicitur, cuiusmodi tandem est? *Quod ultra trigamiam est*, inquit, *manifesta est scortatio, & certa lasciuia*. Ergo quæ quarto nupsert, scortatrix fuerit? ergo quartum coniugium dirimendum? Quid si quæ in ætatis flore tertium coniugem amiserit, nec con-

tinentiæ donum habeat? Istorum certè , vt
 paucis absoluam, non est auctor ille Spiri-
 tus qui per Apostolum nihil tale definiit,
 sed ille ipse Montani paracletus , qui non
 Tertullianum modò , verùm etiam alios
 deinceps plurimos miserè fefellit : ac inter
 cæteros Basilium quoque hæc eadem in-
 culcantem, si modò (quod mihi probabile
 non est) eos Canones edidit qui ipsius no-
 mine quasi ad Amphilochium scripti cir-
 cunferuntur, & ab aliis quoque (Græcis e-
 tiam) hoc nomine citantur. Quid plura?

Cōcil. Flo.
 definitio
 10, in epi-
 tome.
 Concil.
 Photius.
 Nomoca-
 nonis tit.
 13. & ibi
 Balsamon.

hunc ipsam Canonem non ita pridem cō-
 cilium Florentinum sub Eugenio quarto
 planè aboleuit, vt Espensius ipse obseruat.
 Controuersia autem illæ hac de re postea
 inter hypocritas illos Constantinopolita-
 nos Patriarchas & aliquot Imperatores ex-
 citatæ , Cesaribus ipsis , prout ferebat eo-
 rum leuitas, modò in hanc , modò in illam
 partem nutantibus , à quo spiritu ista pro-
 fecta sint, satis supérque probant , vt lon-
 giore refutatione non sit opus. Quod e-
 nim ex Dei verbo profert iste Clemens,
 valere non potest nisi aduersus eos qui plu-
 res simul vxores habent: vt suo loco aduer-
 sus Tertullianum hoc ipso argumento v-
 tentem probauimus. Nam alioqui certè
 sentiendum erit ne morte quidem dissolui
 coniugij

coniugij vinculum, si plures vxores habere, ac proinde in ordinationem Dei peccare existimabimus qui mortua vna aliam ducit. Sed quid si hoc etiam isti cuicumque Clementi daremus? certè consequeretur, digamos etiam ipsos aduersus legem Dei facere. Qua fronte igitur digamos tolerat, trigamos verò damnat, tetragamos denique in album scortatorum refert? *Ne, inquit, in diaboli iudicium & laqueos multos, & amentes cupiditates incidant.* Egregia sanè ratio, tolerare legis diuinæ transgressionem, vt diaboli laqueû effugias. Imò quum etiam tertio, non minùs quàm secundo mortuo marito, vri possit qui continentiae donum non habet, quis est iste Apostolorum scilicet discipulus, qui remedium aduersus incontinentiam disertis Apostoli verbis expressum, miseris conscientiiis ausit adimere? Itaque longè rectiùs Hieronymus ipse, alioqui prorsus quum libuit Montanizans, ne octogamos quidem damnare se testatur: minimè certè ita scripturus si pro scortatoribus habuisset. Quid si igitur ista dicamus non de quibusuis viduis, sed de iis tantùm accipienda quæ sacro ministerio fungebantur? Atque nè ita quidem possit iste scriptor excusari, quum ne secundus quidem maritus istis, salua ma-

nente ipsarum pollicitatione, concedi potuerit. Sed unde sit error iste exortus non ita difficile est coniecere. Quum enim initio gentibus sensim ad Christum transeuntibus, multi in Oriente, ac praesertim inter Iudaeos ipsos, polygami deprehenderentur, quos si quis coegisset uxores omnes praeter primam abiicere, multis fuisset pessime consultum, quod ea corruptela ita esset inueterata, ut vitio non duceretur: idcirco paulatim hac in re progrediendum fuit. Itaque à Paulo fuit illud in primis cautum, ut omnis ordo Ecclesiasticus ista labe careret. Qui enim potuissent polygamiã in aliis damnare, qui suo exemplo illã confirmassent? Ad reliquos autem quod attinet, digami post Baptismã, id est, qui vnica superstite uxore non contenti aliam superinducerent, primum à benedictione, id est, publica consecratione excludebantur, adeo quidem ut presbyteris interesse istiusmodi nuptiarum conuiuuii nefas esset. Deinde iuebantur errorem ab Ecclesia deprecari, & certo temporis spatio à communione arcebantur. Postremo fuit hic modus constitutus huic lasciuiae, ut cum tertia uxore vix, ac ne vix quidem, quisquam admitteretur in Ecclesiam: quadrinubus autem pro manifesto scortatore haberetur, ac proinde quartam

quartam abiicere prorsus teneretur. Hinc illa quæ & hic Clemens, & Basilius (vt & veteres Canonès alij multi) quû de veris digamis, id est, iis qui plures $\chi\tau\iota$ $\tau\alpha\upsilon\tau\omega\upsilon\upsilon$ vxores habent, rectè scripta sint, ad alios digamos nulla in re peccantes (ad eos videlicet qui plures successiuè ducunt in Domino) perperam transfulerunt. Vt autem ita sentiam non res ipsa modò penè clamans me impellit, sed & rationes manifestæ, & eorundem etiam Veterum authoritas. Incontinentiam enim, vt paulò antè dixi, id est, quòd aliquis non habens continentiaè donum, amissa vxore pergat vti matrimonij remedio, siue secundò, siue vltèriùs repetiti, quis vnquam sani iudicij homo vitio duxit? Quis verò ita insaniisse Patres, imò ipsos Apostolos, si huic Clementi credimus, existimarit, vt pro eo quod iubet in Domino fieri Apostolus, pœnitentiæ multam cuiquam irrogarint? Rectiùs igitur ista multò tum Epiphanius tum Hieronymus quàm alia multa. Sic enim ille contra Epiphani. Catharos, quãuis in eo, vt antè dixim^o, ab- in Catha- erràs, quòd quæ in genere dixit Apostol^o, ros. ad solos quos vocant laicos restringit. Καὶ ὁ μὴ μίαν ἔχουσας, ἐν ἐπάμεινον μείζονα ἐπιμῆσθαι πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐν-

πάρχει. τὸν ὃ μὴ δυνηθέντα τῇ μιᾷ ἀρκε-
 διώῃ τελούτησάση, ἢ ἔνεκέν πινος πορπά-
 σεως, πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ κακῆς αἰτίας χω-
 εισ μὲ γυομύς, σωμαφθέντα δευτέρα γυ-
 ναικί, ἢ γυναικα δευτέρω ἀνδρὶ, ἐκ αἰπάται
 ὁ θεῖος λόγος, ἐδὲ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐ τῆς
 ζωῆς ἀποκηρύττει, ἀλλὰ δευθασάει δὲ τὸ
 ἀσθενές, οὐχ ἵνα δὲ ὡ γυναικας ἐπὶ τὸ αὐτὸ
 γῆ, ἐπὶ ποθειούσης τῆς μιᾶς, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀπι-
 χεδεις δευτέρα εἰ τύχει ἐνόμω σωμαφθεῖς,
 ἐλεεῖ τέτον ὁ ἀγίος λόγος, κὲ ἡ ἀγία θεοῦ ἐκ-
 κλησία, μάλισα εἰ τυγχάνει ὁ τοιοῦτος τὰ ἄλ-
 λα δὲλαθῆς, ἐ κὲ νόμον θεοῦ πολιτευόμενος.
 Id est, Et is quidem qui unam habuit, magis
 laudatur & honoratur à toto Ecclesie cœtu.
 Eum verò qui una quæ defuncta fuerit con-
 tentus esse non potuerit, quive separatione vel
 scortationis, vel adulterii, vel alicuius mali
 criminis occasione facta, cum secunda uxore
 coniunctus fuerit, siue mulierem alteri viro ad-
 iunctam, non accusat diuinus sermo, neque ab
 Ecclesia & vita exclusum denuntiat, sed to-
 lerat ob infirmitatem: non ut duas simul ha-
 beat uxores, sed si ab una seiunctus secunda
 legitima coniunctus deprehendatur, eum mise-
 ratur sermo diuinus, & sancta Dei Ecclesia,
 præfer-

praesertim si eiusmodi quispiam fuerit alioqui pius, & secundum Dei legem se gesserit. Hæc igitur Epiphanius, ut quidem habetur in e-mendatioribus codicibus: ex quibus etsi apparet iam tum declinatum fuisse ab A-postolica sententia de matrimonij etiam re-petiti puritate, tamen illud liquet, non fuisse indictam successiue renubentibus pœ-nitentiam, ac proinde Canones illos aduer-sus digamiam, de iis esse accipiendos qui plures & ταύτων uxores haberent, quibus opponuntur quos Apostolus vnus vxoris viros appellat. Sed & Hieronymus ad O-

cceanum, sedatiore animo hac de re scribēs, longiùs progreditur, ut qui apertè dicat, A-postoli de Episcopis verba de digamia pro-priè sic appellata intelligi. Ex Iudæis, in-quit, erat Apostolus: prima Christi Ecclesia de Israel reliquiis congregabatur. sciebat lege concessum, & exemplo Patriarcharum ac Mc-sis familiari, populo in multis vxoribus liberos spargere, cuius etiam licentia sacerdotibus pa-tebat arbitrium. Præcepit ergo (ne eandem li-centiam sibi Ecclesia vindicent sacerdotes) ne bina pariter & trina sortiantur coniugia, sed ut singulas uno tempore uxores habeant. Hæc i-gitur Hieronymus, omnium maximè ido-neus in hoc argumento aduersus semeti-psum testis. Placet autem tertium illis duo-

Hierony.
Oceano,
tom. 2.

bus adiungere Bernardum, recentiorem quidem scriptorem, & quidem infelicissimo seculo natum, sed quem ob sinceritatem & lumen spiritus adeò corrupta ætate prorsus admirabile, non dubitem quidem ego multis tum Græcæ tum Latinæ Ecclesiæ doctoribus in multis antepone. Sic igitur ille de repetitis matrimoniis, *Paulus est, inquit, qui concedit viduæ ut cui vult nubat: & tu contra præcipis, nulla præter virginem nubat, & hoc non nisi virgini, ut non cui vult, nubat & ipsa. Quid manum Dei abbrevias? Quid largam benedictionem nuptiarum restringis? quid proprium vindicas virgini, quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus nisi liceret. At parum dico, concedit. Vult quoque. Volo, inquit, adolescentiores nubere, nec dubium quin viduas dicat. Quid manifestus est? Ergo quod concedit quia licet, etiam vult quia expedit. Quod licet & expedit, hæreticus prohibet: nihil hac prohibitione persuadebit, nisi quòd hæreticus est. Hæc ille, & quidem vere continens, ut arbitror. Sed aduersarij nimirum excipient, dici ista aduersus Tatianorum siue Catharorum reliquias, se verò minimè damnare nuptias quantumuis repetitas, sed duntaxat propter incōtinentiam arcere digamos à Clero, non ab Ecclesia. Aliqui etiam fortasse postu-*

In Cant.
serm. 66.

postulabunt, ut quum Bernardum citem, adhaeream igitur ipsi in eadem illa concione, purgatorium & preces pro defunctis tuenti. At ego respondeo, non hæc à me proferri, ut vel damnandi, vel probandi matrimonij argumēta istis basibus fulciam, vel per omnia his Patribus adhaeream, quos ad Verbi diuini normam exigere nobis certum est, ut & ipse Augustinus Pelagianis respondit: sed ut istorum falsitatem suis ipsorum testibus coarguam. Nam certè si vera sunt trium saltem istorum testimonia, falsum scripsit iste Clemens, trigamiam vocans incontinentiam, & quod ultra trigamiam est, manifestam scortationem: neque rectè ob successiuè repetitas nuptias tanquam ob crimen exclusus est quisquam à clericatu. His autem explicatis facile fuerit Veteres de digamis latos Canones intelligere, quos etiam placuit sigillatim ad Verbi diuini normam exigere.

Ex Synodo Neocæsariana.

Canon huius Synodi tertius sic habet, Can. Neo-
caesar. 3.
31. qu. est. 1.
De his qui.
 Περὶ τῶν πλείσταις γάμοις ἀπειπτόντων, ὁ
 μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀνα-
 στασις καὶ ἡ πῆσις αὐτῶν σωτέ μὲν τὸν χρόνον.
 id est, *De iis qui in plurimas nuptias incide-
 rint, manifestum est tempus definitum. Con-
 q. ij.*

uerfatio autem ac fides ipforum, tempus illud contrahit.

Can. Neo-
cafar. 7.

Et eiusdem 7, Πρεσβύτερον εἰς γάμους δι-
γαμώτων μὴ ἐστῆναι. ἐπεὶ μετάνοιαν αἰ-
τέντος τῆς διγάμιας, τίς ἐστὶ ὁ πρεσβύτερος ὁ
διὰ τὴν ἐπίστασιν συλλαπιθέμενος τοῖς γάμοις;
Id est, Presbyter in digamorum nuptiis cibum
ne capito. *Quum enim requirat pœnitentiam,
digamus, quis presbyter illas nuptiâs conuini
gratia comprobabit?*

Explicatio
Can. 3. & 7.
Neocæfar.

Hunc autem vtrunque Canonem de iis
qui post Baptismum vxore adhuc supersti-
te, siue cum qua adhuc permaneant, siue
quam deseruerint, aut aliam ob causam
quàm ob adulterium repudiarint, alteram
superinducebant, intelligi oportere dici-
mus: cuius exemplum videre est apud Hie-
ronymum in Fabiolæ epitaphio. Nam a-
lioqui si ad eos digamos trahantur (vt post-
ea factum est) qui mortua quotacunque
vxore aliam ducunt in Domino, vtrunque
dicimus, vt Apostolicæ doctrinæ repu-
gnantem, planè repudiandum: & hinc or-
tam illam manifestam corruptelam non
rectè defensam ab Ambrosio, qua factum
est vt huiusmodi digamiæ in Ecclesia non
benediceretur.

Ex

Ex Laodicensi Synodo.

Canon primus, Περὶ τῶ δέιν καὶ τὸν ἐμ-
 κλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλθούθους καὶ νομί-
 μως συσφθέντας δευτέρας γάμοις, μὴ λα-
 θρογαμίαν ποιήσαντας, ὀλίγου χρόνου πα-
 ρελθόντος καὶ χολασάντων ταῖς πειρασθεῖς
 καὶ νηθείαις, καὶ συγγνώμῃ ἀποδέδοσθαι αὐτοῖς
 τὴν κοινωνίαν ὡς εἶτα μὲν. Id est, Oportere ex
Ecclesiastico Canone, si qui liberè & legitimè
secundis nuptiis coniuncti fuerint, neque clan-
destinum matrimonium inierint, exiguo tem-
pore elapso, postquam precibus & ieiuniis va-
carint, communionem ipsis ex equitate concedi
definimus.

Can. Laod.
dic. i.

Hunc autem Canonem, ut septimum
 Neocæsariensem, quum uterque ad veros
 digamos de quibus diximus (ad eos videli-
 cet qui plures καὶ τὰυτὸν uxores haberent)
 manifestè referatur, Espensæus alioqui di-
 ligens collector, ad posterius digamorum
 genus præpostero planè iudicio detorsit.
 Vult enim additum esse νομίμως, id est *legi-*
timè, ut digami priores ab Ecclesia apertè
 damnati, ab istis distinguantur quorum nu-
 ptia secundæ simpliciter nō damnarentur.
 Deinde λαθρογαμίαν putat significare solen-
 nis benedictionis priuationem: ut sit istius
 Canonis hæc sententia: Iis quoque qui se-

Falsa Es-
pensæi in-
terpreta-
tio Can. i.
Syn. Laod.
dic.

cundis nuptiis quantumuis legitimè, id est mortua priore vxore, iungantur, si tamen vsurparunt Ecclesiasticam benedictionem (quæ illis nimirum esset interdicta) pœnitentiam aliquam modicam iniungi. Sed si

Ratio 1.

ita esset, consequeretur iussos istos fuisse *λαθρογαμίαν*, vt qui *ἄγε τὸ λαθρογαμίαν μὴ ποιῆσαι* mulctarentur, id est, quòd Ecclesiastica benedictione essent abusi. Ego verò vbique inuenio *λαθρογαμίαν* ita damnari (quod etiam ipsa vocis notatio declarat) vt profus hallucinari mihi quidem videatur, qui reprehensum, nedum mulctatum, quenquam putet, quòd Ecclesiæ benedictione petita, potius clandestinũ matrimonium non inie-

- 2 rit. Et quo iure, obsecro, qui in Domino nubunt siue primò siue secundò, clam id facere, id est, non conscia Ecclesia, & absque presbyteri benedictione, iubeantur? an ne videatur Ecclesia huiusmodi nuptias, approbare? imò Ecclesia Apostolica non est habenda, iis cõiugiis benedicere recusans, quæ testatur (imò etiam vult) Apostolus fieri, sicut ante ex Bernardo ostendimus, modò fiant in Domino. An vt vitetur offendiculum? atqui non præbet offendiculum qui à verbo Dei non discedens, siue primo, siue secundo, vel vlteriùs cõiugium

- 3 init. Deinde quis non videt lógè maximum esse

esse offendiculum, quempiam cernere in Ecclesia maritum, cuius coniugij testis non fuerit Ecclesia? Inepta est igitur ista horum Canonum explicatio, vt qui de veris post Baptismum digamis, semper in Ecclesia meritò damnatis, intelligantur. Quum autem ab eis pœnitentia, & quidem seuera flagitaretur, additur quædam in hac Laodicensa Synodo istius seueritatis moderatio erga eos qui alteram quidem vxorem, sed tamen liberè & legitimè, id est palàm & ritè, neque clanculum, vt facere solent qui malè sibi sunt conscij, matrimonium istud iniissent.

Iubet Canon 26. sextæ Synodi, circiter annum Domini 682, corruptissimis iam Ecclesiis, habitæ, presbyterum per ignorantiam illicitis nuptiis implicitum, Domino deflere, & nefarium eiusmodi coniugium dissolui, quem locum Gratianus de secundis nuptiis exponit. Fateor verò hanc esse Gratiani expositionem, sed longè ineptissimam. Qui enim possit aliquis ignorare primas an secundas nuptias celebret? Rectè igitur Balsamon non secundas, sed incestuosas siue cum cognata initas interpretatur: & malè Gratianus illud *κατ' ἀγνοίαν* omisit.

Ad Can.
26. sextæ
Synodi.
31. Distin.
De his:

Eiusdem Synodi Canon sextus sacerdo-
q. iij.

Ad eiusdē
Synodi Ca-
nonem 6.

tes duobus matrimoniis implicitos, itémque viduarum maritos ad eò grauitèr puniit, vt eorum quoque coniugia tanquam nefaria dissoluat, renouatis etiã Apostolicis Canonibus à nobis suprã expositis. At nos, non quid illi Synodo (cuius etiã multi Canones prorsus impuri leguntur) simpliciter placuerit, sed quid ex verbo Dei decreuerit, quærimus. Quænam verò ex verbo Dei testimonia istis planè tyrannicis legibus prætexantur, suo loco expendimus.

Refutatio
auctorita-
tum & ra-
tionũ pro
digamie
interdicto.

Et hi quidem sunt veteres Canones in veros digamos, vsque ad Syritij & Innocentij, pontificum sanè in hac re impurissimorum, tempora sanciti: quos tamen Canones nullo iure primùm aduersus plurium successiuè vxorum, deinde in viduarum etiã maritos iampridem & Latini & Græci torserunt. Placet tamen eorum etiã nonnullas rationes expendere. Primùm igitur digamos tanquam opprobrium, à Clero arceri volunt, propter futuræ incontinentiæ suspicionem. Sanè verò, quasi qui continentis, & quidem perpetuæ, donum non habet, sacrorum administratione sit indignus: aut quasi maritum & incontinentem esse idem declarent. Quàm sit porrò certum continentis futuræ vitæ argumentum, vel nunquam, vel semel tantùm, idque nonnisi

Prima ratio.

Refut. 1.

2

3

nonnisi virginis,maritum fuisse,discere saltem ex suorum Heliogabalorum , ac præfertim(ne vetera illa repetam) ex Alexandri sexti, Leonis decimi, Pauli tertij, Iulij itidem tertij, Põtificum scilicet sancti Spiritus via & iuxta sanctos Canonas electorum , inauditis spurcitiis , Catholicos nostros certè nunc tandem oportuit.

Proferunt alij excellentem sacerdotij Secunda. dignitatem, cur clericis quod laicis non liceat, quasi scilicet inquinatæ sint in sese nuptiæ, ac non potiùs credendù sit Apostolo, honoratas illas in omnibus pronuntianti. Refutat.

Origenes omnibus post Apostolicum Tertia. Conciliis anterior, scribit non solùm fornicationem, sed etiam nuptias ab Ecclesia- Origen. in Luc. Hom. 17.

sticis dignitatibus repellere, nempe secundas, eáque post viduitatem repetitas, ut locus ipse ostendit. Ego verò id concedo Refutat. scribere Origenem, qui alia etiam ineptiora eodem loco subiicit. Concedo & illud, iam tum non defuisse qui hæc & alia eiusmodi in Ecclesiam inueherent. De digamis tamen illis Canonas à nobis citatos propterea intelligi debere nego: & alioqui Origenem hîc penitus reiiciendum, ut doctrinæ Apostolicæ repugnantem dico.

Leo primus qui in annum Domini circa Quarta. 444. incidit, vir doctus, sed valde am-

Leo Epist. 85. bitiosus pontifex, quadam ad Africanos Episcopos epistola scribit, *Illam Pauli præceptionem de Episcopo unius uxoris viro, ad eam sanctam SEMPER habitam fuisse, ut etiam de muliere sacerdotis eligendi eadem intelligeretur seruanda cõditio: ne fortè illa, prius quàm in eius matrimonium veniret qui aliam nõ habuisset uxorem, alterius viri esset experta con-*

Refutat. 1. *ingium.* Sed causa nulla est cur in hoc magis Leoni assentiamur, quàm in eo quod alia epistola præscribere ausus est Episcopis contra Dei verbum & totius purioris Ecclesiæ morem: *O P O R T E R E videlicet ipsos non dimittere quidem uxores, sed quasi non habeant sic habere, quò salua sit charitas coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.* Quomodo verò locus ille Pauli sit explicandus suo loco abundè est expositum.

Quinta. In noc. I. e. pist. 2. c. 6. Innocentius primus, ut successiuè, etiam ante Baptismum, factos digamos à sacerdotio excludat, quasi videlicet de his in Canonibus Apostolicis, quos vocant, fuerit constitutum, hoc causatur, quòd etiam post Baptismum, maneat vxorum numerus. Id verò primum omnium falsum, deinde etiam si verum esset, ineptum esse dico.

Refutat. 1. 2. Quum enim, vel ipso teste Apostolo, morte soluatur matrimonium, tam est unius uxoris vir qui defunctis aliis vel octauam, quàm

quàm qui primam habet: quoniam mortuas vxores tanquam vxores nominare, nõ alius quàm Mõtani paracletus docuit. Dein de etiam si ita esse daremus, vnde iste didicit istiusmodi numerum impedire quominus sit aliquis sacræ functioni idoneus? Imò si deligatur qui vel octogamus successiuè fuerit, sit autem cœlebs, nonne, si Apostolo credimus, hic magis fuerit ad vnicè & sine distractione curanda quæ Domini sunt idoneus, quàm qui vel primam adhuc teneat? Postremò quæ hæc religio est, vxores numerare tanquam impedimenta, scorta verò non item? Nam hoc quoque sanctissimos istos Catholicos facere nihil pudet.

Augustinus hoc etiam æstu, per Ambrosium fortassis abreptus, non valde dissimilem rationem affert, quam alij postea in suam perniciem arripuerunt: *Quoniam* inquit, *qui excessit singularem vxorum numerum, non peccatum commisit, sed sacramenti normam amisit, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.* Hæc ille: in eo quidem, vt in plurimis alijs, ab Hieronymo rectè dissentiens, quòd nullum ne in repetitis quidem nuptiis peccatum agnoscit, quod & ipse Hieronymus alibi, à seipso dissentiens, fatcri

Sexta.
De bono
Coniugali,
cap. 18.
Ambr. ad
Vercell.
Epist. 82.

Refutat. 1.

c. debitū,
Extra De
digamis.

cogitur. Sed ista quam affert sacramenti
norma vnde tandem desumpta est? *Quia,*
inquit Innocentius tertius, *nec illa vnica v-*
nica, nec ille vnus vnus. Imò verò (quum v-
xor esse defierit cuius maritus mortuus est,
& nemo vicissim mortuæ sit vxoris mari-
tus) & illa vnica etiam (si voles) centesimi
vnica, & ille vnus quauis centesimæ vnus
est. Quinetiam si spirituale coniugium ex
Apostoli sententia potius quàm ex istis
vanissimis commentis æstimemus, in re-
petitis potius quàm in primis nuptiis hæc
analogia inuenietur, quandoquidem Chri-
stus non nisi vt secundus maritus, mortuo
priori marito (peccato videlicet) succedit.

Septima.
Epiphani.
in Catha-
ros.
Refutat.

Itaq; vana etiã est illa ratio ab Epiphanio
allata, (quod eius pace dixerim :) *Non sus-*
cipere sanctam Dei prædicationem post Chri-
sti aduentum, eos qui mortua vxore, secundis
nuptiis iuncti sint, propter excellentem sacer-
dotii ordinem ac dignitatem. Nam si crimen
non est, vt ipsimet vel inuiti fatentur, vxo-
rem ducere, quo iure sacerdotii dignitati
detrahere dicetur, quod absolutè & sim-
pliciter pronuntiat per os Apostoli Spiritus
sanctus, honoratum esse in omnibus?

Ostaua.
Abr. of-
fic. lib. I.
cap. vlt.
Refutat. I.

At enim, inquit Ambrosius, *quomodo po-*
terit hortator esse viduitatis qui coniugia fre-
quentauerit? Quasi verò virginitatem aut
viduita-

viduitatem laudare non possit etiam qui continentiae donum non habens, honestum matrimonium, siue vnum, siue successiue plura, in Domino inierit. Quid si etiam dicam, quomodo ad nuptias hortabitur, qui maritus esse detrectat? Hoc nimirum Ambrosio & omnibus illis falsa ista opinione imbutis, quod continentia sit quaedam omnium virtutum epitome, non modò absurdum, sed etiam ineptum videretur, quoniam nullos arbitrati sunt istiusmodi exhortatione indigere. Sed aliter se rem habere, vt experientiam ipsam omittam, vel ipse Apostolus suo exemplo commonstrauit, qui de viris loquens, expressiùs etiam dixit, *Propter scortationem unusquisque uxorem suam habeat: quàm, Velim omnes esse vt me ipsum.* & de viduis agens, *Volo, inquit, iuniores viduas nubere.* Certè quanto satius fuerit omnibus seculis, ad castum matrimonium quàm ad inanem cœlibatus sanctimoniam homines hortari, qui nunc saltem non videt, sanè nihil videt, quum Dominus ipse contentus fuerit dixisse, *Qui potest capere capiat.* Denique vbi nulla culpa est, cur pœna statuitur? Coniugium enim & sacerdotium simul stare non posse, non Christus, sed Satan docuit.

Idem eodem loco, *In secundo coniugio, Nona.*

Refutat. inquit, *non culpa sed lex est*. Hoc illud est verò (magne vir Ambrosi, cuius virtutum vestigia vtinā vel procul persequi multi possent) quod te consueque fefellit, ut super bonum fundamentum, hanc paleam extruxeris, quam nunc apparens dies Domini consumit. vbi enim hanc legem inuenies?

Decima. Sed & illud eiusdem quis excusare possit? *Quid inter populum & sacerdotem, inquit interesset, si iisdem adstringeretur legibus?*

Refutat. i. Quasi verò nullæ sint aliæ leges inter sacerdotem & populum discrimen certum constituentes, quàm istæ quæ sanctimoniam prætextu sacerdotum ordinem non sanè, ut res ipsa in cælum vsque clamat, supra populum extulerunt, sed infra Sodomam & Gomorrhā pessundederunt. Quasi sit ista in Clero, paucissimis exceptis, imaginaria cœlibatus sanctimonia, illud ipsum quod Logici specificam differentiam appellant. Quasi denique, si hoc ita esset, non consequeretur & sacerdotem cœlibem, iis saltem ex populo qui & ipsi continentiam donum haberent, exæquari: & vnus etiam vxoris virum iis ex populo inferiorem esse qui virgines manserint. Itaque hæc quoque doctrina, stipula est inanis.

Vndecima *Baptismus*, inquiunt Scholastici paulò saniores, & *culpam & pœnam delet*, ergo & irregular-

irregularitate. Respondent alij, digamiam non esse aut culpam, aut culpæ pœnâ. At- qui respondendum potiùs erat, nec digamiam esse culpam, nec irregularitatem esse culpæ pœnam. Quæro autem, Si digamia culpa non est, vt ipsi quum libet fatentur, cuiusmodi hæc ecclesia est, quæ non peccantes, vel potiùs ideo nuptias repetentes, ne peccent, eo ipso statuit irregularitatem incurrere? Denique si pœnam nõ meretur digamia, quoniam vbi nulla culpa est, nullus pœnæ locus relinquitur, quo pudore audent Canonas veteres de digamorum pœnitentia loquentes, vel ad successiuas nuptias torquere, vel, si eò spectant, tanquam à Spiritu sancto dictatos defendere? Nam certè nunquam docuit Spiritus sanctus innocentes mulctare. Aut igitur isti secum manifestè conflagant, vt infani solent: aut suam illam digamiam censent post Baptisma culpam esse. Transeant igitur apertè ad Montani castra. Et tamen Espensæus nuper (quanuis interdum rectius sentiens) auri nomine dignatus est quod apud Tertullianũ inuenit, *Digamum videlicet, ab eo haberi siue plurium simul uxorum, siue alterius priore mortua virum, ne se fortè, inquit, modernis solos Græcè nosse, veteres nescisse arbitrentur.* Acutum sanè scom-

Henricus
Gã iauēsis,
& qui eum
sequuntur.
Refutat. l.

2

3

Digressio.

ma: quasi nos Græcæ alteriúsve linguæ cognitionem vt peculium quoddam nobis vindicemus, quum vsum huius vocabuli proprium ab abusu distinguimus: & eorū falsas interpretationes redarguimus, qui huius discriminis vel ignoratione, vel dissimulatione, alios secum in perniciosos errores trahunt. Digamum autem à Tertuliano vocari etiam alterius vxoris, priore mortua, maritum, mirum non est, quum ne morte quidem dissolui prius matrimoniū somniarit. Itaque videat etiam atque etiam modernorum adeò seuerus castigator, ne hic quoque, vt alibi sæpe, pro thesauro carbones congesserit.

Duodeci
ma.

Homicidas, scortatores, quorumvis denique criminum ante Baptismum reos (digamos autem non item) admiserunt ætatis illius Episcopi, qua cœpit perfectio omnis Christianæ, imò Angelicæ virtutis ex duobus gradibus æstimari: priore, si quis continens semper habitus fuisset, posteriore, si quis amissâ prima vxore, viduitatem seruasset: crasso fanè ac toti illi vetusto seculo pudendo errore, quasi hac in re positum sit regnum Dei, ac non potiùs in iustitia, pace, & gaudio per Spiritum sanctum, id quod multo pluribus maritis quàm virginibus contigisse nemo possit, nisi summè impudens,

Rom. 14.

17.

dens, inficiari. Qui verò sunt secuti hunc errorem à maioribus acceptum, vix credibile est quantopere illū auxerint, adeò quidem vt primis etiam nuptiis (cui malo frustra studuerat Gangrensis synodus, damnato Eustathio, succurrere) non modò tantquam causæ suæ seruientes (sicut in Hieronymo præsertim probauimus) sed etiam ex professo, vt Syritius & Innocentius, maledixerint. Ita eò tandem res deuenit, vt nulli minùs ad sacras functiones idonei habiti sint, quàm qui etiam ante Baptismū mortua prima vxore aliã duxissent. Istis autem succedentes Scholaſtici (genus hominum ^{Scholaſtici.} acutum quidem, & in speciem φιλομαθες, ^{ci.} sed summè curiosum, cõtentiosum, & partim linguarum & bonarum literarum cognitione destitutum, partim ambitione, ac quouis potiùs affectu, quàm sincero cognoscendæ ac tuendæ veritatis studio omnia perſcrutans) conati sunt veritatem cū mendacio, lumen cum tenebris, in hoc etiam argumento, vt in plerisque, conciliare. Itaque quum hunc nodum explicare non possent, cur ante Baptisma digamus, irregularis euadat post Baptisma, de homicida verò aliud statuatur, confugiunt ad sacram suam anchoram, vt decet pontificum mancipia, nempe ad Ecclesiæ beneplacitum.

Refutat. i. Egregia sanè Ecclesia: quasi sit castæ spon-
sæ aliquid velle præter id quod vult spõsus.
Oues mea, inquit sponsus, *vocem meam au-*
diunt. Et Paulus de his rebus differens: *Non*
quòd, inquit, *laqueum vobis iniiciam*.

Obiectio. Caufantur tamen sacri Ordinis defectû:
Responf. quia scilicet scortationi, adulterio, homici-
dio, cuius denique sceleri potiùs cum sa-
cro ipforû ordine quàm matrimonio, ne-
dum digamiæ, cõuenit. Et quid est, vt quàm
modestissimè loquar, culicem quidem co-
lare, camelû autem deglutire, si hoc nõ est?

Decima
tertia
Durãdus in
4. Sæt. dist.
17. q. 4.
Spirituales, inquit alij, *maximè decet*
spiritualitas, cui quum maximè repugnet con-
cupiscentia, vt qua totus homo caro efficiatur,
eius permanentis signum non debet in ordinan-
dis apparere: quod in digamis apparet qui una
contenti uxore esse noluerint.

In his verò quàm multa perperàm di-
Refutat. i. cuntur? Primùm enim aliud est naturaliter
appetere quàm vri. nec illud (excepta à tu-
xiã, quæ in coniugio ignoscitur) repugnat
spiritualitati, qualis quidem à seruis Dei in
2 hac vita positus requiritur. Deinde si secun-
dam in Domino ducere signû est eius per-
manentis incontinentiæ quæ totum homi-
nem efficit carnem, quod tãdem iudicium
fiet de futura scortatoris continentia? & ta-
men hunc isti admittunt sine controuersia,
qui

qui videlicet ante Baptismū scortator fuerit, digamum verò vsque adeò pertinaciter repudiant, vt de sui etiam Pontificis potestate super huius rei dispensatione, vt loquuntur, adhuc inter se decertent. Quid quòd adulteros etiam in monasterium suis legibus detrudunt? nempe ad sui similium cœtus.

Postremò duos etiam ex ipsis Scholasticis coryphæis testes ab ipso Espensæo productos audiamus, vt quàm inanes sint rationes pro digamiæ interdicto allatæ, vel ex ipsis acerrimis eius defensoribus cognoscamus. Sic igitur Thomas, *Manifestum est, inquit, digamum non promoueri, nec ad naturæ legem, nec ad fidei articulos, nec ad sacramenti necessitatem pertinere, quia si ordinetur, Ordinis sacramentum recipit.* Sic autem Durandus, *Digamū non ordinari est ex iure merè positivo, nec est contra vel naturæ dictamen, vel fidei articulum, vel Ordinis sacramenti essentialia.* Cedò igitur, obsecro, quònam istud interdictum referemus? *Ad diuini cultus determinationem, inquit Thomas, cuiusmodi permulta Christus Ecclesie pralatis, & populi Christiani principibus determinanda liberè permisit.* Neque verò negamus, quum in domo Domini omnia ritè & ordine fieri oporteat, & ordo iste necessariò pro cir-

Decima
quarta.

Tho. quod
lib. 4. art.
13.

Durandus
vbi suprà.

Refutat. r.

cunstantiarum ordine varietur, quin leges de quibusdam ferri in Ecclesia necesse sit. Verum hoc prætextu leges conscientis ferre, & nouum Dei cultum instituere, id verò cuiquam vel Angelo vnquam licuisse aut licere nunquam isti probabunt. Quinetiam hoc addo, quanquam millicies iam inculcatum, omnes istas cœlibatus & digamix leges, non modò totidem esse ad verbum Dei additamenta, sed etiam verbo Dei, & puræ veteris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnare: ac proinde non aliunde in initio profecta quàm à Satanæ astu, sese in Angelum lucis transformantis: nec ab alio nunc spiritu quàm ab illo verè impuro defendi: quum hæc sanè sit eius horrendæ fœditatis origo, quæ ab apostaticæ illius sedis cloaca in vniuersum orbem terrarum sic exundauit, vt vnus iam diuini extremi iudicij flamma purgari posse videatur. Et de polygamix quidem vtraque specie hæcenus dictum est.

